

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

MESLEK ETİĞİ VE ÖĞRETMENLİK MESLEK ETİĞİNE
İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mehmet ARSLAN

Antalya
Haziran 2018

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ VE DENETİMİ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

MESLEK ETİĞİ VE ÖĞRETMENLİK MESLEK ETİĞİNE
İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet ARSLAN

Danışman: Doç. Dr. Süleyman KARATAŞ

Antalya

Haziran 2018

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçalardan gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlerden her faydalanışımında kaynakça gösterdiğimi belirtir; bunu onurumla doğrularım.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

13/06/2018

Mehmet ARSLAN

İmzası

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Mehmet ARSLAN 'nın bu çalışması 13/06/2018 tarihinde jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Denetimi Tezli Yüksek Lisans Programında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir

Başkan : Prof. Dr. Ali SABANCI
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ

Üye : Dr. Öğr. Ü. Emel SÜNTER
İĞDIR ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ

Üye (Danışman) : Doc. Dr. Süleyman KARATAŞ
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ

İMZA

YÜKSEK LİSANS TEZİNİN ADI: MESLEK ETİĞİ VE ÖĞRETMENLİK MESLEK ETİĞİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ

ONAY: Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunun tarihli ve sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

(Doç. Dr. Ramazan KARATAŞ)

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, etik kavramına, öğretmenlik meslek etiğine ve öğretmenlik meslek etiği üzerine öğretmen düşüncelerinin belirlenmesine yer verilmiştir. Sözü geçen konular üzerinde çalışmalar yapılırken ağırlıklı olarak yurtiçi çalışmalar ve dökümanlar taranmakla birlikte yurt dışı döküman taramasına da yer verilmiştir. Alan yazın taraması ve ilgili çalışmaların analizi yapıldıktan sonra uygulanan anketlerin de ışığında öğretmenlik meslek etiği bağlamında öğretmen düşüncelerine yer verilmiştir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda Türkiye’de kullanılabilecek bazı uygulamalar konusunda önerilerde bulunulmuştur.

Avrupa Birliği Ülkeleri’nin 1999’da Bologna Deklarasyonunu yapmasıyla, Avrupa’da öğretmen yetiştirme politikaları üzerinde ve etik kurallara uyan, başarılı öğretmenler yetiştirilmesi konusunda önemli değişiklikler ve gelişmeler olmuştur. Türkiye’deki öğretmenlik meslek etiği uygulamaları ve öğretmen görüşlerine, yurtdışı eğitim kurumlarındaki etik uygulamaları incelendiğinde ortaya çıkan sonuçlar göz önünde bulundurularak, Türkiye için faydalı olabilecek bazı önerilerde bulunulmuştur. Bu çalışmanın, etik kavramının ve öğretmenlik meslek etiğinin her yönüyle ele alınması ve Türkiye’deki etik öğretmen davranışları konusunda öğretmen düşüncelerinin belirlenmesinde, bu bağlamda öğretmen eğitiminde faydalı bilgiler ortaya koyacağı ve daha başarılı öğretmenler yetiştirme konusunda katkı sağlayıcı sonuçlar sunacağı düşünülmektedir. Türkiye’nin eğitim sisteminin Dünya’da başarılı seviyelerde yer edinebilmesi için eğitimin temel taşı olan öğretmenlerin etik değerler ışığında eğitilmesi büyük önem arz etmektedir. Etik konusunda yapılan yurtiçi ve yurtdışı yenilikçi çalışmalar, geleceğimize yön veren öğretmenlerin daha kaliteli yetiştirilebilmesi için büyük önem arz ettiği düşünülmektedir.

Sınırlı vaktine ve yoğun iş yüküne rağmen tez çalışmamla ilgilenen sayın hocam Doç. Dr. Süleyman KARATAŞ’a teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü’nün, kendimi geliştirmeme katkı sağlayan değerli hocalarına teşekkür ederim. Çalışmalarım esnasında her zaman yanımda olan ve bana çok büyük destekler sağlayan değerli eşim Ülker ARSLAN’a, sevgili minicik oğullarım Doruk ARSLAN ve Deniz ARSLAN’a teşekkürlerimi sunarım.

Mehmet ARSLAN
Antalya, Haziran 2018

ÖZET

MESLEK ETİĞİ VE ÖĞRETMENLİK MESLEK ETİĞİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ

Mehmet ARSLAN

Yüksek Lisans Tezi

Eğitim Yönetimi ve Denetimi

Haziran, 2018

Eğitim anlayışı, insanların bakış açısının gelişmesi, insanların huzura ulaşması, dünyada üst kademelerde yer edinebilmesi için hayatın her anında, her alanında olması gereken bir süreçtir. Eğitim, insanların ve ülkelerin geleceklerine yön verir. Geleceği yönlendiren unsurların sağlam ve adil olabilmesi için sağlam ve adil eğitimcilere ihtiyaç duyulmaktadır. Burada devreye öğretmenlerin etik değerlere ne derecede önem verdikleri ve ne derecede etik kuralların farkında oldukları büyük önem arz etmektedir. Öğretmen ne kadar iyi bir rol model olursa, eğittiği nesiller de o derecede iyi modeller oluşturacaktır. Öğretmenin etik kurallara bağlı iyi yetişmiş olması öğrencinin de etik kurallar ışığında hareket edebilen, kaliteli ve nitelikli kişiler olacağı gerçeğini beraberinde getireceği düşünülmektedir.

Araştırmamızda, gerek yurt içi gerekse yurt dışı etik, meslek etiği, öğretmenlik meslek etiği konuları ve Türkiye’de öğretmenlik meslek etiği üzerine öğretmen görüşleri araştırılmış olup bu konularda çalışmalar yapılmıştır. Yapılan bu çalışmalar ışığında bazı olumlu ve olumsuz sonuçlar ortaya çıkacağı varsayılmıştır. Yapılan analiz ve çalışmaların sonucunda Türkiye için, özellikle de Türk eğitim sistemi içinde görev yapan eğitimciler ve araştırmanın örneklemini oluşturan öğretmenler için, önerilerde bulunulmuştur.

Bu tezin yazımında, kaynak taramasına yer verilmekle birlikte nicel araştırma yöntemlerine başvurulmuş ve etik kavramı ve öğretmenlerin mesleki etik davranışlara ilişkin görüşlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada, evren olarak Antalya ili Alanya ilçesinde bulunan MEB’e bağlı ortaöğretim okulları ve örneklem olarak ise bu okullarda görev yapan hedef sayıda öğretmenlerden, gönüllülük esasına dayalı anket katılımları sağlanmıştır. Tezin kuramsal çerçeve sürecinde belgesel döküman tarama tekniği bağlamında, üniversitelerin web

sayfalarından, eğitim bakanlıklarının dökümanlarından, kitaplardan, dergilerden, eğitim ağı ile ilgili web sayfalarından ve yazılı kaynaklardan yardım alınmıştır. Nicel araştırma yöntemlerine, anket değerlendirme ve analiz yöntemine başvurulmuştur. Örneklemeye uygulanan anketlerin analizinde ve sonuçların ortaya konma aşamasında, nicel araştırmalarda sıklıkla kullanılan, SPSS programı kullanılmıştır.

Yapılan araştırmalar ve analizler neticesinde elde edilen sonuçlar, bilimsel çerçeveler doğrultusunda yorumlanmış olup, faydalı öneriler yapılmıştır. Öğretmenlerin farklı demografik özelliklere göre öğretmenlik meslek etiğine ilişkin görüşlerinde değişkenliğin az olduğu ortaya konmuştur. Etik dışı kabul edilen öğretmen davranışlarının çoğunluk tarafından etik dışı olduğu ve etik kabul edilen davranışların çoğunluk tarafından etik kabul edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenler etik değerler açısından öğrencilere ne kadar iyi örnek olabilirlerse, öğrenciler de etik değerlerin o derecede hassasiyetle uygulandığı bir dünya düzeni ortaya koyacaklardır, anlayışına vurgu yapılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Etik, Öğretmenlik Meslek Etiği, Öğretmen eğitimi, Eğitim Sistemi, Öğretmen Görüşleri.*

ABSTRACT

PROFESSIONAL ETHIC, DETERMINATION OF TEACHERS' THOUGHTS ON TEACHER PROFESSIONAL ETHIC

Mehmet ARSLAN

M.A. THESIS STUDY

Educational Administration and Supervision

June, 2018

In this Thesis, it is aimed to examine Ethics, Professional Ethics and Determine Teachers' Thoughts on Teacher Professional Ethics. For being able to do this, different kinds of methods and techniques were used.

The study was designed as a correlational survey. The universe is some high schools in Alanya district of ANTALYA and the sampling consists of the teachers who work at public state schools in Alanya during 2017-2018 educational academic year. The volunteer participants were randomly selected from the sampling schools and 215 teachers accepted to participate in the study.

In the study, quantitative research techniques were used. But also, the data were gathered through document scanning, printed academic sources such as thesis of universities, related books, useful journals, and articles about the teacher training programmes in some EU countries and Turkey for theoretical framework. Also "questionnaires about Personal Information Form" and "Scale of Ethical Behaviours for Teachers" were handled to the sampling teachers. Some of the questionnaires were gathered at the same time and some of them were gathered from the teachers a few days later. It was accepted that the questionnaires are suitable for the research and reliable, teachers answered the questions sincerely and truly, the scanned documents and sources of the documents are reliable and related with the aimed research.

While doing the study some questions, such as; are there important differences about ethic perceptions between teachers according to their demographic features and according to their answers? The data were analyzed using SPSS software programme. During the analysis, frequency and percentage tables, means of item scores, T-test, ANOVA and such kind of analyses were done.

It was found out from the findings that the teachers, who participated in the study considered themselves to behave in accordance with the teacher professional ethic conceptions. Paying attention to the search result, some comments and suggestions can be given, the result of study shows that teachers in Turkish education system consider themselves to behave in an ethic way. Education shouldn't be limited with only teaching theoretic information. Ethical subjects and other values education should be paid more attention by principals, teachers, students, families. If we obey ethical rules, we can grow up better ethical generations.

Key Words: *Ethic, ethics in professional, ethics in the teaching profession, Teacher Training, Teacher Perceptions.*

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar.....	ix
KISALTMALAR.....	x

BÖLÜM I. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Alt Problemleri.....	2
1.3. Araştırmanın Amacı.....	2
1.4. Araştırmanın Önemi.....	3
1.5. Sayıtlar.....	4
1.6. Sınırlılıklar.....	4

BÖLÜM II. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Çerçeve.....	5
2.1.1. Etik Kavramı.....	5
2.1.2. Ahlak Kavramı.....	6
2.1.3. Etik ve Ahlak İlişkisi.....	6
2.1.4. Etik İlgili Kavramlar.....	6
2.1.5. Etiğin Tarihi ve Felsefedeki Yeri.....	8
2.1.6. Etiği Temellendirme Tarzları.....	11
2.1.7. Etikte Temel Problemler.....	12
2.1.8. Etik Kuralları.....	13
2.1.9. Etik İlkelerin Geliştirilmesi.....	14
2.1.10. Etik Davranışın Toplumsal Etmenleri.....	17
2.1.11. Etik Teoriler.....	18
2.1.12. Etik Sistemler.....	19
2.1.13. Etik Kuramları.....	20
2.1.14. Etik Çeşitleri.....	22
2.1.15. Meslek Ahlakı ve Mesleki Etik.....	23

2.1.16. Eğitim ve Öğretimde Etik.....	23
2.1.17. Etik Eğitiminin Gerekliliği.....	25
2.1.18. Etik Liderlik	26
2.1.19. Öğretmen Özellikleri	27
2.1.20. Öğretmen- Öğrenci İlişkisi	31
2.1.21. Öğretmenlik Mesleğinde Etik.....	32
2.1.22. Etik Kodlar.....	33
2.1.23. Öğretmenlik Mesleği Etik Kodları.....	33
2.1.24. İdeal Etik Kodlar Nasıl Olmalıdır.....	34
2.1.25. Öğretmenlerin Etik İlkeleri	35
2.1.26. Eğitimde Etik Dışı Davranışlar.....	37
2.1.27. Etik dışı davranışları etkileyen faktörler.....	39
2.1.28. Etik İnkilemler ve Etik Karar Verme Süreci.....	40
2.2. İlgili Araştırmalar.....	42
2.2.1. Yurt İçi Yapılan Çalışmalar.....	42
2.2.2. Yurt Dışı Yapılan Çalışmalar	47

BÖLÜM III.YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Yöntemi.....	54
3.2. Araştırmanın Modeli.....	54
3.3. Evren ve Örneklem.....	54
3.4. Veri Toplama Aracı.....	55
3.5. Kişisel Bilgiler Ölçeği.....	56
3.6.Öğretmen Etik Davranışlar Ölçeği.....	56
3.7. Verilerin Toplanması.....	57
3.8. Verilerin Analizi.....	58

BÖLÜM IV. BULGULAR VE YORUM

4.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerinin Kişisel (Demografik) Bilgilerine İlişkin Bulgular.....	59
4.2. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleği İle İlgili Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Algılamaları İle İlgili Bulgular.....	61

4.2.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleği İle İlgili Öğrencilerle İlişkilerde Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Görüşleri İle İlgili Bulguları.....	62
4.2.2. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Görevle İlgili Sorumluluklarda Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Görüşleri İle İlgili Bulgular.....	67
4.2.3. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Meslektaşlarla İlişkilerde Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Görüşleri İle İlgili Bulgular	74
4.3. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleği İle İlgili Etik Dışı Davranışlara İlişkin Algılamalarının Kişisel Özelliklerine Göre Karşılaştırılması...77	
4.3.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleği İle İlgili Etik Dışı Davranışlara İlişkin Algılamalarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması.....	78
4.3.2. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleği İle İlgili Etik Dışı Davranışlara İlişkin Algılamalarının Yaşa Göre Karşılaştırılması.....	81
4.3.3. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleği İle İlgili Etik Dışı Davranışlara İlişkin Algılamalarının Medeni Duruma Göre Karşılaştırılması.....	83
4.3.4. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleği İle İlgili Etik Dışı Davranışlara İlişkin Algılamalarının Mezun Olunan Okul Türüne Göre Karşılaştırılması.....	86
4.3.5. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleği İle İlgili Etik Dışı Davranışlara İlişkin Algılamalarının Kıdeme Göre Karşılaştırılması	88

BÖLÜM V. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma, Sonuç ve Öneriler.....	92
5.1.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler.....	99
5.1.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	100
KAYNAÇA.....	101
EKLER.....	111
İZİN YAZISI.....	111
ORJİNALLİK RAPORU.....	113
ÖZGEÇMİŞ.....	114
BİLDİRİM.....	115

Tablolar

Tablo 1. Evren ve Örneklem.....	55
Tablo 2. Güvenilirlik Testi Sonuçları.....	57
Tablo 3. Demografik Bulgular (Cinsiyet-Yaş-Medeni Durum-Eğitim Durumu-Mesleki Kıdem Bilgileri).....	59
Tablo 4.a. Öğretmenlerin Öğrencilerle İlişkilerde Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Bulgular.....	62
Tablo 4.b. Öğretmenlerin görevle İlgili Sorumluluklarda Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Bulgular.....	67
Tablo 4.c. Öğretmenlerin Meslektaşlarla İlişkilerde Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Bulgular.....	74
Tablo 5.a. Etik Dışı Davranışlara İlişkin Algıların Cinsiyete Göre Karşılaştırılması..	78
Tablo 5.b. Cinsiyete Göre Grup İstatistiği.....	80
Tablo 6.a. Etik Dışı Davranışlara İlişkin Algılamaların Yaşa Göre Karşılaştırılması.....	81
Tablo 6.b. Yaşa Göre Grup İstatistiği.....	82
Tablo 7.a. Etik Dışı Davranışlara İlişkin Algılamaların Medeni Duruma Göre Karşılaştırılması.....	83
Tablo 7.b. Medeni Duruma Grup İstatistiği.....	85
Tablo 8.a. Etik Dışı Davranışlara İlişkin Algılamaların Mezun Olunan Okul Türüne Göre Karşılaştırılması.....	86
Tablo 8.b. Mezun Olunan Okul Türüne Göre Grup İstatistik Tablosu.....	87
Tablo 9.a. Etik Dışı Davranışlara İlişkin Algılamalarının Kıdeme Göre Karşılaştırılması.....	88
Tablo 9.b. Kıdeme Göre Grup İstatistik Tablosu.....	90

Kısaltmalar

AB: Avrupa Birliği

DfES: İngiltere Eğitim ve Yetenekler Bakanlığı

LEA: Yerel Eğitim Sorumluluğu

TDA: Eğitim ve Geliştirme Bürosu

YÖK: Yüksek Öğretim Kurulu

ANOVA: Variance Analysis (Fark Analizi)

Mean Square: Karaler ortalaması (KO)

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

Mean: Standart sapma

N.: Sayı

One-Way (Factor) ANOVA: Tek faktörlü ANOVA

Ort : Ortalama

S : Sayfa

Sap :Sapma

Sign : Anlamlılık Derecesi (Significance)

SPSS: Sosyal Bilimler İçin İstatistiksel Paket (Statistical Package for the Social Sciences)

Std: Standart

Sum of Square (SS): Kareler toplamı (KT)

T.: Test

Var: Varyans (değerlerin ortamalaya göre dağılımı)

V.e.o.d.:Varyansların eşitliği durumu

V.f.o.d.:Varyansların fark durumu

Ö.İ.: Öğrencilerle İlişkiler

G.İ.: Görevle İlgili İşler

M.Ö.: Meslektaşlarla İlişkiler

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde, yapılan çalışmanın problemine, amacına, önemine, sayılına ve sınırlılıklarına yer verilmiştir. Değinen bu unsurlar detaylıca açıklanmıştır.

1.1. Problem Durumu

Etik, etik değerler, etik karar verme, etik ilkeler, meslek etiği, öğretmenlik meslek etiği gibi konular günden güne daha fazla ilgi görmektedir ve araştırma konusu olmaktadır. Alan yazında özellikle etik, meslek etiği, sosyal alanda etik, tıp etiği, adalet etiği, öğretmenlik meslek etiği, eğitim öğretimde etik, yönetim etiği alanlarında çok fazla çalışmaya rastlanmaktadır. Öğretmen hem mesleğinin gerektirdiği etik ilkeleri yerine getirmekte hem de etik ilkeleri öğrencilere öğretmekle yükümlüdür ve onlara etik değerlere uyan gerçekçi modeller olmalıdırlar. Gelecek nesillerin etik değerlere riayet eden kişiler olması konusunda öğretmenlerin büyük söz sahibi oldukları düşünülmektedir. Dolayısıyla bu denli önemli bir alan olan öğretmenlik meslek etiği konusunda gerekli araştırmaların yapılması büyük önem arz etmektedir. Birçok alanda olduğu gibi eğitim alanında da etik değerlerin ve ilkelerin geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Günümüzde birçok meslek dalı ile ilgili etik ilkeler belirlenmekte ve meslek üyelerinin bu ilkelere uymaları beklenmektedir. Meslek etiği, toplumsal iş bölümünün ortaya çıkması ve dolayısıyla bazı işlerin bazı kişiler tarafından daha ustalıkla, daha adil bir şekilde yapılabilmesi sonucunda gelişen meslekleşme süreci ile birlikte doğmuş ve gelişme göstermiştir (Tepe, 2000 Akt: Aydın, 2006). Araştırmada, eğitim ve etik, etik ve ahlak ayrımı, etik teorileri, etik ilkeler, meslek etiği, öğretmenlik mesleği etiği, öğretmenlerin öğretmenlik meslek etiğine bakış açıları nedir gibi sorulara cevap aranmaktadır.

Öğretmenlerin görevlerini yerine getirirken meslek hayatları boyunca çeşitli sebeplerle etik ilkelerle çelişmeleri, etik dışı davranışlara sürüklenmeleri (farkında olarak ya da olmadan) ya da problemle karşılaşmaları olasıdır. Öğretmenlerin mesleğin gereği bir şekilde, etik açıdan uygun davranışlarla problemlere nasıl

yaklaşmaları gerektiği bilmeleri oldukça önemlidir. Dolayısıyla öğretmenlerin etik davranışları nasıl algıladıkları ve karşılaşmaları muhtemel çelişkili durumlara karşın nasıl bir yol izleyecekleri bu araştırmada önemli bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu düşünceden hareketle bu çalışmada, farklı demografik kriterlere göre, öğretmenlerin mesleki etik ve etik dışı davranışlarını algılama düzeylerinin çözümlenmesi araştırılmaya değer bir problem olarak görülmüş ve araştırmanın çıkış noktasını oluşturmuştur. Bu çerçevede bu çalışmada öğretmenlerin öğretmenlik meslek etiği konusundaki düşünceleri nedir problemi üzerinde incelemelerde bulunulmuştur.

1.2. Alt Problemler

Problem cümlesinden hareketle, aşağıdaki alt problemler de araştırma konusu olarak ortaya konmuştur. Problemlere cevap ve çözüm önerileri aranırken bazen problemler bir bütün olarak, bazen ise ayrı ayrı ele alınıp üzerinde çalışmalar yapılmıştır.

Öğretmenlerin öğretmenlik mesleği etiğine ilişkin görüşlerinde meslektaşlarla ilişkilerde, öğrencilerle ilişkilerde ve görevle ilgili sorumluluklarda;

- a) Cinsiyete göre farklılık var mıdır?
- b) Yaşa göre farklılık var mıdır?
- c) Medeni durumlarına göre farklılık var mıdır?
- d) Eğitim durumuna göre farklılık var mıdır?
- e) Kıdeme göre farklılık var mıdır?

Alt problemlerine cevap ve çözüm önerileri aranmaktadır ve sonuçlar bilimsel bir çerçevede neticelendirilmektedir.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; öğretmenlerin mesleki etik davranışlar hakkındaki görüşlerini incelemek ve sonuçları ışığında önerilerde bulunmaktır. Aynı zamanda öğretmenlerin mesleki etik davranışlar hakkındaki görüşlerinin, demografik yapı

değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu araştırmadan elde edilecek sonuçların, öğretmenler için etik davranış düzeyinin belirlenmesine katkıda bulunacağı ve öğretmen yetiştiren kurumlarda uygulanan programların içeriğine etik konular bağlamında katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

Ayrıca elde edilen sonuçlarının, bu alanda çalışma ve araştırma yapacak olan araştırmacılara güncel bir kaynak olabileceği, konuyla ilgili yeni tartışma ve bakış açısı olanaklarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu bağlamdan hareketle eğitim ortamına katkı sağlayacak bir araştırma ortaya konma amaçlanmaktadır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Günümüz hızla gelişen yaşam standartlarına ve eğitim ortamına ayak uydurabilmek için bazı ilkelere hassasiyetle önem vermek, amaçlara ulaşmada yol gösterici olacaktır. Etik ilke ve değerler bu ilkelerin en önemlilerindedir. Özellikle de eğitim öğretim ortamında etik değerlere özen göstermek gelecek nesilleri yetiştiren, dolayısıyla toplumsal yaşamı temelden etkileyen öğretmenlerin etik davranışlar göstermeleri anlamına gelmektedir. Yöneticilerle, velilerle, öğrencilerle ve diğer çevreyle etkili bir şekilde iletişim içinde olan öğretmenler sağlam gelecek nesiller anlamına gelmektedir. Bu araştırmada öğretmenlerin hizmet ve adalet niteliğinin yükselmesine yönelik, mesleki etik ilkelere ilişkin görüşleri ortaya konularak tartışmaya, araştırmaya açılmış olacaktır. Araştırma, öğretmenlerin etik dışı davranış alışkanlıklarının en aza indirilmesine ve görevlerin doğru şekilde yerine getirilmesine katkıda bulunacağından önem arz etmektedir. Geleceğimizi şekillendirecek olan insanları yetiştirmekle yükümlü olan öğretmenlerin mesleki etik davranışlarının farkında olmaları önem arz etmektedir. Türkiye’de mesleki etik alanında yapılmış olan araştırmaların yetersiz olması, özellikle de öğretmenlik meslek etiği ile ilgili çalışmaların az olması araştırmanın gerekliliğini ve önemini daha da arttırmaktadır. Bu araştırma etik kavramını anlamaya katkı sağlaması bakımından ve söz konusu bölgede öğretmenlik meslek etiği ile ilgili ilk yapılan araştırmalardan biri olması bakımından önemlidir.

Bu çalışma, literatür taraması sonucu, etik değerleri ve öğretmenlik meslek etiğini açıklayan, anket uygulamaları ve değerlendirmeleri sonucu öğretmenlerin

mesleki etik ve etik dışı ilkelere ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesini içeren bir çalışma olmasından dolayı önemlidir.

1.5. Sayılılar

Bu çalışmada kullanılan kaynak tarama yöntemlerinin, verilerin, kişisel bilgilerin ve başvurulmuş kaynakların güvenilir olduğu varsayılmıştır.

Bu çalışma sonucu öğretmenlik meslek etiği konusunda gerçekçi, güvenilir, uygulanabilir, yenilikçi bilgi ve tavsiyeler sunulabileceği varsayılmaktadır.

Başvurulmuş kaynakların uzman kişilerce hazırlandığı, gerçekçi olduğu, güvenilir olduğu ve güncel olduğu varsayılmaktadır.

Araştırmada kullanılan ölçme aracının öğretmenlerin mesleki etik davranışlar hakkındaki görüşlerini yansıttığı varsayılmaktadır.

Araştırma konusu ile ilgili olarak yapılan literatür taramasının, araştırmanın güvenilirliği ve geçerliliği açısından yeterli olduğu varsayılmaktadır.

1.6. Sınırlılıklar

2017–2018 eğitim öğretim yılında Antalya ili Alanya ilçesinde, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ve özel ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenler ile,

Örnekleme oluşturan öğretmenlere uygulanan Kişisel Bilgiler Ölçeği ve Öğretmenlik Mesleki Etiği Davranışlar Ölçeği ile,

Alan yazın taraması sonucu elde edilen dökümanlarla,

Araştırma ve tez çalışması için belirlenmiş olan zaman ve mekân aralıklarıyla sınırlı olup çalışma için yeterli olduğu düşünülmektedir.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde, farklı kaynaklardan, gerek yurt içi gerek yurt dışı kaynaklardan, çoğunlukla tarama ve kaynak analizi yöntemi kullanarak araştırmanın kuramsal bilgilerine yer verilmiştir. Araştırma konusuyla ilgili yapılmış ve yapılmakta olan güvenilir olduğu varsayılan araştırmalara, araştırmalar sonucu elde edilen sentezlere yer verilmiştir.

2.1.1. Etik Kavramı

Etik sözcüğü günümüzde üzerinde oldukça fazla durulan bir kavramdır ve her geçen gün de günlük hayatımızda daha fazla yer etmektedir. Etik kavramı günlük ev ortamından tutun da yönetimin en üst kademelerine kadar her alanı işgal etmiş bir konudur. İnsanların bütün eylemlerini etik değerler ışığında değerlendirmek biraz zor olsa da her davranışın etik bir karşılığı vardır. Son yıllarda batıda etik konusunda çoğu alanda kapsamlı araştırmalara ve bu araştırmalar neticesinde etiğin önemini ortaya koyma çalışmaları kendisini göstermektedir. Batıdaki etik araştırmacıları, etik değerler ışığında daha gelişmişliğe erişebiliriz düşüncesindedirler.

Etiğin önemini kavramaya başlayan ülkemizde çoğu meslek dalı bu alanda çalışmalar yapmaya başlamışlardır ve kendi meslek dallarının gelişimine katkıda bulunmaktadır (Aydın, 2006).

Etik sözcüğü, Yunanca “karakter”, “adet”, “usul” veya “gelenek” anlamına gelen “ethos” sözcüğünden türeyen bir sözcüktür. Ethos’tan türetilen “ethics” kavramı da, ideal ve soyut olana işaret ederek, ahlak kurallarının ve değerlerin incelenmesi sonucu ortaya çıkmaktadır (Aydın, 2006). *Ethos* sözcüğü birbirinden oldukça farklı birçok anlama işaret etmektedir. Yunanca’da çoğul olarak kullanıldığında çoğunlukla bir kimsenin esas yeri yurdu, kaldığı yer, ikamet ettiği ev bark, memleket anlamına gelmektedir (Mengüşoğlu, 1965). Sözcüğün genellikle çoğul olarak kullanıldığında karşılaştığımız anlamları, alışkanlıkları, geçmişten uzana gelen birikimleri, insan

davranışının alışıldık, bildik tarzlarını, hayatın belli alışkanlıkları, töreleri, adetleri vb. kapsar. Sözcüğün üçüncü bir öbekte karşımıza çıkan anlamları ise, töresel-ahlaksal bilinç, töresel-ahlaksal olanın kendisidir (Atayman, 2005).

Kavramsal olarak etiğin, günümüzde farklı şekillerde açıklanabildiği görülmektedir. Felsefi anlamda bu kavram farklı düşünürler tarafından farklı şekillerde açıklanmaya çalışılmıştır. Etiği ahlak kavramından ayrı açıklamak doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Etiğin daha sağlıklı anlaşılabilmesi için ahlakın da bilinmesi gerekmektedir (Atayman, 2005).

2.1.2. Ahlak Kavramı

Ahlakın, farklı yer ve zamanlarda, farklı kişilerce çeşitli şekillerde tanımlanmakla birlikte genel olarak kelime anlamı; bir toplumun belli bir döneminde bireysel ve toplumsal davranış kurallarını saptayan ve inceleyen değer anlayışıdır. Bir insanın yaradılışı gereği gerçekleştirdiği davranışı dile getiren Arapça hulk sözcüğünün çoğulu olan ahlak terimi, huy, seciye, mizaç anlamlarını çoğul olarak kapsar. Türkçe’de kişisel ahlak olarak aktöre, toplumsal ahlak olarak töre ve bilim olarak töre bilim terimleriyle karşılanmıştır (Kılıç, Doğan ve Önen, 2009).

2.1.3. Etik ve Ahlak İlişkisi

Etik ve ahlak birbirinden ayrılmaması gereken iki kavramdır. Günlük hayatta çoğunlukla da bu iki kavram karıştırılır. Ahlak biraz daha köklü, töresel bir anlam üslenmekle birlikte etik, ahlak üzerinde felsefi anlamda düşünebilme işidir (Kılıç, Doğan ve Önen, 2009).

2.1.4. Etik ile İlgili Kavramlar

Ahlak: Yaşam boyu farklı yer ve şekillerde öğrenilen, tecrübe edinilen, uyulması gereken sorumluluklar ve davranışlardır (Kılıç, Doğan ve Önen, 2009).

Etik: İnsanların ne ve nasıl yaptıklarıyla, toplumca kabul gören unsurlara ne derece dikkat ettikleri, yani insan davranışlarının araştırılmasıyla ilgili, örf ve adetler neticesinde doğru olanı ortaya koymaya çalışan, ahlak felsefesine de değinen, olması gereken üzerine yoğunlaşan bir felsefe disiplini (İlgaz ve Bilgili, 2006).

Etik İlkeleri: Etik davranışlarda bulunması gereken ve bu davranışlara yön veren önermeler, nelerin yapılması ya da yapılmaması gerektiğini ortaya koyan ilkeler olarak tanımlanabilir (Stepin, 2000).

Mesleki Etik: Meslek çalışanları arasında ve meslek ortamında, bu mesleğe neyin uygun neyin uygunsuz olduğunu belirleyen ve meslek örf ve adetlerine uymayanları ayırt edebilen, meslekte bütünlüğü sağlayan ilkeler, kurallar topluluğudur (Rosenko, 1998).

Mesleki Etik İlkeleri: Meslek topluluklarınca ortaya konulan ve tüm meslektaşların görevi yerine getirirken, kurum içinde iken benimsemesi ve uyması beklenen ilkelerdir. Mesleğini en iyi şekilde yerine getirme, kişisel dürüstlük, mesleki ve kişisel güvenilir olma, mesleğini sevme, mesleğine bağlılık hissi, kişisel haklara saygı, yasallık ve kendini mesleki anlamda geliştirme ve sürdürme, meslek ortamındakilere saygı, mesai saatini en verimli şekilde değerlendirme gibi evrensel ilkeler mesleki etik ilkeler olarak kabul edilebilir (Sazonov, 2001).

Öğretmenlik Mesleği Etiği: Öğretmenlik mesleğini yerine getirirken öğretmenlerin yaşayabileceği değişik olumlu ya da olumsuz durumlarda ve etik davranış ikilemlerde kurumun ve mesleğin genel kültürünü ve kurallarını da göz önünde tutarak toplumdaki sosyal yükümlülüklerini göz ardı etmeden ve meslek onurunu koruyarak doğru, adil ve profesyonelce davranışlara yönlendiren ilkeler topluluğudur. Öğretmeni gerçek anlamda öğretmen yapan gerçekçi, adil, empati kurdurabilen, hassas dengeyi sağlayabilen davranış ve düşünce biçimidir (NEA, 2011; Yeaman, 2004).

Etik Kural: Toplumun hep birlikte huzur içinde yaşayabilmesi için, toplumca kendiliğinden oluşan uyması gereken evrensel, toplumsal ahlak, töre kurallarıdır (Sazonov, 2001).

Kültür: Bir ulusun dil, din, anlayış, yaşayış, örf, adet gibi kısaca her yönüyle sahip olduğu tüm değerlerdir (Morey, 1985).

Değerler: Bir şeyin önemini belirleyen, bir toplumun kendi varlığını ve devamını sağlamak için üyelerin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, ilke, ahlaki inanışların bütünüdür (Arslan,1996).

Normlar: Kural olarak benimsenmiş ya da zamanla ortaya çıkan ve üyelerin grup içinde nasıl davranacaklarını belirleyen kural ve beklentilerin bütünüdür (Bozkurt, 1990).

Etik Teori: Etik teori, etik düşünce ve uygulamanın teorik tarafıdır. Temel etik inanışlar ve prensiplerin doğruluklarının genel bir testini vurgular veya böyle bir testin olmayacağını ifade eder. İnsan eylemlerini gözlemleyerek, insanın kendi eylemine eleştirel bakarak aydınlanmasını amaçlayan betimleyici etik, ahlaki eylemler için norm, standart, ortak değer ve düzenleyici ilkeler ortaya koymayı amaçlayan normatif etik, etik alanın içinin araştırılmasını amaçlayan meta etik, belli özel alanlarda ortaya çıkan etik sorunların tartışılması için kriterler yaratma ve bu özel alanlarda bu kriterlerin insan davranışlarında uygulanması amaçlayan uygulamalı etik gibi etik teorilerden bahsetmek mümkündür (Williams, 1985).

Etik Sistem: Hakkaniyet, insan hakları, faydacılık, bireysellik gibi konulardan hareketle amaçlanan sonuç etiği, kural etiği, toplumsal sözleşme etiği, kişisel etik gibi yaklaşımları içeren felsefi bir teoridir (De George, 1999).

Etik Kuram: Etik ile ilgili bir sorunu ilgilendiren ve uygulanmadıkça gerçekleşip gerçekleşmeyeceği, doğru olup olmadığı bilinmeyen düşünülerin, ilkelerin, yaklaşımların bütünüdür (De George, 1999).

Etik Liderlik: Etik kararlar alan, etik açıdan uygun bir şekilde davranan, nasıl davranacağını bilen, kendince prensipleri, düşünceleri olan, adil, demokratik, başkalarını dikkate alan, istikrarlı ve değişimci, grupları etkileyebilen öncü kişilerdir (De George, 1999).

Etik Kod: Örgüt içinde etiğin kurumsallaşması için, örgütün genel kabul görmesi gereken değerleri tanımlayan ve alınacak kararların bu bağlamda alınmasını sağlayan etmenlerdir (De George, 1999).

2.1.5. Etiğin Tarihi ve Felsefedeki Yeri

Etik, felsefenin ortaya çıkışından buyana filozofların en fazla meşgul soru ve sorunlardan biridir. Neyin doğru ya da yanlış olduğu, neyin nasıl yapılması gerektiği, uyulması gereken yaşam tarzının nasıl ve hangi unsurlar bağlamında olduğu, ne gibi etiksel unsurlara öncelik verilmesi gerektiği filozofların zihnini meşgul edip durmuştur. İnsanlığın varoluşundan buyana erdem olarak kabul edilen birçok değer

kendini göstermiştir. Sevgi, adalet, onur, ölçülülük, dürüstlük, özgürlük, eşitlik, sağduyu, merhamet, cömertlik, dostluk, tutarlılık, bağışlama, cana yakınlık, alçakgönüllülük, cesaret bu değerlerden sadece bazılarıdır. (Ekici, 2012, s.36).

Toplumunu şekillendiren tarihsel süreçte değişen koşullarla birlikte, farklı etik soru ve sorunları da ortaya atılmıştır. İnsanlıkla ilgili sorunlar varoluştan buyana sorgulanmıştır ve bu sorgulamalar belirli zamanlarda belirli kriterler çerçevesinde yapılmıştır. Bu çerçeve içinde etiksel yaklaşımların varlığı şüphesi bir şekilde mevcuttur. Fakat felsefi düşüncelerin ortaya çıkmasıyla birlikte etik kendini daha fazla hissettirmeye başlamıştır yani felsefe etiksel yaklaşımın ortaya atılmasında önemli bir etken olmuştur. M.Ö. 5. yüzyılda bilginlerin felsefede araştırma konusu olarak insan ve toplum sorunlarını irdelemesi, etiğin yolunu açmıştır. Sokrates, bu konuda ilk önemli katkıyı sağlayan filozoftur. Sonrasında Platon ve Aristotelesin, eskiçağda etiği bilgi alanı olarak yukarılara taşıdığı görülmektedir (Özlem, 2004).

M.Ö. Platon'un felsefesi incelendiğinde etik merkezci bir yaklaşım olduğu görülmektedir. Platon anlayışına göre iyi olmak en temel ölçüttür fakat iyilik her açıdan tamamlandığında gerçek anlamına ulaşabilmektedir. İyilik sadece bir anlayış değil aynı zamanda bir yaşam tarzı olarak benimsenirse etik değerler kendini bulabilir. Aristoteles'e göre kişinin ve yönetimin asıl amacı "mutluluk" olmalıdır. Platon, herşeyin ölçütü olarak Tanrıyı kabul görmüştür. İyi ahlak ve etiğe Tanrıya yönelerek erişilebilir diyerek bazı dinlerde de ahlak ve etik kavramlarının ortaya çıkmasında öncülük ettiği görülmektedir (Özlem, 2004).

Cevizci (2008)'ye göre; Sokrates, felsefe tartışmalarında insanların zihinlerinde oluşan temelsiz sanıları ayıklamaya çalışmıştır. "Bildiğim bir şey var, o da hiçbir şey bilmediğimdir" diyerek geliştirdiği etik anlayışı insanlara anlatmak için uğraşmıştır. Sokrates'in mutluluk etiği felsefe tarihinin ilk etik teorilerindedir. Felsefenin merkezine insanı alan insanın kendisiyle, evren ve toplumla olan ilişkisinin ne olduğunu ve ne olması gerektiğini araştıran Sokrates'in ahlak öğretisi, mutlulukçu bir anlayıştır. Ona göre, mutluluk insan eylemlerinin son hedefi, "en yüksek iyi" dir. Sokrates, iyiliğin, erdemin, herşeyin bir özü vardır ve biz bu özü bilincimizin derinliklerinde irdeleyerek neyin doğru neyin yanlış olduğunu ortaya koyabiliriz ve bilgelikle güzel ahlakı ortaya çıkarabiliriz düşüncesini savunduğu görülmektedir (Atayman, 2005).

Aristoteles'in etik ile ilgili sorunları irdelemesi daha çok günlük insan davranışlarını gözleme üzerine yoğunlaşmıştır. Doğru yaşama tarzları insanlara göre değişkenlik gösterebilir. Herkes için iyilik kavramı aynı değildir. Kişi kendisi için doğru olan yaşam tarzını, sadece aklını kullanarak değil, deneme ve yanılma yoluna da başvurarak bulabilir. Aristoteles insanın bilme etkinliklerini üç gruba ayırmıştır. İnsanların büyük bir çoğunluğunun mutluluğu elde etmeyi istediğini, fakat bunun kölelere ve hayvanlara özgü bir hedef olduğunu belirtmiştir. İnsanların bir kısmı da daha iyi bir hayat tarzını amaçlamaktadır ve bu amaç politik hayat hedefidir. En yüksek değer ve hedef insanın kendi içinde olmalıdır. Bu değer ve hedefler mutluluk ve doğrulukla harmanlanmalıdır. Ahlaki ve etik davranmak duruma göre değişiklik göstermesi gereken bir şey değil her zaman her zaman ortaya konması gereken bir davranıştır. Her felsefeci tarih boyunca ahlakı ve etiği kendilerince farklı yorumlamışlardır fakat bu yorumlar çoğunlukla temelde öz olarak birbirini tamamlayıcı yorumlar olabilmektedir (Akarsu, 1984).

Aristoteles, etiği kuramsal felsefeden ayrı tutarak kendi başına bir felsefi alan olarak ele almıştır. Ahlaksal eylemlerin temelinde en iyiye ulaşmak olduğunu savunmuş ve irdeleyici, sınıflandırıcı bir etik anlayışı ortaya koymuştur. Aydınlanma çağı olarak kabul edilen 18. yüzyılda ortaya konan düşüncelerde rönesansın, reformun ve akıl çağının etkileriyle etiğe karşı ilginin arttığını görülmektedir (Singer, 2006).

Sofistler herşeyin merkezinde insanın olduğu kanısına varmışlardır ve felsefi ilgiyi doğadan insana çekmişlerdir. İnsan merkeziliğinin ortaya çıkmasıyla etik anlayışı ve göreceliği de kendine yer bulmuştur. Sofistler etiğin göreceli olabileceğini yani iyilik, iyiliği seven birisi için olumlu bir anlayışken kötülüğü seven biri için olumsuz bir durumdur düşüncesini savunmuşlardır (Singer, 2006).

xvii. yüzyılda etik konusunda adını duyuranların başında Hobbesa gelir. Hobbes, iradenin birinci hedefinin varlığı korumak olduğunu ileri sürer (Halıcı, 2000). xviii. ve xix. yüzyılda adından söz ettiren David Hume insan davranışlarının ve ahlakının temelini duyguya dayandırmaktadır. İyi ve kötünün mantıkla değil hislerle ortaya konabileceğini savunmuştur. Kant ahlakı tecrübeden önce gelen akıla dayandırmaktadır. Etiği belirli yasalara dayandırarak hem kişinin kendisi hem de toplum için daha etkili hale getirmeye çalışmıştır. Kant, ahlakın temel ilkesinin dış tabiatta ya da tanrıda değil, insanoğlunun kendinde aranması gerektiğini savunarak ahlak problemi tartışmalarına en büyük katkısı, insanın bağımsızlığı üzerinde ısrarla

durması olmuştur. Aristoteles, Sokrates, Platon, Kant, Hume gibi felsefeciler etiğe farklı şekilde yaklaşmışlardır ve bu yaklaşımların etiğin bilgi alanı olarak oluşmasına ve gelişmesine büyük katkı sağladığı söylenebilir (Garaudy, 1965).

xx. yüzyılda E. Moore iyiyi merkeze alan ve bunun sezgisel bir olay olduğunu savunan kişi sezgileriyle ve iyiye odaklanarak etik davranışı ortaya koyabilir anlayışı kendini göstermektedir (Özlem, 2004). xxı. yüzyılda tek bir kuram ya da etik anlayışı yoktur geçmiş etik kuramcılarının kuramlarının herbirinden birşeyler görmek mümkündür ve hızlı değişen yaşam tarzında bu kuramlar kullanılmaya devam edilmektedir. İş hayatı ve gündelik yaşamla ilgili değişen etik anlayışlardan söz etmek mümkündür (Atayman, 2005).

2.1.6 Etiği Temellendirme Tarzları

Felsefe tarihinde etiği temellendirirken kozmolojik, dinsel/teolojik, antropolojik başlıkları altında temellendirmeler yapılmıştır (De George, 1999).

Kozmolojik Temellendirme: Eski Yunan filozofları, evrendeki düzen ile insan yaşamındaki düzeni aynı görüyorlar ve insanın yaşamındaki düzeni kozmik düzenin devamı kabul ediyorlar. Evrenin eşsiz düzenini de ahlak düzenini de oluşturmaktadır. İyi yaşam aklın rehberliğinde ortaya çıkan doğal bir yaşamdır. Bu temellendirme, evren ile insanın ahlaksal yaşamını, olgu ile değer, varlık düzeni ile ahlak düzeni arasında birbirini tamamlayıcı bir yaklaşım sergilemektedir (De George, 1999).

Dinsel/Teolojik Temellendirme: Dinsel temellendirmede iyilik dini inanışlarda olduğu gibi Tanrıdan gelen kutsal bir buyruktur. İnsanın yaşamını şekillendirmesinde, iyi ve kötüyü ayırmayada Tanrının buyruğuna göre kendini şekillendirmesi gerekmektedir. Dini kurallara uyarsa doğal olarak ahlaklı etik bir kişilik ortaya çıkacaktır. Ahlaksal ve etik anlayışın şekillenmesinde dinler bu anlayışı temel almaktadırlar (Ural, 2003).

Antropolojik Temellendirme: Tarih boyunca ahlak ve etik evren ya da dinin bir parçası olarak temellendirilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte yeniçağda insan merkezci temellendirme kendini göstermiştir ve özne merkezli temellendirmeye antropolojik temellendirme denmektedir. Bu temellerndirme de doğalcı ve tinselci antropolojik temellendirme başlığı altında değerlendirmek mümkündür (De George, 1999).

Doğalcı Antropolojik Temellendirme: Bu temellendirmede insan doğal ve toplumsal gereksinimlerini giderirken ölçüt olarak ‘iyi’yi temel almalıdır. Kişi için iyi olan içinde yaşadığı toplum üyeleri için de ‘iyi’dir anlayışı kendini göstermektedir (De George, 1999).

Tinselci Antropolojik Temellendirme: İnsan aynı zamanda ruhsal bir varlıktır ve akıl sahibi insan kendi kendini belirleyen bir güce sahiptir. İnsan kendi iradesiyle ortaya koyduğu ahlak kurallarına uyar ve özgürlüğünü elde eder. Ahlaksal yaşam doğada özgürce kurulmuş bir dünyadır (De George, 1999).

2.1.7. Etikte Temel Problemler

Antik çağdan günümüze kadar kabul görmüş etik teoriler incelendiğinde üç temel problemle karşılaşılır. Bunlar; İyi ve en yüksek iyi problemi, doğru eylem problemi, irade özgürlüğü problemi. Bu problemlerin üç soruya cevap aradıkları savunulur. Bunlar; neyi seçmeliyim? Ne yapmalıyım? Neyi istemeliyim? gibi sorulardır (Özlem, 2010). Birbiriyle bağlantılı olan bu etik sorulara çeşitli etik teorilerince cevap aranmıştır. Bu sorulara cevap arayan etik teorilerin ortaya koyduğu yanıtlar kısaca şöyledir:

En Yüksek İyi: İnsanlar davranışlarını, en değerli buldukları şeye ulaşmak ve onu elde etmek için gerçekleştirirler, davranışları şekillendiren, en değerli olan şey ‘en yüksek iyi’ dir. Davranışlara yön veren en yüksek iyi’dir (Özlem, 2010).

Doğru eylem: İnsan eylemlerinin asıl amacı doğru olanı yapmaktır. Fakat doğruluk anlayışı kişiden kişiye değişiklik gösterebilir. İnsan kendi iradesiyle doğru eylemi ortaya koyabilmelidir. Kişinin iradesi onun doğru eylemi bulmasına yardımcı olacaktır (Özlem, 2010).

İrade (İstenç) Özgürlüğü: Kişi istediği seçimi istediği şekilde yapmakta özgür iradeye sahiptir. Etik ilkeler kişinin kendisi tarafından belirlenip değiştirilebilen bir anlayıştır fakat bazı düşünürler böyle bir durumun kişiyi etik dışı davranışlara da itebileceğini savunmaktadırlar ve bu iki karşıt görüşün hala tartışmaya açık olduğunu söylemek mümkündür (Özlem, 2010).

2.1.8. Etik Kuralları

Aristoteles iyilik, erdem, mutluluk, doğruluk gibi kavramları ortaya koyarak etiğin ve etik kuralların ortaya çıkmasında büyük katkıya sahiptir. Neyin yapılması gerekir? Doğru ve iyi olan nedir? Ne yaşamı anlamlı hale getirir? Sorgularına öncülük eden etik, bir çeşit derinliğine düşünme felsefesidir. Etik üzerinde tartışırken, “Normatif etik” kurallar ve normları ortaya koyarak hayatı düzene sokar. İyi eylemlere yoğunlaşan “uygulamalı (pratik) etik” davranışlarımızı daha iyi hale getirir. “Kuramsal (teorik) etik” ise etiğin kaynağını ve temelini araştırarak bizlere etiği daha açıklayıcı hale getirir. Etik bir bütün olarak ele alınması gerektiği için bu etik kurallarını da bir birinden bağımsız değil bir bütünlük içinde yol gösterici olarak değerlendirmek yerinde olacaktır. Toplumdaki davranış kuralı bir olgu olmaktan öte bir ideal, herkesin benimsediği veya ulaşmayı istediği bir kural niteliği kazanmışsa, bu toplumsal yapı kuralı etik niteliğine kavuşmuş demektir. Etik daha çok kişi ve özel gruplar için geliştirilmiş ortak davranış, kural ve normları içerir ve hem kendimiz için hem de üyesi olduğumuz toplum için iyi, doğru ve uygun olanı yapmayı gerektirir (MEGEB, 2016).

Etik, zamanla toplumun yaşam biçimini dikkate alarak neyin uygun neyin uygunsuz olduğunu belirler ve belirlenen bu yargılar zamanla toplumsal kural ve yasalara dönüşebilmektedir. Yasalar etik kuralların toplumda kendiliğinden ortaya çıkıp kabul görmesiyle ve pekişmesiyle yasa haline gelebilmektedir. Kişilerin eşitliğinin kabul edilmesi, toplumun bütün üyelerine saygılı olmak, farklı kültürlere ve düşüncelere karşı hoşgörülü olmak, kaynakların adil olarak dağıtılması gibi bireyin içinde yaşadığı topluma karşı, toplumun da bireye karşı uyması gereken kuralları vardır (Morey, 1985).

Karşılıklı uyulması gereken birtakım ahlaki kurallar ve değerler vardır. Bunlar genel olarak şu başlıklar altında şekillendirilebilir: doğruluk, sadakat, dürüstlük, adalet, güvenilir olma, başkalarına yardım etme, vatandaşlık sorumluluğuna sahip olma, yalan söylememe, başkasının hakkını yememe, karşısındakinin güç durumundan yararlanmama, acısı olanın acısını paylaşma, başkalarına saygı gösterme, dayanışma, bireylerin eşitliğinin kabul edilmesi, kaynakların adil dağıtılması, mükemmeliyeti arama vb. kurallar bütünüdür (MEGEB, 2016).

2.1.9. Etik İlkelerinin Geliştirilmesi

Etik davranışlarda bulunması gereken ve bu davranışlara yön veren önermeler, nelerin yapılması ya da yapılmaması gerektiğini ortaya koyan ilkelere etik ilkeler denilmektedir. Eylemlerin etik ilkelere uygunluğunun belirlenmesi yıllar boyunca üzerinde durulan bir konu olmuştur ve negibi kriterlere dikkat edilmesi gerektiği yer ve zamana göre değişiklik gösterebildiği görülmektedir. Etik ilkelerin geliştirilmesinde genellikle; hakkaniyet ilkesi, insan hakları, faydacılık veya bireysellik ilkelerine dayanarak birçok ilke ortaya konmuştur (Aydın, 2006).

Hakkaniyet İlkesi: Alınan kararların tutarlı, tarafsız ve gerçeklere dayalı olması esastır. Karar alınırken bütün durumların gerçekliği göz önünde bulundurulmalıdır.

İnsan Hakları İlkesi: İnsan hakları ve bireyin kendisi ön plandadır. Bireylerin zararına bir durum söz konusu olmamalıdır. İnsanların sahip olduğu temel hak ve özgürlükler olup başkalarına devredilemez.

Faydacılık İlkesi: Faydacılık merkezli bir ilkedir ve herkes için en faydalı olan karar verilmelidir.

Bireysellik İlkesi: Temel amaç uzun dönemde bireylerin yararına kararlar almaktır ve bireylerin refah seviyesini arttırmaktır.

Eşitlik: Zaman, durum ve kişiler ne olursa olsun herkese eşit şekilde davranmayı ifade eder. Eşitlik ve adalet aynı şeyler olmamakla birlikte, iç içe girmiş durumdadırlar. Eşitlik kavramı temel bireysel eşitlik, kısmi eşitlik ve blokların eşitliği açılarından ele alınabilir (Aydın, 2006).

Tarafsızlık: Taraf tutmama tüm gerçekliğiyle olaylara yansız bir şekilde bakabilmedir.

Sorumluluk: Verilen görevin istendik düzeyde yapılması işidir. Olayların sonuçlarını üstlenmedir.

İnsan Sevgisi: İnsanı ön planda tutan, onu değer veren, hak ve özgürlüklerine saygı duyma özelliğidir.

Sadakat: Bağlılık özellikle de yasal çerçeve dışında kalan bir bağlılık durumu. Her yönüyle kişiye ya da kuruma hizmet etme isteği.

Hukukun Üstünlüğü: Adaletin ve huzurun sağlanabilmesi için hukuk herkesin üstündedir. Hatası olana, toplum huzurunu bozmamak adına caydırıcı tedbirler alınır.

Sevgi: Kişinin kendisiyle barışık olup, mutluluğu bulmasına vesile olan iç duygudur.

Hoşgörü: Anlayışla karşılayabilme, kendi düşüncelerine ters olsa bile sabırla davranabilmesidir.

Nezaket ve Saygı: Nezaket, başkalarına karşı titiz ve nazik davranabilmedir. Saygı ise konumundan ve kişiliğinden dolayı kişi ya da kurumlara hürmetle, özenli davranma durumudur.

Tutumluluk: Elde bulunan imkânları gelecek de hesaba katılarak ölçülü bir şekilde planlayıp kullanabilme özelliğidir.

Demokrasi: Herkesin eşitliğini sağlayan bir yönetim biçimidir. Herkes yönetimde ve yönetilmekte eşit haklara sahiptir.

Saygınlık ve Güven, Olumlu İnsan İlişkileri: Kurumda ya da insanlar arasında hürmet görme güven duyulma ve etkili iletişim kurabilme özelliğidir. İnsan ilişkilerinde saygılı ve başarılı olan kişiler saygınlığı da elde ederler.

Hizmet Bilincinin ve Standartlarının Yükseltilmesi: Verilen görevin bilincinde olup o görevi en kaliteli şekilde yerine getirme çabasıdır. Sunulan hizmet ve standartlar yüksek olursa karşı tarafta o denli kaliteli davranacaktır.

Açıklık: Görev ve sorumluluklarında, insan ilişkilerinde gerçekçi olma ve olayları olduğu gibi değerlendirebilme özelliğidir. Gerçeği olduğu gibi yansıtmaya özelliğidir.

Hak ve Özgürlükler: Her bireyin hak ve özgürlükleri vardır fakat bu hak ve özgürlükler başkalarının hak ve özgürlüklerine tacizde bulunmamalıdır. Başkalarına zarar verilmediği sürece kişi istediğini yapma hakkına ve özgürlüğüne sahiptir.

Yasa Dışı Emirlere Karşı Direnme: Kişi hukuken suç teşkil eden bir görevi yerine getirmemelidir. Eğer bu konuda zorlanırsa emri veren kişiden emir yazılı olarak istenmelidir ki kişi kendini garantiye alabilsin. Böylece hukuka aykırı emir veren amirin, bu emrin verilmesinden veya yerine getirilmesinden doğan sorumluluğu üstlenmesi sağlanır (Aydın, 2006).

Savurganlıktan Kaçınma: Elde bulunan kaynakları gereğinden fazla ve yanlış ortamlarda kullanma durumudur. Kişi her durumda ölçülü davranmadan yana olmalı ve lüks ve israftan kaçınmalıdır.

Misyona Bağlılık: Kurum çalışanları, kurumun misyonuna vizyonuna ve amacına uygun davranmak durumundadırlar. Böylelikle görevlerini etik bir şekilde yerine getirebilmelidirler.

Çıkar Çatışmasından Kaçınma: Kişi görevini yaparken kanun ve yönetmeliklere uygun davranmalıdır. Bazı durumları kendi menfaatine ya da yandaş kişilerin menfaatine çekmemelidir.

Kamu Malları ve Kaynaklarının Kullanımı: Kamu çalışanları kurumun mallarını ya da değerlerini amacına uygunsuz olarak ya da kendi menfaatine kullanamaz. Kamu mallarını korur ve herşeyi yerli yerinde kullanır.

Bilgi verme, saydamlık ve katılımcılık: Kurum çalışanları görevleri dahilinde talepte bulunan kişileri bilgilendirirler. Talep olmasa bile eğer görev ve sorumluluk dahilinde ise gerekli bilgi ve katılım sağlanmalıdır.

Her meslek grubunun kendince etik ilkeleri vardır. Özellikle eğitim alanında etik oldukça önem arz etmektedir. Meslek topluluklarınca ortaya konulan ve tüm meslektaşların görevi yerine getirirken, kurum içinde iken benimsemesi ve uyması beklenen mesleki etik ilkeleri mevcuttur. Mesleğini en iyi şekilde yerine getirme, kişisel dürüstlük, mesleki ve kişisel güvenilir olma, mesleğini sevme, mesleğine bağlılık hissi, kişisel haklara saygı, yasallık ve kendini mesleki anlamda geliştirme ve sürdürme, meslek ortamındakilere saygı, mesai saatini en verimli şekilde değerlendirme gibi evrensel ilkeler mesleki etik ilkeler olarak kabul edilebilir. (Aydın, 2006).

Öğretmenlik mesleğinde, öğretmenlik mesleğine özgü, meslekçe kabul görülmüş genel değerler sistemi ve amaçları tanımlayan mesleki etik ilkeler mevcuttur. Bunlar, profesyonellik, hizmette sorumluluk, meslekte en iyi verimi sağlama, adalet, eşitlik, yenilikçilik, sağlıklı ve güvenli bir ortamın sağlanması, yolsuzluk yapmamak, dürüstlük, tarafsızlık, mesleğe ve vatana bağlılık, saygı, kaynakların ve zamanın etkili kullanımını gibi öğretmenlik mesleğine yön veren mesleki etik ilkelerdir (Aydın, 2006).

2.1.10. Etik Davranışın Toplumsal Etkenleri

İnsanların içinde yaşadığı toplumun etik değerlerinin ortaya çıkmasında, toplumun kültür, değer ve normlarının önemli etkisi vardır. Dolayısıyla bu kültür, değer ve normlar etik davranışın toplumsal etmenleri olarak kabul edilebilir ve bunları kısaca açıklamakta fayda vardır (Obuz,2009).

Kültür: Kültür kelimesi Latince'den gelmektedir ve tarım, ekin, anlamına gelen "cultura" kelimesinden anlam bulmuştur. Kültür kelimesi farklı yer, zaman ve kişilerce değişik anlamlar yüklenmiş olsa da genel itibarıyla bütüncül, tarihsel temelli, antropolojik kavramlarla ilgili, toplumsal olarak ortaya çıktığı ve değişmesinin zor olması ile anlam pekiştirmektedir. Kültür, bir ulusun dil, din, anlayış, yaşayış, örf, adet gibi kısaca her yönüyle sahip olduğu tüm değerlerdir. (Morey, 1985).

Alanında uzman kişilerce bile kültüre tam anlamıyla kesin bir ortak anlam yüklenemezken yine de kültür için kişinin sosyal ortamda ortaya koyduğu, var ettiği anlayış, yaşam biçimidir denilebilir. Kültürün belli başlı nitelikleri vardır ve bunları; insanlığın varlığıyla ortaya çıkması insan tarafından ortaya konması, insanlık boyunca devam edecektir, gelecek nesillere aktarılan yaşam biçimidir, toplumun malıdır, doğanın karşılayamadığı insan gereksinimlerini karşılar, insana, doğal varlıkların verdiği kadar yüksek tatmin verir, bütünleştirici özelliği vardır, insanın doğaya ve çevresine egemen olduğunu gösterir, güç olsa da zamanla değişebilir, davranıştan soyutlanmıştır, değer ve yaşam biçiminden oluşur, idealize edilmiş kurallar sistemidir şeklinde sıralamak mümkündür (Morey, 1985).

İçinde yaşanılan her grubun mutlaka bir kültürü vardır. Bu nedenle de bu kadar geniş bir ortamda tek bir kültür çeşidinden bahsetmek doğru olmayacaktır yani kültürün alt kültür, maddi, manevi kültür gibi türlerinden söz etmek mümkündür.

Değerler: Bir şeyin önemini belirleyen, bir toplumun kendi varlığını ve devamını sağlamak için üyelerin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünceler, amaç, ilke, ahlaki inanışların bütünüdür. Kültürün özünün değerlerle şekillenmesinden dolayı örgüt kültüründe değerlerin önemli yeri vardır. Değer, kültürün yapı taşıdır ve bir varlığın bir durumun insan için ne kadar önemli olduğunu belirleyen kavramdır. Değerler, kültürlerin gözle görülemeyen içsel boyutunu oluşturmakta ve ortaya çıkan durumlara makul cevaplar, çözümler sunmaktadır. Değer, bir insanın neyi önemli ya da önemsiz gördüğünü ve arzu ettiği

ya da uzak durmaya çalıştığı durumları ortaya koyar. Her kültürün kendince kabul görmüş değerleri vardır ve kültürlere göre farklılıklar göstermektedir. Bir kültürde değer olarak benimsenmiş durum başka bir kültür için sıradan olabilir ve değer özelliği yoktur. Değer içinde yaşanan toplumun etmenlerinin krite edilmesine yarayan ölçütlerdir (Arslan,1996).

Normlar: Kural olarak benimsenmiş ya da zamanla ortaya çıkan ve üyelerin grup içinde nasıl davranacaklarını belirleyen kural ve beklentilerin bütünüdür. Normlar örgütsel kültür içinde davranışlara yön veren, davranışları kurumsallaştıran, kurumca onaylanan ve yapılması beklenen ölçütlerdir. Normları, grup üyelerinin çoğu tarafından kabul edilen, grup yaşamının önemli bir bölümünü kapsayan, grup üyelerinin duygu ve düşüncelerinden çok ortak davranışları üzerine yoğunlaşan, grup üyelerince farklı düzeylerde benimsenebilen, yavaş gelişen, grup sürecinin işleyişini kolaylaştıran, grupta statüden ve ceza sisteminden etkilenen, grup için normal olmayan davranışların ortaya konmasını sağlayan unsurlar olarak tanımlamak mümkündür (Owens, 1989).

2.1.11. Etik Teoriler

Teori üzerine farklı yorumlar olmakla birlikte, etik teori, etiğin açıklamasal ve teorik olarak ortaya konması, ne olduğunun belirlenmesidir. Etik teorilerini; deontolojik ve teolojik teoriler olarak sınıflandırmak mümkündür (Williams, 1985).

Deontolojik Teoriler: Bu teori, ahlaki zorunlulukların ve eylemlerin sonuçlarının sorgulanması gerektiğini savunur. Köken olarak Yunanca deo kelimesinden yani görev ve sorumluluk kelimesinden ortaya çıkmıştır. Deontolojik etik sistem, ilkeli bir şekilde karar verme sistemi olarak tanımlanabilir. Immanuel Kant bu konunun öncülerindedir. Bu teoride davranışın sonucundan çok davranışın ilke ve kurallara uygunluğu üzerinde durulur. Burada görevin yapılmasının sonuçları değil kurallara uygun şekilde yapılması önemlidir. Kötü sonuçlar da ortaya koysa verilen görev kurallar dahilinde yapıldığı için etikdir ve meslek etiği bu teoride büyük oranda kendini bulmaktadır (Williams, 1985).

Teleolojik teoriler: Teleolojik teorilerde eylemin sonuçlarına odaklanılır, sonuç ne kadar faydalı ve ne kadar çok kişiye hitap edebiliyorsa eylem de o denli etikdir. David Hume'nın ve J. Stuart Mill'in bu teoriyi desteklediklerini söylemek

mümkündür. Eylemin doğru ya da yanlış olması sonuçlarının mutluluk ve olumlu birşeyler ortaya koymasıyla mümkündür. Faydacılık, en büyük mutluluk sağlanabiliyorsa yapılan eylemler doğrudur. Kişi sonuçta mutluluğu elde edecekse ahlak kurallarını göz ardı edebilir yani mutluluk sağlanacaksa yalan da söylenebilir, topluma zarar da verilebilir (Williams, 1985).

Aksiyolojik Etik Teorileri: Teleolojik etiğe benzerlik göstermekle birlikte ahlaken doğru olanı yapma bakımından farklılık göstermektedir. Yapılan eylemlerin iyi sonuca götürmesi gerekir ve gerçekten iyi ve doğru olduğu savunulur. Teleolojik ve deontolojik açısından bir erdem olarak görülemeyecek birtakım karakter özelliklerini ve eylemleri ahlaki erdemler olarak tanımlayan Aristoteles'in kendini gerçekleştirme etiği aynı zamanda bir aksiyolojik etik özelliği taşımaktadır (Cevizci, 2008).

2.1.12. Etik Sistemler

Hakkaniyet, insan hakları, faydacılık, bireysellik gibi konulardan hareketle amaçlanan sonuç etiği, kural etiği, toplumsal sözleşme etiği, kişisel etik gibi yaklaşımları içeren felsefi bir teoridir. Tüm insanlığı kapsayan etiğin tek bir türünden bahsetmek doğru olmayacaktır. Farklı sınıflandırmalar altında etikten bahsetmek mümkündür ve genellikle beş tür etik sisteminden bahsedilir. Bunlar; amaçlanan sonuç etiği, kural etiği, toplumsal sözleşme etiği, kişisel etik ve sosyal yaşam etiğidir (Obuz, 2009).

Amaçlanan Sonuç Etiği: John Stuart Mill tarafından temsil edilen bu sistemde bir eylemin ahlaki açıdan doğruluğu, istenilen sonuçlara ne derecede ulaştığı ile değerlendirilir. Varılan sonuç istendik bir sonuç ise etik amaçlanmayan bir sonuç ise etik dışıdır. Burada kişi kendi mutluluğuna odaklanmalıdır, amaç mutluluk sonucuna erişmektir, etik ya da etik dışı olduğuna karar verebilmek için eylemin sonucunu beklemek gerekir. Amaçlanan sonuç etiğinin en önemli eleştirilen yönü tek taraflı mutluluğu getirme olasılığıdır. Örneğin bir kişinin mutluluğu bir başkasının mutluluğuna neden oluyor ise bu istendik ya da istenmedik davranış ne kadar etikdir gibi eleştirilere maruz kalmıştır (Hitt, 1990).

Kural Etiği: Bu sistemde eylemin doğru ya da yanlışlığını yasalar ve kurallar belirler. Kurallara uyulduğu düzeyde etik değerlere ulaşmak mümkündür. Sistemin en

önemli savunucusu Immanuel Kant'tır. Burada kurallar uymak esastır, etik davranmak ilkelere bağlılıkla mümkündür, etik davranış için zorlamalar gerekebilir, birey ahlak kurallarını kendi kurallarına değil, kendi kurallarını ahlak kurallarına uyarlamalıdır. Bu sisteme getirilen eleştiri ise genel için doğru ve iyi olan birey için doğru ve iyi olamayabilir düşüncesidir (Hitt, 1990).

Toplumsal Sözleşme Etiği: Devletin işlevselliğinin ve gücünün bireylerin görüşbirliği neticesinde sağlanabileceğini savunur ve öncüsü J. Jack Rousseau'dur. Bu sistemde, kişi tek başına varlığını devam ettiremez bu yüzden üzerinde uzlaşılan ortak kurallar tarafından yönetilmelidirler, toplumun genel kültürüne uygun davranmak esastır, toplumda görevler eşit olarak dağıtılır ve herken birbirine yardım eder, kurallar kişiye ters olsa bile uyulması gereken bir toplumsal sözleşmedir gibi düşünceleri savunan bir sistemdir. Burada yapılan eleştiri ise kişilerin özgür düşüncelerinin ne olacağıdır (Hitt, 1990).

Kişisel Etik: Kişisel etik de vicdan merkezli bir yaklaşım vardır ve en önemli temsilcisi Martin Buber'dir. Bu sistemde, vicdan kişinin doğru ya da yanlış olana karar vermesine yardımcı olan içsel bir güdüdür. Kişi kendi çabalarıyla doğrulara erişebilir. Kişisel etiğe yöneltilen eleştiri ise örgütlerde kişisel etiğe yer verilirse eğer örgütün ve karşıt kişilerin durumunun ne olacağı konusudur (Hitt, 1990).

Sosyal Yaşam Etiği: Kişi içinde yaşadığı toplumun kurallarına uyması gerekmektedir. Bu yönüyle toplumsal sözleşme etiğine büyük oranda benzerlik göstermektedir. Varlığın devam edebilmesi için birlikte ve ortak belirlenmiş kurallara ihtiyaç vardır. Herkes üzerine düşen görevi yerine getirir ve otoriter baskıyı gerektirecek bir durum olmamalıdır. Üyeler uygunsuz davranışlardan kaçınmalıdırlar. Burada toplum içinde herkesin aynı kurallara uyması gerektiği ve kişisel çıkarların ne olacağı eleştirisidir (Hitt, 1990).

2.1.13. Etik Kuramları

Etik kuram, etikle ilgili bir sorunu ilgilendiren ve uygulanmadıkça gerçekleşip gerçekleşemeyeceği, doğru olup olmadığı bilinmeyen düşünülerin, ilkelerin, yaklaşımların bütünüdür. Tarih boyunca filozoflar ve din bilimciler etik konusu üzerinde farklı yaklaşımlarda bulunmuşlardır. Bunlardan bazıları etiğin insan iyi doğru olanı yapmak olduğunu bazıları toplum için doğru olanı yapmak gerektiğini bazıları

ise hem toplum hem de insan merkezli bir tutum sergilemişlerdir. Bazı teoriler dinden soyutlaşmış olmakla birlikte bazıları ise dinle içiçedir. Kimi teoriler, yükümlülük ve görevlere odaklanırken, diğerleri erdem ve kişiliğe odaklanır. Bazı teoriler eylemleri yargılamada ortaya çıkan sonuçları değerlendirirler, diğerleri nedenleri. Bazı teoriler ahlaki idealleri tanımlarlar, diğerleri pratik kuralları. Bazı teoriler insan merkezlidir, diğerleri insanı daha geniş bir ekolojik bağlamda ele alır (Resnik, 2004; Akt: Sakin, 2007). Etik kavramının kendi içinde kuramları mevcuttur ve bu kuramların her biri etiğin bir özelliğini bizlere sunar. Bunlar; betimleyici etik, uygulamalı etik, normatif etik, meta etik başlıkları altında toplanabilir.

Betimleyici Etik: Tarafsız bir şekilde insan davranışlarının gözlemlenip eleştirilerek aydınlanmasını amaçlar. Bu etik türü insan, kültür ve toplum ahlakı üzerinde durur. Betimleyici etik ahlak alanındaki bilimsel, materyalist yaklaşımı tanımlar veya bilimsel ya da tasviri yaklaşımın ahlak alanına uygulanması gerektiğini vurgular. Bu etik anlayışı insan eylemini gözlemleyerek eylemlerin sonuçlarını betimler. Dolayısıyla, o insanların ahlaki görüş ya da inançlarıyla ilgili olgusal önermelerden meydana gelen etik türünü ifade eder (Cevizci, 2002).

Uygulamalı Etik: Farklı yer ve zamanlarda ortaya çıkan etikle ilgili konuları belirli kriterler çerçevesinde tartışıp insan davranışlarına uygulanmasıyla ilgilenir. Uygulamalı etik normatif düzeyde elde edilen teorik birikimin çeşitli alanlara uygulanması suretiyle problem çözmeyi amaçlar. O, alabildiğine karmaşık hale gelip farklı alanlara ayrılan hayatın ve toplumun karşı karşıya kaldığı çeşitli problemlere çözüm bulmayı amaçlayan somut bir etik, bir tür düşünce etkinliğidir (Cevizci, 2002).

Normatif Etik: Kendi ahlaki ve etiksel değerlerimizin içeriğine karar vermemizle ilgilenir. Ne yapmalıyım ne yapmamalıyım sorusunun cevabıyla ilgilenir, insanın ahlaki eylemleri için kural ve ilkeler ortaya koyar. İnsan ve toplum için iyi, adil olan nedir tartışma konusudur. Ahlaki kararları vermemize rehberlik eder. Kişinin, belli bir durumda ya da genel olarak neyin iyi ya da doğru olduğu hakkında kendi kendisiyle ya da başka birisiyle tartışması ve böylece sonuç olarak normatif yargılar oluşturmasıdır (Frankena, 2007).

Meta Etik: Eleştirisel olarak tanımlanan, çağdaş, töre bilimci, doğruların kaynağını araştıran, karşılıklı durum analizi yapan bir ahlak türüdür, etiğin doğası ve ahlaki gerekçeleri üzerinde durur. Meta etik, normatif etik ve uygulamalı etik arasında

sınır belirleyici bir durumdadır. Metafizik konuları ve psikolojik konuları da içine alan bir etik türüdür. Etiğin göreceli olup olmadığı ve insanın kendi çıkarları için davranıp davranmadığı meta etiğin tartışma alanına girer (Frankena, 2007).

2.1.14. Etik Çeşitleri

Etiğin her alanda karşımıza çıkması şüphesiz ki bir gerçektir. Çeşitli alanlarda çeşitli isimlerle karşımıza çıkabilir. Bu da etik çeşitlerinin olduğu anlamına gelmektedir; meslek etiği, örgütsel etik, yönetsel etik gibi etik çeşitlerinden bahsetmek mümkündür (Aydın, 2002).

Meslek Etiği: Meslek etiği kavramının anlaşılabilmesi için öncelikle meslek kavramının anlaşılması gerekmektedir. Meslek kısaca bireyin temel gereksinimlerini karşılayabilmesi için diğer bireylerle bir iş bölümü içinde olması, belirli bir iş alanında sorumluluk görevini yerine getirmesi, meşguliyetle uğraşması işidir. Bir uğraşının meslek olarak kabul edilebilmesi için özellikle etik ve ahlak ilkeleri gibi bazı ilkelere ve özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bir yeterlilik alanı ve tecrübe gerektiren, profesyonellik gerektiren, toplumun ihtiyacını karşılamaya yönelik olan bir uğraşı alanı olmalıdır (Aydın, 2002).

Meslek etiği toplumsal iş bölümünün ortaya çıkmasıyla bazı işlerin bazı kişilerce daha iyi yapılmasını bu iş görevini yerine getirirken bazı değerlere yer verilmesi zorunluluğuyla etiği de beraberinde getirmiştir. Meslek etiği, belirli bir meslek grubunun, mesleğe ilişkin olarak ortaya çıkarıp koruduğu; meslek üyelerine emreden, onları belli bir şekilde davranmaya iten ya da zorlayan; kişisel eğilimlerini sınırlayan; yetersiz ve ilkesiz üyeleri meslekten dışlayan; meslek içi rekabeti düzenleyen ve hizmet ideallerini korumayı amaçlayan, mesleği geliştirmeyi hedefleyen, meslek yararına kullanılan mesleki ilkeler bütünü olarak tanımlanabilir (Özkalp, 2005)

Örgütsel Etik: Örgüt kavramı birçok alanda tanımlanmakla birlikte, genel olarak belirli hedefler ve çıkarlar çerçevesinde belirli sayıdaki insanların oluşturduğu, kendince kuralları olan birlikteliktir. Örgütün örgüt olabilmesi için, iletişim içinde bulunan üyelerinin olması, belirli bir hedefinin olması, hedeflerin gerçekleştirilmesine istekli üyelerinin olması gerekmektedir. (Aydın, 1998).

Örgütsel etik aynı örgüt içinde benzer davranışların gösterilmesini sağlayan, örgütün işlevlerini yerine getirirken uyulması gereken kurallar, değerler olarak tanımlanabilir ve gerek örgüt içi gerekse örgüt dışı sorunların çözümüne rehberlik eden davranış kültürüdür (Aydın, 1998).

Yönetimsel Etik: Yönetim, örgütün belirlenmiş hedeflere ulaştırılabilmesi için insan ve kaynak gücünün koordineli olarak idare edilip, yönetilmesi işidir. Kurumdaki kişileri ortak değerler etrafında toplayıp kurumun işlevselliğini arttırmak yönetimin asli görevlerindedir. Yönetim görevini üstlenen kişinin bazı etik ve ahlak değerlerine dikkat etmesi gerekmektedir. Yönetimsel etikte yönetici, kişisel uygulamalarda, mesleki eylemlerinde, günlük yönetim işlerinde etik değerler rehberliğinde hareket etmelidir (Bernard, 1994).

2.1.15. Meslek Ahlakı ve Mesleki Etik

Meslek çalışanları arasında ve meslek ortamında, bu mesleğe neyin uygun neyin uygunsuz olduğunu belirleyen ve meslek örf ve adetlerine uymayanları ayırt edebilen, meslekte bütünlüğü sağlayan, davranışları yönlendiren ve onlara rehberlik eden ilkeler, kurallar topluluğudur. Kişi yaptığı işi hakkıyla yapmalı ve görevi gereği kendisinden istenilen sonucu ortaya koyabilmelidir. Görevini yaparken şüphesiz ki etik ve ahlak kurallarına hassasiyetle dikkat etmelidir. Etik kuralların çoğunlukla birbirine yakın olmasına rağmen her mesleğin kendine özgü etik anlayış ve kuralları vardır. Bazı meslekler için etik dışı kabul edilen bir durum, bir başka meslek için etik olarak görülebilmektedir. Örneğin şortla işe gitmek kamuda çalışan birisi için etik dışı olurken, turizmde çalışan birisi için gayet etik bir davranıştır. Her meslek, mesleğin özellikleri ve içinde bulunulan durumlar da dikkate alarak kendi etik anlayış ve kurallarını belirlerler ya da bu davranış kültürü zamanla kendiliğinden kurula dünürebilir. Burada asıl araştırma alanı eğitim öğretim olduğu için, eğitim ve öğretim ortamındaki etik unsurlar üzerine yoğunlaşılacaktır (Weiss, 1998).

2.1.16. Eğitim ve Öğretimde Etik

Eğitim öğretimde etik unsuru hayati önem taşımaktadır. Eğitimin ve ülkemizin daha yukarılarda yer edinebilmesi için eğitim ortamında etik unsurların daha iyi tanımlanıp uygulanması gerekmektedir. Eğitim insanı doğumdan ölüme kadar

etkileyen bir süreçtir ve etik ise bu süreçte neyi nasıl doğru yapmalıyım sorusuna yanıt arama durumudur. Dolayısıyla eğitimi etikten ayrı, etiği de eğitimden ayrı düşünmek mümkün değildir, iç içe girmiş kavramlardır. Eğitimde genel olarak dört boyut üzerinde durulması yerinde olacaktır. Bu boyutlar; amaç, yöntem, kapsam ve değerlendirmedir (Aydın, 2006).

Niçin sorusunun cevabı amaç, ne sorusunun cevabı kapsam, nasıl sorusunun cevabı yöntem, ne oldu sorusunun cevabı ise değerlendirme boyutundaki bilgilerle cevap vermektedir (Aydın, 2006). Okullar öğretmenlerin ve öğrencilerin özgürce gerçekçi boyutlar çerçevesinde kendileri ifade edebilecekleri kurumlardır. Eğer bu etik kurallar bağlamında sağlanırsa eğitimde başarıya da ulaşılır. Aksi takdirde notla, tehditle, imkânsızlıklarla karşı karşıya bırakılan eğitimciler ve eğitim ortamı için ne kadar etik bir ortam ve başarıdan söz edilebilir. Basit bir örnekle derse zorlamayla saniyesi saniyesine girmesi istenilen bir öğretmen ilerleyen zamanlarda derse geç girmek için gerçek dışı yani etik dışı mazeretlerde bulunacaktır. Böyle bir alışkanlığın zorlamayla değilde içten gelerek edinilmesi sağlanırsa öğretmen de ilerleyen zamanlarda gerçek dışı etik dışı mazeretler üretmeyecek, dersine tam vaktinde girecektir. Bireylerin davranış özellikleri genetik olduğu kadar çevresel etmenlerden de etkilenmektedirler. Etik bir ortam da etik davranışlar ortaya çıkacağı şüphesiz ki bir gerçektir. Toplumun bireyelerine neyin ne kadar öğretileceği konusunda karar verilmesi ve bu kararların toplumun ve bireyelerin yaralarına uygun olmasının sağlanması eğitimin kapsam boyutundaki etik tartışmalarının önemli bir noktasını oluşturmaktadır (Aydın, 2006).

Öğretmenler ahlaki konularda bilgili olup öğrencilerin ahlaki ikilemlerden kurtulmalarını sağlayıcı örnekler vermeli yol gösterici olmalıdır. Bunu yaparken de teori ile sınırlı kalmamalı uygulamalı örneklere yer vermelidir. Çünkü kişi için gördüğü ve tecrübe edindiği bilgiler kulaktan duyma ya da kitaptan okuma bilgilerden daha gerçekçi ve uygulanabilir olabilmektedir. Etik kurallar nesiller boyunca aktarılabilecek bir etmen olduğu için içinde bulunulan nesil ne kadar iyi etik bağlamda yetiştirilirse gelecek nesiller de o denli sağlam etik kurallar bağlamında toplumu güçlü kılacaklardır. Geçmişin örf ve adetlerine bağlı kalan ebeveynler ile geleceğin örf ve adetlerinin hayranlığını yaşayan çocuklar arasında iletişimin ve birliğin sağlanabilmesi ahlak ve etik kurallarına bağlıdır. Çocuklar kendi perspektifinden aileler ise kendi perspektiflerinden bakmak yerine ortak etik perspektifinden bakılınca ortamın

etkinliğinin olumlu yönde gelişeceği düşünülmektedir. Burada etik bilincinin ve eğitiminin önemi kendini göstermektedir (Yiğittir, 2009).

Etik eğitimi; bireyin kişisel memnuniyetini kazanması için sosyal yaşamına katkı sağlayan beceri, bilgi, davranış ve tutumları kavramada insanlar yararına yönelik istendik bir eğitimidir. Etik eğitiminin verilmesi farklı şekillerde yapılabilmektedir. Bu konuda değerler eğitiminde öğrencilerin okullarda davranışlarının irdelenmesine, okulların sosyal ve kişisel gelişmeye etkisinin kanıtı olarak neyin kabul edileceği ve okullarda öğrencilerin gelişmelerini sağlayan değerlerin nasıl ölçüleceği ve okullarda hangi değer ve davranışların geliştirilmesi gerektiği üzerinde araştırma ve çalışmalar yapılması önem arz etmektedir (Yiğittir, 2009). Farklı düşünceleri dinleyebilen, yeniliklere açık, bakış açısını geniş tutabilen, doğru kriterleri ortakça belirleyebilen bireylerin ortaya çıkabilmesi için etik kriterler çerçevesinde karşılıklı görev bilincini benimsemiş, sorumluluk sahibi öğrencilerin yetiştirilmesi toplumu huzur ortamına erdirecektir. Tek başına eğitim ya da tek başına etik kişiyi istendik sonuçlara götüremez (Yiğittir, 2009).

2.1.17. Etik Eğitiminin Gerekliliği

Etik ve etik eğitimi, üzerinde yıllarca durulan bir konudur. Özellikle son yıllarda Dünya’da ve ülkemizde bu konuya karşı daha fazla bir ilgi ve yoğunlaşma söz konusudur. İnsan ne kadar zeki olursa olsun eğer zekâsını etik davranışlar çerçevesinde kullanmıyorsa kişinin zeki olması aslında bir olumlu durum değil olumsuz durumdur. Zeki insanın ülkesine zarar verecek bir buluş yapmaktansa hiç buluş yapmaması daha uygun olan bir durumdur. Bilim insanlarının ve düşünürlerin etik ilkeler çerçevesinde hareket etmedikleri düşünülecek olursa Dünya’nın yaşanılmaz bir ortama dönüşmesi söz konusudur. İnsanlara etik eğitimi verildiği takdirde bu insanlar ileride insanlığın faydasına birşeyler yapabilirler. Etik bilinci olmayan kişi sadece kendi değil tüm insanlık için tehdit demektir. Basit, ezberci eğitimle yetişen birey temel etik ilkelerden uzak kaldığı zaman toplum içinde kendini mutsuz ve başarısız hissedecektir ve ayakta kalması zorlaşacaktır (Topsoy, 2014).

Günümüzde birçok kurumda etik eğitimi verilmektedir. Bu eğitimler kurumun daha etkin ve daha yaşanabilir bir hale gelmesine büyük katkı sağlayacaktır. Etik eğitimi verilirken, içerik ve yöntem ne olmalı, kimlere kim tarafından eğitim verilmelidir ve bu eğitim kurumda mı yoksa kurum dışında mı verilmelidir, eğitim

hayat boyu devam etmelimi yoksa belirli tarihlerle mi sınırlı kalmalıdır gibi soruların analizi önceden yapılmalıdır. Etik insanın doğumundan ölümüne kadar maruz kaldığı bir durumdur fakat standartların yükseltilmesi için zamanla gerek teorik gerekse uygulamalı eğitimine de ihtiyaç vardır. Yeni bir ortamda yaşamaya başlayan birisi için etik kurallarda değişiklikler olabilmektedir. İçin de bulunulan yer ve zamana göre etik anlayışının kişilerdeki algısının güçlendirilmesi ve yenilenmesi gerekebilmektedir. Kurumlarda etiğin özümsemesi farklı şekillerde resmi ya da gayriresmi şekillerde yapılabilmekle birlikte özellikle eğitim kurumlarında etik eğitimi ve anlayışı bırıanş dersleriyle içi içe girmiş olmalıdır. Bütün dersler etikle bağlantılanmalı ve öğrencilerin daha kaliteli etik anlayışına sahip olmaları sağlanmalıdır (Topsoy, 2014).

Öğrenci arkadaşına ya da öğretmene karşı nasıl davranacağını bilmiyorsa yani etik davranıştan uzak ise, bu kişi hem kendine zarar veriyor hem kötü örnek olarak içinde bulunduğu topluma zarar veriyor demektir. Oysaki etik eğitime bırıanş dersinden daha fazla önem verilip önce neyin doğru neyin yanlış olduğu öğretilirse başarı devamında kendiliğinden gelecektir. Öğrenci derslere hazırlanmadan gelmenin ya da yeterince çalışmamanın etik dışı bir davranış olduğunu bilirse, her zaman derse hazır durumda olur ve başarılı olur. Eğitim kurumlarında öncelik her zaman eğitim olmalıdır derslerin teorik içeri değil. Teorik bilgiler kişiler tarafından her yerde ezberlenebilir fakat herkes etik eğitimini her yerde sağlıklı bir şekilde alamayabilir. Neyin etik, neyin etik dışı olduğunu kişi en iyi eğitim ortamında öğrenecektir. Bu durumda öğrencilerimizi ve eğitimcilerimizi dâhiler olarak değil (kötülük dâhisi mi iyilik dâhisi mi) etik davranışlarla yoğrulmuş kişiler olarak yetiştirmemiz yerinde bir davranış olacaktır (Topsoy, 2014).

2.1.18. Etik Liderlik

Etik liderlik; belirli etik unsurlara öncelik vererek, etiğin öneminin farkında olarak bir grubu idare edebilme özelliğidir. Etik kararlar alan, etik açıdan uygun bir şekilde davranan, nasıl davranacağını bilen, kendince prensipleri, düşünceleri olan, adil, demokratik, başkalarını dikkate alan, istikrarlı ve değişimci, grupları etkileyebilen öncü kişilerdir. Etik liderlerin, doğruluk, sorunlara duyarlı olma, başkalarının görüşlerine saygılı olma, kurumun başarısı için çaba sarf eden, çalışanları motive eden, çalışkanlığa ve dürüstlüğe, kaliteye önem veren, çalışanların haklarına

hassasiyet duyan, yol gösterici, tutarlılık, güven veren, tarafsızlık ve ileri görüşlülük gibi özellikleri olması gerekmektedir. Etik liderlik herkesi gerçekliği ile etkileyebilen önder kişidir. Lider sadece kurumu değil kişileri de geliştirebilmeli ve kurum kişi için kişi ise kurum içindir anlayışında orta yolu bulabilmelidir. Görevini yerine getirirken şüphesiz ki insani etik kurallara hassasiyetle uyulması gerekmektedir (Hodgetts, Luthans, 2003).

Kurumlarda özellikle de eğitim kurumlarında etik liderlerin etkisi hayati önem taşımaktadır. Okullarda öğrencilere etik davranışlar etik liderler tarafından ne kadar iyi aşılanabilirse ilerleyen yıllarda da o denli sağlıklı nesiller yetişecektir. Öğretmen sınıfta etik lideri temsil edebilirse onu örnek alan ve ona saygı duyan öğrenciler de kendisinden sonrakilere örnek olacaktır, anlayışını ortaya koymak mümkündür (Aydın, 2006).

2.1.19. Öğretmen Özellikleri

Eğitimin kalitesi büyük oranda, farklı unsurlar da olmakla birlikte, eğer uygun ortam sağlanırsa öğretmen yeterliliğine bağlıdır. Eğitim ortamı ve öğrenci kalitesi ne kadar iyi olursa olsun alanında uzman bir öğretmen olmadığı sürece eğitimin kalitesinden söz etmek pek mümkün değildir. Örneğin son model bir araba, son model bir otobanda direksiyonu kumanda eden tecrübeli biri olmadığı sürece ne kadar yol alabilir. Öğretmen eğitimine ve saygınlığına ne kadar önem verilirse eğitim de o denli etkin olacaktır. Bir eğitim öğretim kurumu olarak okul, ancak sistemini harekete geçiren öğretmenin nitelikleri kadar iyidir, eğitimin niteliği öğretmenin niteliğiyle eşdeğerdir (Temiz, 2001). Eğitim ortamında konumu çok önemli olan öğretmenin sahip olması gereken birçok nitelik mevcuttur. Bu niteliklerden en belirgin olan bazılarını aşağıdaki gibi açıklamak mümkündür (Gündüz, 2003):

Temsilcilik: Öğretmen üyesi bulunduğu meslek grubunu temsil eder.

Liderlik: Öğretmen, gerek öğrencileri arasında gerekse meslektaşları arasında liderlik rolünü üstlenmiştir.

Rehberlik/Sırdaşlık: Öğretmen, öğrencilerinin sorunlarını çözmeye yol gösterici, belirli özel sırlarını açabilecekleri oranda sırdaş ve çözüm odaklı olmalıdır

Eğiticilik/Disiplincilik: Öğretmen, eğitimin hedefleri doğrultusunda öğrencide davranış değişikliği gerçekleştirmekle, onları yönlendirmekle sorumludur.

Yargıçlık: Öğretmen, meydana gelen olaylara göre haklıyı haksızı ayırabilmelidir. Öğrenci başarılarını değerlendirebilen yani yargılayan kişidir.

Bilgi Yayıcılık: Öğretmen, kendi alanıyla ilgili ve gerekli durumlarda alan dışı sahip olduğu bütün bilgileri aktarma ve öğretme sürecini idare eder.

Nasihatçılık: Öğretmen, öğrencilere yol gösterici, onları zararlardan koruyucu, nasihatlar veren kişidir.

Ana Babalık: Öğretmen, özellikle okul öncesi ve ilkokul çağındaki öğrencilere gerektiğinde öğrencinin anne babası konumunda olarak her türlü ihtiyaçlarıyla karşılık verir.

Uzlaştırıcılık/Arabuluculuk: öğretmen, eğitim sürecinde meydana gelen çatışmalarda hakemlik yaparak çatışmaların çözülmesinde aktif rol üstlenir. Bu rollere ek olarak “hakemlik, danışmanlık, girişimcilik, yöneticilik, öğreticilik, araştırma uzmanlığı, toplumsal davranış becerileri, işbirliği, yönetimi, toplumsal yabancılaşma, çevre kalkınmasına katılma, çevre liderliği, ahlak savunuculuğu, kültürlülük, çocuk eğitimi uzmanı” gibi rolleri de vardır. Tüm bu ve benzeri öğretmen rolleri yer ve zamana göre değişiklik gösterebilir (Gündüz, 2003).

Etkili / Yetkin Öğretmen: Etkili öğretmen özellikleriyle ilgili birçok açıklama mevcut olmakla birlikte, genel olarak etkili öğretmen; öğrencilerinin öğrenmesine rehberlik eden, yardımcı olan ve onların öğrenmelerini kolaylaştırıp öğrenmeyi sevdiren öğretmendir (Yalın ve Özdemir, 2003). Etkili öğretmenler, etik açıdan uygun bir şekilde davranan, nasıl davranacağını bilen, kendince prensipleri, düşünceleri olan, adil, demokratik, başkalarını dikkate alan, istikrarlı ve değişimci, grupları etkileyebilen öncü kişilerdir. Yapılan çeşitli araştırmalar ve açıklamalarda öğretmenin sahip olması gereken kişisel özellikler şu şekilde sıralanmıştır (Yalın ve Özdemir, 2003) ;

1. **Güdüleyici Kişilik:** Öğretmen, isteklilik, yakınlık, mizah ve güvenilirlik gibi özellikleriyle öğrencilerin güvenini sağlamalı, sınıf ortamını mizahı da kullanarak öğretici bir hale getirmeli ve öğrencilerle samimi bir ortam kurabilmelidir.

2. **Başarıya Adanmışlık:** Yüksek Başarı Beklentisi ve teşvik edici, destekleyici özellikleriyle öğretmen yüksek beklentiler içinde olmalı ve öğrencileri bu bağlamda teşvik etmelidir.

3. Profesyonel Davranış: Etkili öğretmenlerin ortak özelliklerinin en önde gelenleri; göreve dönük olma ve ciddi sınıf davranışlarına sahip olmadır, oluşabilecek değişik durumlara karşı esnek ve yeni koşullara adapte olabilen öğretmen olmalıdır.

4.Açık fikirlilik: Fikirlerini açık bir şekilde karşı tarafa ifade edebilme yeteneği.

5.Kendine Güven: Mesleki anlamda tam donanımlı olup kendine güvenen.

6. İyi Ahlak: Davranışlarında ahlak kurallarına özen gösteren.

7. Etkili İletişim: Sesini etkili bir şekilde sınıf içinde kullanabilme.

8.Geçimlilik: Kişilerle kolay anlaşabilen.

9. Adaletli ve Tarafsızlık: Herkese karşı adil bir şekilde davranabilme yeteneği.

10. Başkalarının Yetişmesine Katkı Sağlama İsteği: Öğrencilerinin gelişimine ve eğitimine katkı sağlama isteği.

11.Güler Yüzlülük: Her durumda güler yüzlü ve kibar davranabilen.

12.Empatik Olma: Olaylara karşı tarafın bakış açısıyla yaklaşabilme yeteneği.

14. Dengeli: Her konuda gerekli düzeyde davranış sergileyebilen.

15. Önyargılı Olmayan: Olaylara gerçekçi yaklaşabilme özelliği olan.

16. Yardımsever: Herkese mümkün olduğunca yardımda bulunabilen.

17. Dürüst: Özü sözü bir güvenilir olabilen.

18. Eleştiriye Açık: Karşı tarafın eleştirilerini hoş görüyle karşılayan.

Bu özellikler iyi bir öğretmende bulması gereken genel özelliklerden bazılarıdır ve şüphesiz öğrenme öğretme sürecinde öğretmenin bunlara ek olarak başka özelliklere de sahip olması önemlidir (Celep, 2005).

Sayılan bu özelliklere ek olarak öğretmenin sahip olması gereken bir takım mesleki özelliklerin de olması gerekmektedir ve bu özellikler şu şekilde sıralanabilir (Çelikten ve diğerleri 2005);

1. Alan Bilgisi Konusunda Yeterlilik

2. Öğretmenlik Mesleği Formasyonuna İlişkin Yeterlik

3.Öğretim Sürecini Planlama

4.Çeşitlilik Getirebilme

- 5.Öğretim Sürecini Etkin Kullanabilme
- 6.Katılımcı Öğretim Ortamı Düzenleme
- 7.Öğrencilerdeki Gelişimi İzleme
8. Genel Kültür Alanında Yeterlik
9. Etik Değerlere Sahip Olma Yönünden Yeterlik

gibi yetkin öğretmen özelliklerine sahip olmak eğitimin kalitesini ve öğretmen saygınlığını arttıracaktır. Tüm bu özellikleri bir bütün içinde etkili bir şekilde kullanabilen öğretmene etkili yetkin öğretmen denmektedir ve bu öğretmenler sadece kendi saygınlıklarını değil eğitimin ve öğrencinin de saygınlığını arttıracaktır.

İstenilen nitelikli insan tipinin yetiştirilmesi için öğretmenin nitelikli olması ve öğretim becerilerine sahip olacak şekilde eğitilmesini gerekli kılmaktadır (Kulaksızoğlu, 1991). Öğretmen bir yandan bilgi, beceri ve tutumlarıyla öğrencilerinin eğitimi görevini yürütürken diğer yandan da davranışları ile onları etkiler. Öğrencilerin öğretimin amaçlarına istenilen seviyede ulaşabilmelerini kolaylaştıran sınıf yönetiminde önemli bir aktör olan öğretmen belirli bir takım ilkeleri takip etmeli ve sınıfta bu ilkelere uyması gerekmektedir (Terzi, 2002). Öğretmenin neşeli, mutlu ve kendine güvenli hâli olumlu etki, tersi görüntüler ise olumsuz etki yapmaktadır. Öğretmenin duygusal durumu, sınıfta rahat olup olmaması sınıfta verdiği kararları etkiler. Olumsuz duygular ortamda karar veren öğretmenlerin etkili karar verebileceklerini söylemek zordur. Bu nedenle öğretmenlerin problemlerinden arınarak sınıfa girmeleri daha etkili karar alıp uygulamalarını sağlar (Terzi, 2002).

Etkili sınıf yöneticileri olabilmek için sınıfta dikkat edilmesi gereken bazı hususlar vardır. Bunlar derse hazırlıklı gelmek ve vaktinde gelmek, derse vakit geçirmeden bir şekilde başlamak, tüm sınıfkatılımını sağlamak, sesi etkili bir şekilde kullanmak, karşılaşılan olumsuzluklara karşı hazırlıklı ve planlı olmak, öğrenci karşılaştırmalarından kaçınmak, sözünde durmak, sınıf düzenini sağlamak, öğrencilerle ilgilenmek, etkili ve etik bir öğretmen olmak gibi hususlara dikkat etmek olarak sıralanabilir. Eğer bu hususlara dikkat edilirse hem öğrenme kalitesi artacak hem de etkili bir öğretmen olmada başarılı adımlar atılmış olacaktır. Başarılı öğretmen öğrencilerinden ne beklediğini dile getirmede açık ve tutarlı olmalıdır. Zaman zaman öğrencilere gerekli durumlarda hatırlatmalar ve ipuçları verebilir. Öğrencilerin dikkatini dağıtmadan ya da bölmeden onlara müdahale etme yollarını bilmeli ya da

buna uygun stratejiler geliştirebilmelidir. Sınıfı gözlemleyip sorunlar çıkmadan, önlemler almalıdır. Öğrencilere derse katılma, öğrendiklerini paylaşmayı öğrenme, grup çalışmalarına katılma, öğrenmeye istekli olma ve zamanlamasını yapıp kendi kendilerine çalışma becerilerini öğretebilme becerisine sahip olmalıdır (Güven, 2004).

Öğretmen sahip olduğu bilgiyi öğrencilere aktarmanın, mesleki görevini yapmanın yanı sıra öğrencileri kişiliğiyle ve davranışlarıyla da etkilemektedir. Öğretmen dersi işlemedeki etkililiğinin yanında öğrenciler tarafından olumlu veya olumsuz tutum ve davranışlarıyla da değerlendirilmektedir. Sınıfta öğretmenle öğrenci arasındaki ilişkiler, öğrenmenin ve eğitimin önemli bir parçasıdır. Söz ve eyleme dayalı bu ilişkiler iyi ise, sınıfta olumlu bir öğrenme atmosferi oluşur; ilişkiler kötü ise, sınıfın öğrenme atmosferi giderek bozulur ve istenilen eğitim elde edilemez (Çetin, 2001).

Her zaman öğrencinin ve sınıfın durumunun farkında olan, öğrencilerle birebir ilgilenen, onları yönlendiren, onları destekleyici tutumlar sergileyen, iyi bir sınıf yönetimi ve alan bilgisi olan yetkin iyi öğretmenler öğrenme ortamını istendik hale getirebilirler. Fakat öğrencilere baskı kuran, onları korkutan, kendi faydasız kurallarını uygulayan, öğrencileri tek tip gören, onları ve sınıf ortamını yeterince tanıyamayan, alan bilgisi ve sınıf yönetimi yetersiz olan olumsuz öğretmen modeli ise öğrenme ortamı iyi olsa bile, bu ortamı kötü hale getirebilir. Eğitimin kalitesinin büyük oranda öğretmenin yeterliliği ve etkililiğine bağlı olduğu söylenebilir (Güven, 2004).

2.1.20. Öğretmen- Öğrenci İlişkisi

Öğrenciler ve öğretmenler vakitlerin büyük bir bölümünü eğitim ortamında birlikte geçirmektedirler. Bu yüzden öğretmen ve öğrenci ilişkileri karşılıklı ne kadar sağlam ve etik olursa eğitim ortamı ve eğitim de o denli sağlam ve kaliteli olacaktır. İletişimin olumlu olması öğrenci başarısı üzerinde de olumlu sonuçlar doğuracaktır. İyi bir öğretmene sahip olmak çocuğun kendine güvenlerini, başarısını olumlu yönde etkilerken; yetersiz bir öğretmene sahip olmak çocuğun kendilerine güvenlerini ve başarısını olumsuz yönde etkilemektedir. Çinkır (2004) aslında iyi ve kötü öğretmen olmadığı gibi iyi ve kötü öğrenci de yoktur görüşünü savunmuş iyi ve kötü ile belirtmek istenen öğretmen-öğrenci arasındaki ilişkinin niteliği olduğunu dile getirmiştir.

Öğretmen öğrenci ilişkisi, öğrenci idare ilişkisi öğrencinin okula karşı bakış açısını değiştirir ve öğrenciyi okula gelmeye istekli ya da isteksiz duruma sokabilir. Öğrencinin anlayış ve davranışlarını değiştirecek en büyük etken öğretmen davranışları ve yaklaşımlarıdır. Öğretmen ne kadar öğrenci merkezli olmaya çalışırsa ve başarı yolunda emin adımlarla ilerlese öğrencinin de öğretmene karşı davranış ve anlayışında o denli olumlu olacaktır. Kısaca, öğretmen öğrenciye olumlu davranışlarıyla örnek olup öğrencinin de benzer davranışlar sergilemesine vesile olacaktır (Güven, 2004).

2.1.21. Öğretmenlik Mesleğinde Etik

Eğitimin temel taşı olan öğretmenleri de, öğretmenlik mesleğini de etikten ayrı düşünmek mümkün değildir. Bu kavramın toplumda gerçek anlamda var olabilmesi ve uygulanabilmesi için asıl görev, etik ve ahlak bilincine sahip öğretmenlere düşmektedir. Öğretmenlik mesleğini yerine getirirken öğretmenlerin yaşayabileceği değişik olumlu ya da olumsuz durumlarda ve etik davranış ikilemlerde kurumun ve mesleğin genel kültürünü ve kurallarını da göz önünde tutarak toplumdaki sosyal yükümlülüklerini göz ardı etmeden ve meslek onurunu koruyarak doğru, adil ve profesyonelce davranışlara yönlendiren ilkeler topluluğudur. Öğretmeni gerçek anlamda öğretmen yapan gerçekçi, adil, empati kurdurabilen, hassas dengeyi sağlayabilen davranış ve düşünce biçimidir (Aydın, 2002).

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de öğretmenlerin mesleki etik eğitimiyle tanışması hizmet öncesinde başlar. Öğretmenlere etik ilkeleri hatırlatma bağlamında etik öğretmen andları mevcuttur. Bu andlar, öğretmenler mesleğe girmeden üstlenecekleri görevleri ve yüklendikleri etik sorumlulukları ve yerine getirmeleri beklenen etik ilkeleri hatırlatır (Aydın, 2002). Eğitim sadece bilgi aktarı mı değildir. Öğretmenin okula, topluma, arkadaşlarına, ailesine kısaca tüm insanlığa karşı etik sorumluluklar üstlenmesi anlamına gelmektedir. Öğretmen tavırları öğrenci kişiliklerinin oluşmasında önemli bir yere sahiptir ve uygun davranışları sergileyen öğretmenler istedik öğrenciler yetiştireceklerdir. Öğretmenlerin meslek etiği, öğretmenlik mesleğinin icra edilmesinden, öğretmenler ve öğrencilerle etkileşimden, okulun eğitim atmosferinden, modern toplumun gelişmesinden ve istemlerinden etkilenmektedir. Kuramcı ve öğretmen eğitimcilerinin çoğu, sınıfların tarafsız

ortamlar olmayacağını, öğretmen-öğrenci ilişkisinin ahlaki bir ilişki olduğu fikrini savunmaktadır (Joseph, Efran, 1993; Akt: Gözütok, 1999).

Öğretmenlik mesleğinde etik öğretmen davranışları, öğretmenlik meslek etiği hayati önem taşımaktadır. Kaliteli eğitimin ve sağlıklı nesillerin ortaya konabilmesi için öğretmenlik meslek etiği üzerinde, etiğini öğretilmesi, etik eğitimi, etik uygulamaları, etiği özendirici davranışlar, hizmet içi etik seminerleri gibi, her bağlamda hassasiyetle durulması gerekmektedir (Karataş, 2013).

2.1.22. Etik Kodlar

Toplumda iyi olarak kabul edilen değerlerin, davranışların toplumsal kural ve ilkeler haline gelerek yazıya dökülmesi durumuna etik kodlar denilmektedir. Örgüt içinde etiğin kurumsallaşması için, örgütün genel kabul görmesi gereken değerleri tanımlayan ve alınacak kararların bu bağlamda alınmasını sağlayan etmenlerdir (Kolçak, 2012).

Etik kodlar; ahlaki uyum politikalarını içeren, değerler, prensipler olarak ifade edilen, organizasyonun etiksel uyumuna ve işgörenlerin davranışlarına ve organizasyonun tümüne rehberlik etmesi amacıyla oluşturulan resmi ve yazılı dokümanlar olup, etik beklentileri artırmak, diyalogları yasalaştırmak, etik karar vermeyi teşvik etmek ve uygulamalarda yetkinin kötüye kullanımını engellemek amacıyla oluşturulan kurallar, kodlardır. Etik sınıf ortamının ve öğretmen davranışlarının oluşabilmesi için öğretmenlik mesleki etik kodlara gereksinim duyulmaktadır (Kolçak, 2012).

2.1.23. Öğretmenlik Mesleği Etik Kodları

Örgüt içinde etiğin kurumsallaşması için, örgütün genel kabul görmesi gereken değerleri tanımlayan ve alınacak kararların bu bağlamda alınmasını sağlayan mesleki etik kodlar mevcuttur. Öğretmenlik mesleği etik kodları ABD’de çeşitli kuruluşlar tarafından ele alınmış ve yazılı hale getirilmiştir. Bu etik ilkeler etik değerlere dayandırılarak ortaya çıkmıştır. Minnesota Öğretmen Hakları Konseyi tarafından 1996 yılında oluşturulan Minnesota Öğretmenlik mesleği etik kodları şöyledir (Aydın, 2012);

1. Öğretmen profesyonel eğitim hizmetlerini öğrenciler arasında ayırım yapmaksızın, adil bir şekilde yerine getirebilmelidir.
2. Öğretmen, öğrencilerini gelebilecek bütün zararlara karşı korumak için gereken çabayı gösterebilmelidir.
3. Öğretmen, mesleki açıdan ya da yasalarca gerekmedikçe başkalarına ait gizli bilgileri gizli tutar, açıklamaz.
4. Öğretmen, öğrenmeyi sağlayacak sağlıklı disiplinli bir ortam kurar.
5. Öğretmen, öğrenciler, aileler ve meslektaşları ile olan mesleki ilişkilerini kullanarak özel çıkarlar sağlama teşebbüsünde bulunmaz.
6. Öğretmen kasıtlı olarak bazı konuları çarpıtmayacak ve çevresindekileri baskı altına almaya çalışmayacaktır.
7. Öğretmen gerçekleri ya da kayıtları bilerek tahrip edemez ve yanlış yorumlanmalara neden olacak eylemlerde bulunamaz.
8. Öğretmen, öğrencilere ve meslektaşlara kasıtlı olarak yanlış veya kötü niyetli yaklaşımlarda bulunmamalıdır.
9. Öğretmen, yalnızca gerekli koşul ve yeterlilikleri taşıdığı konulara başvuruda bulunmalıdır. Eğitimini almadığı bir pozisyon için başvuruda bulunmamalıdır.

2.1.24. İdeal Etik Kodlar Nasıl Olmalıdır

İdeal etik kodların nasıl olması gerektiği konusunda çeşitli araştırmalar yapılmakla birlikte genel olarak bazı yorumlamalar ağırlık taşımaktadır (TÜSİAD, 2005);

1. Kodlar yalın bir dil kullanılarak hazırlanmalıdır ki açıkça anlaşılabilirsin, amaçlar açıkça ifade edilmelidir. Yorumlar dikkatlice incelenmeli, ilgili bütün grupların talep ve eleştirileri göz önünde bulundurulmalıdır.

2. Eğitim, denetim ve yaptırım mekanizmalarıyla desteklenip, güçlendirilmelidir.

3. Etik ikilemlerin çözümünde olumlu yaklaşımlara başvurulmalıdır.

4. Etik davranış kuralları, tüm toplumsal alanlarda iyi yönetimin, saydamlığın, dürüstlüğün ve etik ilkelerin uygulanmasını güçlendirme amacıyla hazırlanmalıdır.

5. Hazırlanma ve güncelleştirilme sürecinde gerekli katılım sağlanmalıdır.

6. Adalet ilkeleri ile kural uygulayıcılarının dürüstlüğü, adilliği ve etkinliğini sağlamak ön planda olmalıdır.

7. Kurallar değişen toplumlara ayak uydurabilecek esnek olmalı ve yeniliklere, değiştirilebilirliğe açık olmalıdır.

8. Kuralların hazırlanması ve geliştirilmesinde bütün örgüt üyelerinin görüşlerine mutlaka başvurulmalıdır.

9. Kurallar sadece kişiye değil bütün örgüte yönelik insan haklarına duyarlı kurallar olmalıdır.

Eğitim kurumlarında etik kurallar ve kodlar oluşturulurken yasa ve kanunlar da göz önünde bulundurularak kişilerin gelenek görenekleri, kültürleri, yaşam koşulları da dikkate alınıp tüm kurum tarafınca belirlenmelidir. Okulda etik kodlar sadece okul idaresi tarafından değil kurumdaki en üst ve en alt makamda bulunan bütün üyelerce belirlenmelidir. Konuların gerçekçi ve fayda sağlayıcı özellikleri olmalıdır. Etik kodlar içinde bulunan kuruma ve kişilere fayda sağladığı sürece geçerli kodlardır (TÜSİAD, 2005).

2.1.25. Öğretmenlerin Etik İlkeleri

Öğretmenlik mesleğine özgü, meslekçe kabul görülmüş genel değerler sistemi ve amaçları tanımlayan ilkelere söz etmek mümkündür. Bunlar, profesyonellik, hizmette sorumluluk, meslekte en iyi verimi sağlama, adalet, eşitlik, yenilikçilik, sağlıklı ve güvenli bir ortamın sağlanması, yolsuzluk yapmamak, dürüstlük, tarafsızlık, mesleğe ve vatana bağlılık, saygı, kaynakların ve zamanın etkili kullanımı gibi öğretmenlik mesleğine yön veren, öğretmenlerin mesleki etik ilkeleri mevcuttur. Öğretmenlerin görevlerini yerine getirirken bazı etik ilkelere dikkat etmeleri gerekmektedir. Genel olarak öğretmenlerin etik ilkelerini aşağıdaki gibi belirtmek mümkündür (Şentürk, 2013);

Mesleğe, Kişiliğe ve Topluma Saygı: Öğretmenler etik çerçeve içinde davranmak zorundadırlar ve bu bağlamda yaptığı mesleği hakkıyla yapıp mesleğine,

kendi ve çevresindeki kişilerin değerlerine saygı duyarak kişiliğe, toplum değerlerine dikkat ederek topluma saygı duymaları beklenmektedir (Şentürk, 2013).

Profesyonellik: Profesyonellik öğretmenlerin mesleğinde yeterliliğe, yeterli tecrübe ve bilgiye sahip olması anlamına gelmektedir. Öğretmen mesleğinin gerekliliklerini yerine getirebilmek için profesyonelliğe sahip olmalıdır ve gelişen topluma ayak uydurabilmesi için sürekli kendini güncellemelidir. Profesyonellik denildiğinde genel olarak, farklı konularda bilgili olması ve birçok eğitim materyallerini temin edebilecek beceriye sahip olmak, eğitim programları konusunda güncel bilgilere sahip olmak, mizah duygusuna sahip olmak, öğrencilerin ve diğer kişilerin davranışlarına karşı sabırlı olma özelliklerini gerektirir. Profesyonellik aynı zamanda, sorumluluk bilincine sahip olmak, öğrencilerdeki ilerlemelerin farkına varabilmek, yaratıcı ve yenilikçi olmak, değişen standartlarına ayak uydurabilmek, dilini güzel ve etkili kullanabilmek, kendi branşı dışındaki branşlarda da yeterli düzeyde bilgi sahibi olmak, hoşgörülü ve sabırlı olmak, giyim ve bakımıyla öğrencilere örnek olmak, öğrencileri meslektaşları ve ailelerle iyi iletişim kurabilmek, kriz yönetimi becerisine sahip olmak, öğrencilere iyi rehberli etmek, meslek ahlakına sahip olmak, öğrencilere hayat dağıtan biri olmak gibi birçok profesyonellik özellikleri sayılabilir (Şentürk, 2013).

Sorumluluk ve Doğruluk: Sorumluluk, görevinin bilincinde olup, görevi gereği başkalarının gereksinimlerini yapmaya hazır olma diye tanımlanabilir. Öğretmenlik diğer mesleklerden farklı olarak doğrudan topluma yön veren görevler üslenmektedirler dolayısıyla bu görevi yerine getirirken etik ve ahlak kurallarını da göz önünde tutarak görevlerini yerine getirme sorumluluğu içindedirler. Doğruluk ise, yapılan iş ve eylemlerin gerçekler üzerine kurulması, kendi menfaatine göre ya da farklı nedenlerden dolayı farklı taraflara çekilmeye çalışılmaması, bazı konuların saklanmaması anlamına gelmektedir. Öğretmenlik mesleğini yerine getiren kişilerin bütün eylemleri gerçekler üzerine kurulmuş olması gerekmektedir (Şentürk, 2013).

Sağlıklı ve Güvenli Bir Ortamın Sağlanması: Öğrencinin temel haklarından biri sınıf ortamında sağlıklı ve güvenli bir ortamda bulunmaktır. Öğretmenin en önemli görevlerinden olan sağlıklı ve güvenli sınıf ve okul ortamının sağlanması işi etik ve ahlak kurallarına dikkat edilerek yerine getirilmelidir. Sağlı yaşam ortamı her öğrencinin hakkıdır dahası sağlıklı bir ortamda verimli bir eğitimden söz etmek

mümkün değildir. Gerekli güvenlik tedbirlerinin alınmaması yasal olumsuzluklara da neden olacaktır (Şentürk, 2013).

Demokrasi ve Eşitlik: Anayasada herkes eşittir ve herkesin adil demokratik bir ortamda yaşama hakkı vardır. Eğitim kurumu içinde bulunan kişilerin karşılaştığı sorunların çözümünde kararlara katılabilmeleri okul ortamında demokrasinin ne anlama geldiğini belirtmektedir. Demokrasi ve eşitlik ilkesi öğrencilere rol model olan öğretmenlerin üzerinde hassasiyetle durması gereken bir konudur. Bunun sağlanabilmesi için de etik ve ahlak kuralları devreye girmektedir. Etikten ve ahlaktan yoksun birinin eşitliğe ve demokrasiye inanması mümkün değildir. Öğretmen görevini yerine getirirken, öğrencinin kişisel özelliklerine ya da öğretmenin kişisel düşüncelerine göre değil, demokratik bir ortamda herkesin eşit olduğu anlayışıyla hareket etmelidir (Şentürk, 2013).

Adalet ve Ahlak: Genel olarak adalet, sergilenen davranışa karşı eşit düzeyde tepkide bulunmak, yaptırımında bulunmak anlamına gelmektedir. İyi bir şey yapılmışla olumlu kötü bir şey yapılmışsa olumsuz pekiştirilmiştir bulunmak olarak da algılanabilir. Bütün bunlar yapılırken toplumun sahip olduğu değer ve ahlak yargıları da göz ardı edilmemelidir. Eğitim kurumu içinde adalet ve ahlak, her öğrenciye yada eğitim personeline yaptığı iş ve davranış derecesinde karşılık verebilme, herkese adil davranabilme anlamına gelmektedir (Şentürk, 2013).

Dürüstlük ve Yardımseverlik: Dürüstlük, gerçekçi samimi, içten, her şeyi olduğu gibi ortaya koyabilen, yalan söylemeyen, kendi menfaatleri için olayları farklı taraflara çekmeyen, kötülüklerden ve insanlara zarar veren unsurlardan uzak durabilme olarak tanımlanabilir. Yardımseverlik ise ihtiyaç duyana ya da istekte bulunana elinden geldiğinde destek çıkmaya çalışmak, işbirliği içinde olamaya çalışmak olarak belirtilebilir. Eğitim öğretim ortamında etik kurallar dahilinde dürüstlük ve yardımseverlik her zaman karşılaşılan bir konudur. Kişi etik davranamıyorsa dürüst de değildir (Şentürk, 2013).

2.1.26. Eğitimde Etik Dışı Davranışlar

Etik kurullarla uyuşmayan birçok davranış vardır ve bunları kısaca; ayrımcılık, kayırma, rüşvet, yolsuzluk, görev ve yetkinin kötüye kullanılması, şiddet, baskı, saldırganlık, istismar, yalancılık gibi birçok başlık altında toplamak mümkündür.

Eğitim kurumlarında eğitim üretim görevinde bulunan kişilerin görevlerini yerine getirirken, kararları uygularken işlerinde ve insan ilişkilerinde yapmamaları gereken etik dışı davranışlar söz konusudur. Kişi bu tür davranışlardan uzak durabildiği sürece başarıyı elde edebilir. Bu olumsuz davranışlardan bazılarını aşağıdaki gibi açıklamak mümkündür (Aydın,2012;

Ayrımcılık: kişilere önyargılı ve adaletsizce davranmaktır. Eğitim ortamlarında ayrımcılığa sınıfta ayrımcılık, sınıf dışında ayrımcılık, okulda ayrımcılık şeklinde örnekler verilebilir. Sınıf ortamında öğretmenin; kız-erkek ayrımcılığı, zengin fakir ayrımcılığı, eř dost ayrımcılığı ırk ayrımcılığı vb. gibi ayrımcılıkları yapması açık ayrımcılığa örnek olarak örnek olarak verilebilir. Gerek okul gerekse ğretmen tarafından yapılan ayrımcılıklar söz konusudur. Okul yönetiminin adres kaydına dikkat etmeden bazı öğrencileri okula kayıt etmesi ya da öğretmenlerin bazı tanıdık ve okula faydası dokunan veli ğrencilerinin notlarını okurken fazladan not vermesi ayrımcılık olarak örnek verilebilir (Aydın,2012).

Hakaret ve Küfür: Sözlü taciz olarak da değerlendirilen küfür ve hakaret, söz ile yapılan bir şiddet göstergesidir. Her türlü şiddetin doğasında saldırganlık vardır. Eğitim ortamında küfür ve hakaret öğrencinin ya da diğer eğitim çalışanının kişiliğine yapılan bir saldırdır. Kişiliğe saldırdının olduğu ortamlar güvensiz ortamlardır (Köknel,1996,s.142). Güven ve saygının olmadığı bir ortamda iyi bir eğitimden söz etmek mümkün değildir.

Bedensel ve Cinsel Taciz: Bedensel tacizin en belirgin örnekleri dayak, bir şey atma, bedensel cezalardır. Geçmiş yıllarda butür davranışlara daha fazla raslanmakla birlikte günümüzde kolay kolay rastlanan bir durum değildir. Bedensel taciz eğitim ortamının ve öğrencinin öğretmene olan yaklaşımını olumsuz etkileyen bir durumdur. Okullarda en fazla raslanan bedensel tacizler, tokat atma, kulak çekme, tebeşir atma, sopayla vurma, tekme atma, başına vurma gibi kesinlikle tasvip edilmeyen vakalardır. Öğrenci ğretmeni örnek alacağından, ğretmen ne yaparsa ilerleyen zamanlarda da ğrenci aynısını yapacaktır. Okullarda nadiren de olsa yaşanan diğer etik dışı davranış ise çocuğa, bayana söz ile ya da el kol hareketi ile yapılan ahlak dışı bir davranış olan tacizdir. Bu davranışlar sözle, elle, kolla yapılan hatta ırza geçmeye kadar gidebilen geniş çaplı, etik dışı kritik bir davranıştır (Köknel,1996,s.203). Butür konularda ğrenci ve öğretmenler tam anlamıyla bilgi sahibi olamlıdırlar, neyin taciz neyin taciz dışı davranış olacağı bilinmelidir. Örneğin bazen öğretmenin şefkatle öğrencisinin

başını okşaması taciz olarak algılanabilirken bazense öğretmen ya da öğrencinin bir öğrenciyi zor kullanarak öpmeye çalışması öğrenci tarafından taciz olarak algılanmayabilir ki bu kesinlikle ciddi bir durumdur. Öğrenciler ve öğretmenler kendi kişisel alanlarını bilmelidirler Gözütok (1993).

Kötü Alışkanlıklar: Sigara, alkol, uyuşturucu, tiner çeşitli haplar vb. gibi alışkanlıklara kötü alışkanlıklar denmektedir. Kötü alışkanlıkların maalesefi ilkokul çağına kadar inmiş olması yarayan bir kanadır. Eğitim kurumlarında ve kurum dışında kötü alışkanlıklardan uzak durmayı gerektirecek önemli yaptırımlar uygulanmalıdır. Okullarda görev yapan personellerin öğrenciler önünde kötü alışkanlıklarını sergilemeleri öğrenciler için özendirici bir durum olabilir bu yüzden eğitimciler kötü alışkanlıklardan uzak durmalıdır (Aydın,2012).

İhmal: Kişinin görevini hakkaniyetiyle yapmaması, yasalar, kanunlar ve yönetmelikler gereği kendinden bekleneni yerine getirmemesidir. Bu etik dışı davranışı yapanlar hem görevi ihmal etmiş olur hem de yaptırımlara maruz kalır, hem de meslek etiğini ciddi ihmal etmiş olur, etik öğretmen davranışı sergileyememiş olur. Görevin ihmal edilmesi doğrudan eğitim ortamını özellikle de öğrencileri etkileyecektir. Kasıtlı olarak görevi ihmal edenler hakkında çeşitli yaptırımlar mevcuttur. Dahası görevini ihmal eden bir eğitimci öğrencilerine olumsuz örnek olacaktır ve ihmalkâr nesiller yetiştirilmiş olacaktır (Aydın,2012).

2.1.27. Etik dışı davranışları etkileyen faktörler

Kişileri etik dışı davranışlara iten birçok etmen söz konusudur. Kişinin değerleri, öncelikleri, tecrübeleri, kişinin risk değerlendirmesi, kişinin pozisyonu ve kıdemi gri alanlar, etkilenen kişiler/paydaşlar ve durumsal faktörler, kurumun yönetim geçmişi, etik kodların ve etik eğitimin varlığı, değerleri ve kültürü, işletmenin bulunduğu, sektörün etik iklimi ve sektörün rekabet tanımı, çevreye ilişkin etmenler, ekonomik çevre, siyasal çevre, sosyal - kültürel çevre, yargı süreci, medya, STK, kültür, inanışlar, eğitim gibi birçok etmenden dolayı kişi bilerek ya da bilmeden etik dışı davranabilmektedir. Burada önemli olan davranışın etik dışı olma nedenini bulup en kısa sürede bu olumsuzluk ortadan kaldırılmalıdır (TÜSİAD,2009).

2.1.28. Etik İkilemler ve Etik Karar Verme Süreci

Kişi yaşamı boyunca kararlar vermek zorundadır. Bazen istediği bazense istemediği kararları vermek zorunda kalabilir. Kişiyi etik dışı kararlar vermeye iten nedenler olabilir ki mümkün olduğunca etik ilkelere bağlı kalınmalı. Kararı etkileyen birçok etmenlerden söz etmek mümkündür yani kişinin içinde bulunduğu bütün unsurlar kararını etkileyebilmektedir. Alınacak kararın etik ilkelere uygunluğunun olması önemlidir. Fakat kişi karar verme sırasında ikilemlerle karşı karşıya kalabilir. Bu ikilemlerin çözülmesinde kişilere yol gösterici niteliğinde etik ilkelere ihtiyaç gereksinim duyulmaktadır. Örgütlerin kendi içinde çalışanlarına yönelik etik karar verme rehberi oluşturmaları, etik ilkelere uyulması noktasında yarar sağlayacaktır (Kıranlı ve İlğan, 2007).

Etik ilkelerin iyi bilinmesi etik kurallara uyulacağı anlamına gelmez. Bazen etik dışı davranış daha cazip gözükebilir ve kişiyi kendine çekebilir. Hatta kişi bile bile bu etik dışı davranışı haklılaştırmaya çalışabilir ki bu tehlikeli bir durumdur. Örneğin bir hırsızın param yoktu çaldım diye çalmayı haklı bir durum gibi göstermesi bu duruma bir örnektir. Kararın etik olup olmadığı konusunda tereddütler yaşıyorsa eğer kişi kendine, vereceğim karar doğru mu, adilmi, zarar gören kişiler olabilir mi, verdiğim karar herkes tarafından bilinseydi nasıl hissederdim, başkalarına bu kararımı söyleyebilirmiyim, kararın sonu beni nereye götürür gibi sorularla kişi kendisi ve kararını sorgulayabilir. Etik dışı davranışı ussallartırmada çıkça karşılaşılan düşünceler vardır, bunlar (JIE, 2002):

Eğer gerekli ise etiktir,

Eğer yasal ise ve izin verilebilir ise etiktir,

Herkesin yararı sağlanacaksa etiktir,

Bunu sadece senin için yapıyorum,

Sadece yapılanın karşılığını veriyorum,

Kimse zarar görmeyecekse etiktir,

Herkes aynı şeyi yapıyor ben de yapabilirim,

Kişisel olarak benim kazancım yok,

Hak ettiğimi alamak istiyorum ve hakkım,

Hala tarafsız davranabilirim,

Sahte gereklilikler tuzağı,

Bu işin bir gereği,

gibi etik dışı davranışları haklı gösterme düşünceleri vardır. Bu düşüncelerin önlenmesi için etik karar verme aşamaları mevcuttur ve bu aşamalar dikkatlice uygulanırsa etik sonuca ulaşılabilir. Bunlardan bazıları (JIE, 2002):

Dur ve Düşün: Doğru karar verebilmek için durup sakın bir kafayla düşünmek daha doğru bir sonuca götürecektir. Aceleci davranmak yanlışlıklara götürebilir.

Amaçların Tanımlanması: Seçimler yapılmadan önce amaçların belirlenmesi yararlı olacaktır ve bu bağlamda kararlar alınacaktır.

Gerçekleri Belirlemek: Neyin gerçek neyin yanlış olduğu ve bizi sonuca götüreceği durumun ne derecede gerçekçi olduğu bilinmelidir.

Seçenekler Geliştirmek: Karar verme sürecinde birden fazla seçeneğimiz ve yardım alma seçeneğimiz olursa daha sağlıklı kararlar alacağız.

Sonuçları Göz önüne Almak: Seçimleri yapmadan önce ne gibi sonuçları doğurabileceği ve ne düzeyde etik olacağı göz önüne alınmalıdır, önceden kritiği yapılmalıdır.

Seçmek: Bir karar verip seçim yapma zamanı gelmiştir. Eğer seçiminizin ne düzeyde olduğundan hala emin değilseniz, başkalarından yardım alama gibi, sana nasıl davranılmasını istiyorsan öyle davran gibi yardımcı etmenlere başvurabiliriz

Gözden Geçirmek ve Değiştirmek: Sarfedilen bütün çabalara rağmen bazen yanlış kararlar alınabilir bu gibi durumlarda kararlar tekrar gözden geçirilip düzeltmelerde ya da değiştirmelerde bulunabilir.

Doğru karara ulaşabilmek için birçok yöntem denenmekle birlikte asıl konunun özü kişinin kendisidir. Kişi gerçekten etik değerlere bağlı ise bu çerçevede çaba sarfedecektir fakat ben merkezîyetçi olursa bütün davranışlar onun perspektifinde etikdir. Etik bilinci sadece kişinin değil, içinde yaşanılan toplumun ortak bir değeridir (JIE, 2002).

2.2. İlgili Araştırmalar

Bu başlık altında, literatür taramasında, gerek yurt içi gerekse yurt dışı ulaşılabilen kaynaklardan faydalanılmıştır ve bu kaynakların tez çalışmasına fayda sağlayabilecek taraflarından çıkarımlarda bulunup tez çalışmasında kullanılmıştır.

Aksoy, Ergüç, Dutağacı, Orenel, Doğan, Kepenek, Döven, Sevim, Armağan, Yılmaz, Çiftçi, Orselli, Sağnak, Gözütok, Yayla, Kınay, Aydın, Özbek, Kahraman, Kıranlı gibi araştırmacıların yurtiçinde etik içerikli farklı çalışmaları olmuştur. Vargas, Scales, Pavloviç, Ross, Micheak, Forsthy gibi kişilerin ise yurt dışında önemli etik içerikli çalışmaları olmuştur. Bu çalışmalar sonraki çalışmalara ışık tutma ve toplumu bilgilendirme anlamında faydalı çalışmalar olup etik anlayışının pekiştirilmesine yarar sağlayacaktır.

2.2.1. Yurt İçi Yapılan Çalışmalar

Yurtiçinde etik ve öğretmenlik meslek etiği konusunda farklı kişilerce çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalardan bazıları kısaca; Aksoy, Ergüç, Dutağacı, Orenel, Doğan, Kepenek, Döven, Sevim, Armağan, Yılmaz, Çiftçi, Orselli, Sağnak, Gözütok, Yayla, Kınay, Aydın, Özbek, Kahraman, Kıranlı gibi araştırmacıların yurtiçinde etik içerikli farklı çalışmaları olmuştur. Bu kaynaklar etikle ilgili faydalı çıkarımlar ortaya koymaktadırlar. Yapılan çalışmalara aşağıdaki gibi kısaca değinmenin tez çalışması için faydalı olacağına inanılmaktadır.

Gözütok (1999) tarafından yapılan “Öğretmenlerin Etik Davranışları” çalışmasında, Öğretmenlerin etik davranışlarının belirlenmesi ve Türk öğretmenler arasında bu davranışları gösterme oranının belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın örneklem grubunu, ilk ve orta öğretim öğretmenleri, öğretmen adayları, emekli öğretmenler, ilk ve orta öğretim yöneticileri, ilk ve orta öğretim öğrencileri, MEB yönetici personeli, TTK üyeleri, farklı disiplinlerden akademisyenler ve Eğitim-Sen üyelerinden oluşan 545 kişi oluşturmuştur. Katılımcılara verilen seçeneklerin etik olup olmadığı sorulmuş ve elde edilen sonuçlara göre öğretmenlerin etik kabul ettikleri davranışların tamamının etik olmadığı görülmüş ve öğretmenlerin etik eğitimi konusunda bilgilendirilmeleri önerisinde bulunulmuştur

Aksoy (1999) “Educators’ Beliefs About Ethical Dilemmas In Teaching: A Research Study Among Elementary School Teachers In Turkey” adlı Kayseride 6 ilköğretime uyguladığı çalışmasına 150 öğretmen katılmıştır. 24 maddelik anket çalışmasıyla ortaya konan çalışmada sonucunda öğretmenlerin etik ve etik dışı anlayışları ortaya konmuştur.

Ergüç (2002) ilköğretim müdürlerinin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerini müfettiş, müdür yardımcısı ve öğretmen görüşlerine göre incelemiştir. Öğretmen görüşlerine göre müdürlerin etik kurallara uyma düzeyleri yüksek çıkarken müdür yardımcısı ve müfettiş görüşlerine göre daha düşük çıkmıştır. Çalışma sonucunda örneklem olarak alınan müdürlerin etik konusunda eğitim almaları önerilmiştir.

Kahraman (2003) “İlköğretim Müfettişlerinin Mesleki Etik İlkeleri ve Bu İlkelere Uyma Düzeyleri” konulu çalışmasında okul yöneticileri ve öğretmen görüşlerine başvurmuştur. Müfettişler tarafından uyulması gereken ilkeler belirlenmiş ve katılımcılara anket uygulanmıştır. Çalışma sonucuna göre müfettişlerin etik kurallara yüksek oranda uyduğu görülmüştür.

Özbek (2003) beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerini saptamak amacıyla bir çalışma yapmıştır. Çalışma için 32 maddelik anket oluşturulmuş ve okul yöneticilerinin görüşüne sunulmuştur. Araştırma sonucuna göre beden eğitimi öğretmenlerini etik ilkelere uyma düzeylerinde eksiklikler saptanmış ve üniversite eğitiminde etik eğitime de yer verilmesi gerektiği önerisinde bulunulmuştur.

Örenel (2005) öğretmenlerin mesleki etik davranışlara uyma düzeylerini belirleme amacıyla öğrenci görüşlerine başvurmuştur. Araştırma sonucunda öğretmenlerin etik ilkelere büyük oranda uydukları görülmüştür yine de üniversite eğitiminde etik eğitime de yer verilmesi gerektiği önerisine varılmıştır.

Dutağacı İşlek’in (2007) “İlköğretim Müfettişlerinin Rol Ve Davranış Boyutu Kapsamındaki Mesleki Etik ilkelere Uyma Düzeyleri Konusundaki ilköğretim Müfettişlerinin Ve Öğretmenlerinin Algıları” çalışmasında öğretmen ve müfettiş algıları arasında önemli farklılıklar olduğu görülmüştür.

Akın (2007), Sosyal bilimler ve Fen bilimleri alanlarında eğitim görmekte olan üniversite öğrencileri üzerinde bir çalışma yapmıştır. Çevresel etmenlerin ve şartların etik değerleri etkileyebildiği vurgulanmıştır.

Kurtulan'ın (2007) özel eğitim öğretmenleri üzerine yaptığı çalışmasında genç öğretmenler hakkında olumsuz sonuçlar ortaya çıkmıştır, bunlar tam olarak mesleği özümsemedikleri için etik kaygılarının da fazla olmadığı görülmüştür. Öğretmenlerin kendilerini yeterince geliştirmedikleri görülmüş ve öğretmen yetiştiren kurumların müfredatlarına etkili iletişim ve etik derslerini konulması gerekliliğine vurgu yapılmıştır.

Doğan'ın (2008) ilköğretim yöneticilerinin mesleki davranışlarında etik ilkelere uygunluğu üzerinde çalışılmıştır ve çalışma evren ve örneklemini Üsküdar ilçesinden 189 öğretmen olmuştur. Çalışma sonuçlarına göre öğretmen yetiştirme programlarına etik ile ilgili konular eklenmelidir önerisinde bulunulmuştur.

Kepenek (2008) "Öğretmenlik Meslek Etik İlkelerinin Örgütsel Vatandaşlık Davranışına Etkisi (Kocaeli İli Örneği)" adlı çalışmasında öğretmenlerin mesleki etik ilkeleri ve örgütsel vatandaşlık davranışları arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışma sonuçlarına göre tecrübeli öğretmenlerin tecrübelerinden genç öğretmenler faydalanmalı ve öğretmen yetiştirme programlarına etik ile ilgili konular eklenmelidir önerisinde bulunulmuştur.

Keskin ve Samancı (2009) ortaöğretim öğrencilerini faydalanabilecekleri "Biyoetik Değer Envanteri" ni oluşturmuşlardır. Bu envanterin ülkemizde etkili bir biyoetik eğitimi verilebilmesi için etkili bir rehber olabilmesi açısından önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Yıldırım ve Çobanoğlu (2009) kaybetmek üzere olunan kültürel değerlerin tekrar kazanılması, korunması için sahip olunması gereken çevre bilinci ve bu konuda herkesin üzerine düşen etik davranışların farkına varılması amacıyla bir çalışma yapmıştır. Kültürel değerlere zarar verilmeden etik kurallara da dikkat edilerek değişimlere açık olunması gerektiği vurgulanmıştır.

Döven (2009) "İlköğretim Müfettişlerinin Uymaları Beklenen Mesleki Etik İlkelerin İş Tatmin Düzeyleri Bağlamında Çok Boyutlu İncelenmesi" adlı çalışmasında 3 bölümlük bir anketi 140 müfettişe uygulamıştır. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların özellikleri bağlamında farklılıklar ortaya çıkmıştır fakat etik değerlere uyma düzeyinde önemli bir farklılık yoktur.

Öztürk (2010) okul öncesi öğretimi ve eğitimde etiği temel alan çalışmasında öğretmenler için etik prensiplerin belirlenmesi gerektiğini vurgulamış.

Profesyonelliğin de önemine vurgu yapmıştır. Çalışma bağlamında denilebilirki, okul öncesi için bir etik klavuzu belirlenmelidir ve etik kavramı Türkiye’de yeni bir kavram olduğundan üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Çalışma sonucunda herbir öğrencinin bireysel olduğu vurgulanmış, öğretmenlerin meslektaşlarıyla ve çevreyle iletişim içinde olması gerektiği ve Türkiye geneli için etik kodların belirlenmesinin faydalı olacağı belirtilmiştir.

Bakar (2010), biyoetik öğretimi hususunda öğretmen adaylarıyla bir çalışma gerçekleştirmiştir. Öğretmen adayları biyoetik konularının derslerde işlenmesi sırasında ortaya çıkabilecek sorunlar açısından daha bilinçli hale getirilmişlerdir. Bioetik konularına öğretmen adayları ve eğitimciler tarafından daha fazla dikkat edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Hayri (2010) “İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Liderlik Yönelimleri Ve Mesleki Etik Algıları Arasındaki İlişkiler: İlköğretim Öğretmenleri Örneğinde İlişkisel Bir Çalışma” başlıklı çalışmada 200 öğretmenle çalışmış ve araştırma sonuçlarına göre okul yöneticileri liderlik yönetimi açısından kararsız bulunulmuştur. Araştırma sonuçları ışığında yöneticilere etik liderlik konusunda eğitim verilmesi gerektiği önerilmiştir.

Koç’un (2010) “Etik Boyutlarıyla Öğretmenlik” çalışmada meta analiz yöntemi kullanarak farklı çalışmaları derlemiş ve yeni sonuçlara, önerilere varmıştır. Öğretmenlik mesleğinin etik tarafının öğrenciler üzerinde etkisinin olduğunu, öğretmenlerin onlara rol model olduğu ve bu bağlamda öğretmenlerin etik değerlere dikkat etmeleri gerektiği vurgulanmıştır.

Uğurlu’nun (2010) eğitim müfettişlerinin etik davranışlarına ilişkin öğretmenlerin görüşlerini incelediği araştırmasında 22 soruluk bir anket kullanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, eğitim müfettişlerinin orta düzeyde etik davranışlar sergiledikleri ortaya konmuştur ve müfettişler için etik davranışlar rehberi hazırlanması önerilmiştir.

Bozkurt Bostancı ve Yolcu’nun (2011) Öğretmen performansını değerlendirmede ilköğretim okulları yöneticilerinin etik ilkelere uyma düzeylerini belirlemek amacıyla, yaptıkları çalışmada, 40 maddelik bir ölçek kullanmışlardır ve araştırma sonuçlarına göre katılımcılar arası görüş farklılıkları ortaya çıkmıştır. Oku

yöneticilerinin yeterince adil bir değerlendirme yapmayacakları görüşleri ortaya çıkmıştır.

Manolova (2011) “Mesleki Etik İlkelerine İlişkin Türkiye Ve Moldova’daki İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Görüşleri” adlı çalışmasında iki ülkeyi karşılaştırmıştır. Her iki ülkede de meslektaşların etik ilkelere uyma düzeyleri üzerine düşünceler yüksek çıkmıştır. Sonuçlar ışığında gerek Türkiye’de gerekse Moldova’da öğretmenlere etik eğitimleri verilmelidir önerisinde bulunulmuştur

Aydoğan’ın (2011) mesleki etik ilkelere uyma düzeylerini öğrenci görüşleriyle ölçmüştür. Örnekleme oluşturan 380 öğrencinin sonuçları büyük oranda benzerlik göstermiştir. Öğretmenlerin etik değerlere büyük oranda uyduğu ortaya konmuştur. Fakat ödüllendirme konusunda öğretmenlerin eksiklerinin olduğu ve bu konuda hizmet içi eğitimlerin verilmesi faydalı olacaktır önerisine varılmıştır.

Gülcan, Kılınç, Çepni (2012) İlköğretim okul müdürlerinin etik liderlik davranışları gösterme düzeylerini belirleme çalışmasında ilköğretim müdürlerinin etik davranış sergileme konusunda başarılı olduğu ortaya konmuştur. Yöneticilerin iletişim etiği konusunda eksikliklerinin olduğu ve ulusal çapta etik kodlarının oluşturulması gerektiği vurgulanmıştır. Etik dışı davranan yöneticileri için yaptırımlar ve hizmetiçi eğitimler verilmelidir önerisi yapılmıştır.

Sabancı’nın (2014) “Öğretmenlerin Görüşlerine Göre Denetmenlerin Etik Dışı Davranma Düzeyleri” çalışmasında, ilköğretim okullarında görev yapan sınıf ve branş öğretmenlerine ilişkin rehberlik, işbaşında yetiştirme, denetim ve değerlendirme etkinlikleri süresince ve öğretmenlerin görüşlerine göre denetmenlerin etik dışı davranma düzeyleri incelenmiştir.

Karataş ve Arslan (2018) “Öğretmenlik Meslek Etiğine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi” adlı çalışmalarında meslek etiği ve Antalya ilinde belirlenen evren ve örneklem çerçevesinde orta öğretim öğretmenlerinin öğretmenlik meslek etiğine ilişkin görüşleri üzerinde çalışma yapılmıştır.

Öğretmen etiğini konu alan yurtiçi çalışmalar incelendiğinde bu çalışmalar daha çok okul yöneticileri, öğretmenler ve müfettişlerin etik davranış düzeylerini belirlemeye yönelik çalışmalar olduğu gözükmektedir. Araştırmalar çoğunlukla etik ilkelere uyup uymamaların sorgulanması üzerine çalışmalardır ve bu amaçla veri toplama aracı olarak anketler kullanılmıştır. Araştırmaların azı nitel olmakla birlikte

yapılan araştırmaların tamamına yakını nicel araştırmalardır. Ülkemizde bu çalışmaların çeşitlendirilmesi ve etik üzerine daha fazla yoğunlaşılması gerekliliği vardır. Özellikle de eğitim ortamında etik davranışların güçlendirilmesi bağlamında bu tür araştırmalar katkı sağlayıcı olacaktır.

Etik konusunda yukarıda değinilen ve değinilmeyen daha fazla çalışmalar mevcuttur. Etik konusunun her bağlamda bu denli önemli olması ülkemizde bu konuda çalışmalara başlanmasına vesile olmuştur. Fakat etik eğitimi anlayışı ülkemizde yeni bir kavramdır ve üzerinde daha fazla araştırma ve değerlendirmeler gerektirmektedir. Yapılan çalışmalar olmakla birlikte yeterli olmadığı düşünölmektedir. Her alanda etiğe ve etik eğitimine önem verildiği takdirde refah seviyesine erişmiş ulusların ortaya çıkacağını söylemek mümkündür.

2.2.2. Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Yurt dışında etik konusunda yapılmış birçok araştırmanın mevcut olduğu görölmüştür. Klinker'in Iowa State University'de okul müdürlerinin etik davranışlarını belirlemeye yönelik doktora çalışması, Garcia'nın etik liderlik ile ilgili etkinlikleri kapsayan bir programla okul yöneticilerinin etik liderlik becerilerini geliştirmeyi amaçlayan araştırması bunlar arasındadır. Aynı zamanda Clark'ın Amerika Birleşik Devletleri'nin Illionis eyaletindeki okul müdürlerinin etik değerlerini belirlemeye yönelik bir araştırması, High'ın eğitim liderliğinde etik ilkelerin önemi hakkında yeni bilgiler geliştirmek amacıyla California'da yapılan çalışması, vb birçok çalışma etik, meslek etiği ve öğretmenlik meslek etiği çalışması yapılırken faydalanılabilecek kaynaklardan sadece bazılarıdır.

Birçok meslek gruplarında ahlaki değerleri belirleme konusunda Lawrence Kohlberg'in Ahlaki değerlendirme Envanteri (Moral Judgment Inventory (MJI)) ve James Rest'in Sorunları Tanımlama Testi (Defining Issues Test (DIT)) ölçeklerinden faydalanmıştır. Yurt dışında etikle ilgili çeşitli çalışmalar yapılmıştır ve bu çalışmalar sonraki dönemde yapılacak çalışmalara kaynaklık edecektir. Bu kaynaklar etikle ilgili faydalı çıkarımlar ortaya koymaktadırlar.

Vargas (2001), yükseköğretimde iş ahlakı üzerine yaptığı çalışmada 229 öğretim elemanına anket uygulamıştır. Katılımcıların her birine Konuyu Belirleme Testi, Eğitin öğretim hususunda etik anlayışı ve Demokrafik bölümlerden oluşan bir anket

düzenlemiştir. Araştırma sonucunda kalımcıların etik knunsunda verdikleri cevaplarda demografik özelliklere göre farklılıklar olduğu görülmüştür. Ahlaki düşünme düzeyinin etik ikilemler konusunda farklılık göstermediği ortaya konmuştur.

Scales (2002), 62 davranış türünü irdeleyen 5li likert tipi ölçekle davranışın etiğe ne düzerde uygun olduğunu sorgulamıştır. Araştırma sonuçlarına göre düşük oranda katılımcıların etiğe uygunsuz davranışları etikmiş gibi algıladıkları ortaya konmuştur.

Pavlovic (2002) MJI ve DIT testlerinden düşük değerlendirme alan öğretmenlerin, bu testlerle ortaya konan etik anlayışının ne düzeyde geçerli olduğunu belirlemeye çalışmıştır. Çalışmasını okul öncesi öğretmenler üzerinde yapmıştır ve öğretmenlerin çeşitli ahlaki zorluklarla karşılaştıkları ve bu durumla kendilerini yardım konusunda izole etmişlerdir. Öğretmenler olumlu ahlaki müzakere becerilerini sergilemişlerdir.

Ross (2005) öğretmenlerin eğitiminde, sınıf içi etik ikilemlerin kullanımı üzerine bir araştırma yapmıştır. Araştırmada çeşitli nedenlerden dolayı başarısız olmuş çocukların eğitiminde etik ikilemler konusu üzerinde durulmuştur. Çalışma grubu olarak üniversite öğrencileri seçilmiştir. Gözlem ve görüşmelere dayanan yani nitel özellik taşıyan bir araştırmadır. Öğretmen yetiştirme programlarında bulunan öğretmen adaylarına etik ikilemler durumunda kullanılacak, örnek olay çalışması, uzmanlık, mesleki davranış kodları eğitim metodları ortaya çıkarılmıştır. Butür eğitimlerin önemli ve öncelikli olduğu vurgulanmıştır.

Bouteneff'in (2006), devlet okullarında görev yapan yöneticilerin görevlerini icra ederken karşılaşılabilecekleri problemler durumunda çözüm üretmeyi amaçlayan çalışma yapmıştır. Katılımcılar tarafından ankette yer alan konuların herbirinin etik düzeyininin yüksek olduğu algılanmıştır. Kişilerarası etik unsurların, bayan katılımcılar tarafından daha fazla etik değer taşıdığı vurgulanmıştır. Erkek katılımcılar kişilerarası unsurların daha az etik boyutları olduğu üzerine görüş bildirmişlerdir. Sonuç olarak katılımcıların anket sorularına verdikleri cevaplar demografik yapıya göre değişiklik göstermiştir.

Robson ve Huckfeldt (2012) klinik ve pedagojik araştırmalar arasındaki uygulama ve etik benzerlikler konulu bir çalışma yapmışlardır. Eğitim araştırmalarında klinik araştırmalarla daha verimli sonuçlar elde edilebileceği üzerine vurgu yapılmıştır. Uygulama ve etik etkilerin eğitim araştırmalarında etkili olarak kullanılması gerektiği düşüncesi savunulmuştur.

Kuusisto vd., (2012) Finlandiya’da yaptığı araştırmasında öğretmenlerin etik hassasiyetleri araştırılmış ve öğretmenlerin etik bilinlikleri hassasiyetlerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Katılımcılardan hem öğretmen hem de öğrencilerin etik bilinçlerinin yüksek olduğu ve etik ilkeleri içselleştirdikleri belirlenmiştir

Lau vd., (2012) üniversitede öğrenciler üzerinde onların etik düşüncelerini belirlemeyi hedefleyen çalışması beş farklı faktöre göre ölçülmüştür. Öğrencilerin etik ödev konusunda geçmiş yıllara göre daha bilinçli oldukları ve etik eğitiminin hayatlarını olumlu yönde etkileyeceğini belirtmişlerdir. Katılımcılar etik bir kampüs ortamında yaşadıklarını vurgulamışlardır.

Ki vd., (2012) halkla ilişkiler uzmanlarının, etik davranışları ne gibi değişkenler tarafından etkilediğini araştırmıştır. Relativizm, İdealizm,, yaş, cinsiyet, eğitim, etik kodları gibi değişkenler incelenmiştir. Katılımcıların etik kodlarının farkında olma oranı etik davranışları etkilemiştir.

Barrett vd., (2012), 41 maddeden oluşan anketi uygulayarak öğretmenlerin etik ve etik olmayan davranışlar hakkındaki yargılarının boyutlarını belirleme amacıyla bir çalışma yapmıştır. Öğretmenlerin etik davranışlara nasıl karar verdikleri sorgulanmıştır. Ayrıca hizmetöncesi öğretmenleri hizmet içi öğretmenlere göre uygulamalarda daha fazla standartların olması gerektiğini belirtmişlerdir. Görev başındaki öğretmenleri henüz öğretmenliğe başlamamış öğretmen adaylarına göre etik dışı öğrenci davranışlarını daha fazla gözardı ettikleri sonucuna varılmıştır.

Lau ve Haug (2011), öğrencilerin demografik özelliklerinin ve içinde buldukları durumun onların etik kurallara ne derecede hassasiyet gösterdikleri üzerine bir çalışması olmuştur. Çalışmada öğrenci sınıf düzeyleri ve alanları bağlamında etik ilkelere uyma düzeyinde farklılıklar olduğu tespit edilmiştir.

Assudani vd. (2011) çalışmasında relativizm ve idealizmin, etiğin algılanan rolü ve sosyal sorumluluk ile olumlu bağlamda ilişkili olduğunu ortaya koymuştur.

Michael vd. (2010) İngilizce ve Biyoloji öğretmenleri ile bir çalışma gerçekleştirmiştir. Kursa katılan öğretmenlerin kurs sonraki etik algılarında değişimler olduğunu ortaya koymuştur.

Mayhew ve Murphy (2009) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmasında etik eğitim almış ve almamış öğrenciler arası bir kıyaslamaya gidilmiştir. Araştırma

sonucunda etik eğitimin etik davranışları içselleştirmede fakat etik davranma konusunda katkı sağlayıcı olduğu tespit edilmiştir

Jung (2009) üniversite öğrencilerinin ahlaki ve duruma göre değişen faktörlere bağlı olarak değişebilecek etik davranışlar üzerine bir çalışması olmuştur. Çalışmada öğrencilerin korku ve ahlaki oğruluk düzeylerinin etik davranışlarla ilgili olduğu ortaya konmuştur. Öğrencilerin etik kararlar vermede çevresel faktörlerin ve kültürün etkili olduğu ortaya konmuştur.

Ted (2008) yükseköğretimde hızla gelişen online eğitimin etik anlayışında değişimlere neden olabileceğini vurgulamış ve bu bağlamda literatür taraması yaparak bir makale hazırlamıştır. Online eğitimin ahlaki olarak uygunluğu üzerinde vurgu yapılmıştır.

Schlenker ve Forstyh (1977) çalışmalarında ahlaki yargılarda bireysel farklılıkları temel almışlardır. Çalışmada relativizm ve idealizm unsurlarına değinilmiş ve bu unsurların farklı durumlarda düşük ayad yüksek olabileceği savunulmuştur. Çağdaş ahlak kuralları, başkalarının ahlaki yargılarını içeren bireysel farklılıklar, dört farklı etik ideoloji altında toplanmak üzere Etik Pozisyon Ölçeği ile belirlenebilir görüşüne varılmıştır. Elde edilen bu ölçeğin etik anlayışını belirlemede etkin bir şekilde kullanılabileceği vurgulanmıştır.

Forsyth vd. (2008) idealizm ve relativizmin kültürlerden ne derecede etkilendiği konusu araştırılmıştır. Araştırmayı toplam 29 ülkeden 30.230 katılımcı üzerinde yapmıştır ve ülkelere göre idealizm ve relativizm anlayışında farklılıkların olduğu tespit edilmiştir.

Bloodgood vd. (2008), İş idaresi öğrencilerinin aldıkları iş etiği dersinin, ilerleyen yıllarda ne derecede etkili olduğu irdelenmiştir ve bu yapılırken çeşitli değişkenlere de yer verilmiştir. Hileye başvurma konusunda alınan etik dersin ve bireysel özelliklerin de etkili olduğu belirtilmiştir.

Wuensch vd. (2002) öğrencilerin etik düşüncelerini ölçmek amacıyla üniversite öğrencileri üzerinde bir makale çalışması yapmıştır. Çalışmada insanlardan hoşlanamama, hayvan hakları ve hayvanlarla yapılan araştırmalar hakkındaki tutumlarını ölçmek amacıyla anketler uygulanmıştır. Katılımcıların cevaplarında kişisel özelliklerin verilen cevaplarda değişkenliğe neden olduğu görülmüştür.

Sharp (1898) ahlakın ne olup ne olmadığı konusunda yaptığı aralıttırında görünüşte aynı olan kişilerin belirli bir durum karşısında gösterdikleri farklı davranışlar bu kişilerin farklı ahlak anlayışına sahip olduklarını ortaya koymuştur. Ahlaki yargıda bulunurken kişisel özelliklerin dikkate alınması gerektiği savunulmuştur.

Etiğin her alanda bu denli önemli ve çeşitli olmasından dolayı, daha birçok etik konulu yurt dışı tez, makale, araştırma çalışmaları mevcuttur. Şüphesiz ki her bir çalışma bir sonraki için yararlı bir adım teşkil edecektir.

Her ülkenin kendi kültürü olduğu için etik anlayışları ve eğitimleri de farklı olacaktır. Bu görüşü bazı örneklerle aşağıdaki gibi desteklemek mümkündür;

Finlandiya: İnsani değerler, insan hakları, profesyonelliği derleyebilme, saygı ve eşitlik, gizlilikte saygı gibi etik unsurlar bu ülkede kendini göstermektedir. Bütün öğretmenler ve eğitim camiasında görev yapanların, öğrenciler için etkili öğrenim ortamının oluşturulması, güncel akademik ve pedagoğ yeterliliğe sahip olma, bulunan konunun yetki ve sorumluluklarının farkında olma, eşit davranma, karşı tarafa saygı, öğrencileri şiddete ve tehlikelere karşı koruma, eleştiri ve profesyonel tartışmalara açık olma, sorumluluk sahibi olma gibi özellikleri taşımalarının önemli olduğu düşünülmektedir. Kurum çalışanları meslektaşları ve diğer kurum üyeleriyle etik değerler çerçevesinde davranışlar sergilemelidirler. Kişiler içsel ve dışsal etik değerlendirmelerini yapabilmeli ve davranışlarıyla da kurumdaki özellikle de eğitim kurumları içinde öğrencilere iyi örnekler olmalıdırlar. Kuruma bağlılık, katılım, profesyonel çaba, saygı, destek sağlama, sorumluluk alma gibi unsurlara yaklaşırsa, görev yerine getirilmiş olur dolayısıyla etik davranılmış olur (Oser 1991, 202).

Etiği üç çerçevede ele almak mümkündür; normlar, durumlar ve profesyonellik. Bir durumu değerlendirirken bu üç özellikte göz önünde bulundurulup başarılı bir şekilde harmanlanıp istendik etik davranış ve sonuçlar elde edilebilir fakat uygulama şekli kişiden kişiye değişiklik gösterebilir. Öğretmenin profesyonellik anlayışı onun etik anlayışını da yansıtmaktadır. Öğretmenin etik anlayışına göre bazen karşılaşılan problemi, sorumluluk almak istemediği için çözmekten kaçınır ve sorumluluğu daha iyi çözüme kavuşturacak birilerine devredebilir (Oser 1991, 202).

Avusturya: Avusturyada ilköğretimde doğrudan bir etik eğitiminden söz etmek mümkün değildir. Eğitimin ikinci kademesinde ise etik değerler çoğunlukla dini eğitimle verilmektedir. Bazense farklı seminerlere yer verilebilmektedir. Üst sınıflarda alanında eğitim almış öğretmenler tarafından etik dersleri verilmektedir ki bu kişilerin çoğu dini eğitim temelli kişilerdir. Etiğin temelinde, bağlılık, kişisel gelişim, tutarlılık, insan haklarına saygı, sağlıklı yaşam, eşitlik gibi kriterler mevcuttur. Gerek öğretmenlere gerekse öğrencilere etik konusunda destek veren kuruluşlar ve enstitüler vardır. Eğitim öğretim ortamında etik değerlere değinilmektedir (Australian Government, 2005).

Hırvatistan: Bu ülkede ilkokullar için belirli bir etik eğitimi yoktur. Etik eğitimi genellikle sekiz yıllık müfredata eklenmiş olarak din dersleriyle ya da sağlık dersleriyle verilmektedir. Üst kademelerde etik dersi seçmeli zorunlu dersler arasında yer almaktadır. Öğrenci isterse etik dersini yada Katolik dersini seçebilmektedir. Etik dersini seçmeyen öğrenciler din dersini seçmek zorundalardır fakat din dersini seçmişlerse etik dersinden muaf olabilmektedirler. İlköğretimde ve okul öncesinde isteyen öğrenciler için etik ve din dersi veren kurumlar mevcuttur. Üniversite sonrası kişilerin etik eğitimi alabilecekleri birkaç kuruluş dışında yer bulunmamaktadır (Forsyth, 2008) .

Almanya: Almanya'da bölgelere göre değişiklik göstermekle birlikte birinci sınıftan son sınıfa kadar etik uygulamalarına ve derslerine raslamak mümkündür. İlköğretimde çoğunlukla etik değerler, yardımseverlik, iyi huyluluk gibi basit anlaşılabilir yollarla verilmeye çalışılmaktadır. Dersler, etik, etik eğitimi, genel etik, değerler ve normlar gibi başlıklar altında çoğunlukla zorunlu ya da bazen seçmeli olabilmektedir. Etik ve derslerin içerikleri çoğunlukla, sorumluluk, değerler, erdem, toplum, doğa, eleştirel düşünme, din gibi unsurları içermektedir. Etik eğitimi verecek öğretmenler için özel eğitimler zorunludur hatta bunlar çoğunlukla uzman kişiler olamırlardır. Üniversiteler de etik üzerine uzmanlaşmak mümkündür. Eğitimciler ve diğer kişilere etik eğitimi veren farklı kurumlar da mevcuttur (JIE, 2016).

İtalya: İtalya'da doğrudan etik dersi diye bir durum yok fakat derslerde özellikle felsefe dersinde etik eğitimine ağırlık vermektedirler. Felsefe derslerinde eski Yunan felsefesinden Sokratesten günümüz medeniyetlerine kadar değinilmektedir ve insanlar arasındaki iletişimin etik taraflarına vurgu yapılmaktadır. Felsefe eğitimi

verecek kişilerin üniversitede 2+3 yıllık eğitim almaları yerinde bir uygulama olacaktır. Bu ülkede etiği eğitimin içine yayarak vermeye çalışmışlardır. Etik ilkelere riayet etmeleri eğitimleri gereği olumlu sonuçlara götürecektir (JIE, 2016).

Slovenya: Slovenya’da etik eğitimi biraz marjinal bir durumdur. Etik ile ilgili tek ders 7. Ve 8. Sınıflarda haftada bir saat olan vatandaşlık ve ülke kültürü ve etik dersidir. Bunun dışında etiğe kısmen de olsa değinen iki tane seçmeli ders de vardır. Derslerden birinin ismi din ve diğerinin ise felsefe dersidir ve eleştirel düşünme, etiğin keşfi, ben ve diğerleri gibi içerikleri vardır. Etik ile ilgili eğitim verecek öğretmenlerin üniversiteden felsefe, coğrafya, politika, sosyoloji, teori ve tarih bölümlerinden mezun olmaları gerekmektedir. Etik eğitimini farklı derslerde de kısmen de olsa görmek mümkündür. Okul öncesinde ahlaki eğitim eğitimin önemli bir parçasını teşkil etmektedir. Bunun dışında öğretmenlere ve diğer katılımcılara destek etik eğitimi veren kurum ve enstitüler de mevcuttur. Eğitim ortamında etik ilke ve değerlere dikkat edilmektedir (Dusek,2010).

İspanya: İspanyada etik eğitimi son zamanlarda değişen öğretim programından dolayı çok olumsuzluklar yaşadı. 2014/2015 eğitim yılından sonra 6/15 yaş arası öğrencilere ya din dersi ya da alternatif etik dersleri seçme zorunluluğu getirildi. Okul öncesinde zorunlu etik eğitimi olmamakla birlikte özel okullarda isteğe bağlı bir eğitim olabilmektedir. İlköğretimde yerel yönetim tarafından seçilmiş birisi etik eğitimi vermede yeterli olabilirken ortaöğretimde alanında uzman kişilerce etik eğitimi verilmektedir. Eğitim ortamında etik değerlere yer verilmektedir (Dusek,2010).

İngiltere: İngiltere’de etik doğruluk, adalet, dürüstlük, adillik anlayışı olarak açıklanmakla birlikte etiği insanlara öğretmek, etik anlayışlarını değiştirmek pek kolay bir durum değildir. Etik insanlara mantıklı tutarlı rehberlik sağlamaktadır. Kişilerin günlük davranışları etik değerlerle etkilenmezse, kişiler gerçeği ve adil olanı bulmada zorlanacaklardır (DeSensi ve Rosenberg, 2003).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın yöntemi, modeli, verilerin toplanması, örnekleme, ölçme araçları ve verilerin nasıl analiz edileceği hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın yöntem başlığı altında, araştırma modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, kullanılan veri toplama araçları, ölçme araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizine yönelik bilgi verilmiştir.

3.2. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, etik kavramı ve öğretmenlerin mesleki etik davranışlara ilişkin görüşlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmış ve araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da günümüzde halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle değiştirmeden betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Tarama modeli, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varabilmek amacıyla, evrenin tümü ya da tüm evrenden alınacak bir örneklem üzerinde yapılan tarama ve araştırma düzenlemeleridir (Karasar, 2012). Araştırma literatür taraması ve sonrasında öğretmenlere ölçek taraması ile yapılmıştır. Araştırmaya konu olan öğretmenler, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılmıştır ve onları herhangi bir şekilde etkilemeye gidilmemiştir. Çok sayıda örneklemden oluşan bir ortamdan belirli sayıda, istenilen özelliklere sahip örnekler üzerinde çalışılmıştır.

3.3. Evren ve Örneklem

Evren, yapılacak araştırma için ölçeceği uygulama amacıyla ihtiyaç duyulan verilerin elde edildiği canlı ya da cansız varlıkların oluşturduğu topluluktur. Araştırmada toplanacak verilerin analizi neticesinde elde edilecek sonuçların geçerli

olacağı, yorumlanacağı grup olarak tanımlamak mümkündür (Büyüköztürk ve diğ., 2010). Örneklem ise hakkında bilgi toplamak amacıyla çalışılan evrenden seçilmiş evrenin belirli sayıda parçasıdır. Örnekleme işi ise, genel olarak evrenin özelliklerini belirlemek, yorumlamak amacıyla onu temsil edecek örnekleri belirlemeye yönelik çalışmalar olarak tanımlanabilir (Çıngı, 1994; Akt: Büyüköztürk ve diğ., 2010).

Araştırmanın hedef evrenini ve örneklemini, 2017-2018 eğitim öğretim yılında, Antalya ili Alanya ilçesinde bulunan resmi ortaöğretim kurumlarında görev yapan 910 öğretmen arasından tesadüfi örnekleme yöntemi yardımı ile seçilmiş araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden, gönüllülük esasına dayalı olarak seçilen, 215 öğretmen oluşturmaktadır. Bu öğretmenlerin çalıştığı okullar çoğunlukla merkezi okullar ve adını duyurmuş okullardır. Bu öğretmenler gönüllü olarak araştırmaya katkı sağlamak istedikleri ve kendi etik davranışları hakkında gerçekçi, objektif bulgulardan faydalanmak istedikleri için anket uygulamasında bu öğretmen örneklemine ve bunların görev yaptıkları evren tercih edilmiştir. Gönüllülük esasına dayanan bir çalışma olduğu için ve evrende çok sayıda örneklem olması ve buradan uygun örneklemin alınması evren ve örneklem açısından yapılan araştırmayı daha da güçlü kılacaktır.

Tablo 1. Evren ve Örneklem

	Evren	Örneklem
Lise Sayısı	35	20
Öğretmen Sayısı	910	215

Seçilen evren ve örneklemin güvenilirliği, ölçeği geliştiren tarafından, yapılan hesaplamalarda % 90 çıkmış olup, bu oran evren ve örneklemin araştırmanın güvenilirlik ve geçerliliği için yeterli olduğunu göstermiştir.

3.4. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak uygulanan ölçek, Yüksek Lisans öğrencisi OBUZ (2009) tarafından kullanılan “Öğretmenlik Mesleğiyle İlgili Etik Dışı Davranışlara İlişkin Görüşler” ölçeğinden faydalanarak şekillendirilen

“Öğretmenlerin Öğretmenlik Meslek Etiğine İlişkin Görüşleri” ölçeğidir. Nicel araştırma yöntemlerinde sıklıkla kullanılan bu tür ölçeklerin bu araştırmada da geçerli olacağı görülmektedir. Söz konusu ölçek iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda; cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, kıdem gibi demografik bilgiler, ikinci kısımda ise öğrencilerle ilişkiler, görevle ilgili sorumluluklar, meslektaşlarla ilişkiler, başlıklarından oluşan toplam 37 ifadeden oluşan Öğretmenlerin öğretmenlik meslek etiği üzerine düşüncelerini yansıtan ölçek kullanılmıştır. Bu araştırmaya katılan öğretmenlerden, demografik özelliklerle öğretmenlik meslek etiğine ilişkin düşüncelerini belirtmeleri istenmiştir. Araştırmada kullanılan ölçek aşağıdaki özelliklere sahiptir;

3.5. Kişisel Bilgiler Ölçeği

Bu formda örneklemin, cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, kıdem gibi çeşitli demografik özelliklerine ilişkin tanıtıcı kimlik bilgileri bulunmaktadır. Örneklem olarak seçilen öğretmenlerin belirlenmiş hedef kişisel özelliklerini araştırmaya dahil etmek amacıyla tek sayfadan olarak hazırlanmış bir ankettir.

3.6. Öğretmenlik Meslek Etiğine İlişkin Görüşler Ölçeği

Veri toplama amacı ile öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleğiyle İlgili Etik Davranışlara İlişkin Görüşleri konulu ölçek kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçek, 5’li likert türü ölçeğe göre tasarlanmış olup, 5’li ölçekteki ifadelerin kodlanması; “1:tamamıyla etik, 2:kısmen etik, 3:kararsızım, 4:kısmen etik dışı ve 5:tamamıyla etik dışı” olarak şekillendirilmiştir. Araştırmaya konu olan ölçek, Pelit ve Güçer tarafından “Akademisyenlerin Meslek Etiği Konusundaki Algılamaları Üzerine Bir Çalışma” araştırmasında kullanılan ölçekten faydalanarak, OBUZ (2009) tarafından oluşturulup” Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğiyle İlgili Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Görüşleri” konulu çalışmasında kullanılan “Öğretmenlik Mesleğiyle İlgili Etik Dışı Davranışlara İlişkin Görüşler” ölçeğidir. Pelit ve Güçer’in kullandığı ölçekte, OBUZ tarafından, öğretmenlik mesleğiyle ilgili birtakım ifadeler eklenmiş ve akademisyenlere göre hazırlanmış olan bazı ifadeler değiştirilmiş ya da çıkarılmıştır. Ölçek, öğrencilerle ilişkiler, görevle ilgili sorumluluklar, meslektaşlarla ilişkiler, başlıkları altında,

öğretmenlerin etik davranışlara ilişkin görüşlerini belirleme amacıyla hazırlanmış toplam 37 ifadeden oluşmaktadır.

Tablo 2. *Güvenilirlik Testi Sonuçları (Cronbach's Alfa Testi / Güvenilirlik İstatistiği)*

	N	%
Durum		
Geçerli	215	100,0
Çıkarılan	0	,0
Toplam	215	100,0
Cronbach's Alpha	Madde Sayısı	
,852	37	

Tez çalışmasında kullanılan ölçeğin güvenilirliklerini test etmek üzere Cronbach Alpha değerleri hesaplanmıştır. Güvenilirlik için genel kabul gören 0,700 ve üzerindedir. 37 maddeden oluşan ölçeğin bütünsel olarak güvenilirlik analizi yapıldığında Tablo 2’de görüldüğü üzere 37 maddenin Cronbach Alpha değeri %85,2 bulunmuştur, bu da ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca literatürdeki boyutlarına yönelik de ayrı ayrı güvenilirlik hesaplanmıştır. Bu doğrultuda Öğretmenlik Mesleği İle İlgili Öğrencilerle İlişkilerde Etik Olmayan Davranışlar ölçeğinin Cronbach Alpha değerleri boyutsal olarak; Öğrencilerle ilişkilerde Etik Görüşler boyutunun %69,7 (12 ifade), Görev İle İlgili Sorumluluklarda Etik Görüşler boyutunun %77,6 (17 ifade), Meslektaşlarla İlişkilerde Etik Görüşler boyutunun %77,7’dir (8 ifade). Ölçek literatürdeki boyutlarına göre de yaptığımız çalışmada güvenilir bulunmuştur. Katılımcıların sayılarına bakıldığında toplamda 215 katılımcının olduğu görülmektedir ve ankete girilen bilgilerde herhangi bir eksikliğin olmadığı ve de yeterli düzeyde istekli katılımcının olduğu görülmektedir.

3.7. Verilerin Toplanması

Araştırma için önce gerekli yasal izin formları hazırlanmış ve yasal izinler alınmıştır. Örneklem konusunda araştırma ve çalışma yapılması sonucunda örneklem belirlenmiş ve belirlenen okullara gidilerek kurum yöneticilerine araştırma konusunda bilgilendirme yapılmıştır ve kurumun onayı alınmıştır. İzin ve onay sonrası gönüllü öğretmenler arasından “Kişisel Bilgi Formu ve Öğretmenlik Meslek Etiği Ölçeği uygulama amacıyla tesadüfî örnekleme yöntemi yardımı ile seçilmiş araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden örneklem seçilmiştir ve anketler uygulanmıştır. Uygulanan ölçeklerin bir kısmı o anda geri alınmış bir kısmı ise daha sonra geri

alınmak üzere öğretmenlere bırakılmıştır. Ölçekler bizzat araştırmacı tarafından 2017–2018 öğretim yılı içerisinde yakın zaman dilimlerinde dağıtılıp toplanmıştır. Ölçekler ile ilgili bilgilendirme, gönüllü katılanlara, araştırmacı tarafından yapılmış ve çalışma hakkında bilgiler verilerek araştırmacının amacı açıklanmıştır. İstemeleri durumunda araştırma sonuçlarının, belirli çerçevelerle, katılımcılarla da paylaşılabilceği vurgulanmıştır. Araştırmanın bilimsel bir çalışma olması nedeniyle, ölçeklerin öğretmenler tarafından hatasız ve içtenlikle doldurulacağı inancına özellikle vurgu yapılmıştır. Gönüllülük esasına dayalı katılım sağlanan anketlerin ad-soyad gibi gerçek kimlik bilgileri yazmadan, isterlerse eğer takma isimle ya da isimsiz, cevaplanması istenmiştir. Araştırma kapsamında Alanya ilçesinde görev yapan toplam 910 öğretmenden 230 tanesine ölçeklerin uygulanması yapılmış ve geri dönen ölçeklerden 215 tanesinin eksiksiz ve doğru doldurulduğu görülmüştür. Bu 215 kişinin doldurmuş olduğu ölçekler bilgisayarda istatistik işlemlerin yapılabilmesi için düzenlenmiş ve programa girilmeye hazır hale getirilmiştir.

3.8. Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları yardımıyla elde edilen veriler ve bilgiler araştırmacının amacı doğrultusunda istatistiki işlemlere tabi tutularak araştırma sonucuna gidilmiştir. Araştırmada verilerin analizi ve çözümleri için SPSS 15,0 for Windows paket program kullanılmıştır. Alt problemlerin analizinde cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, kıdem değişkenleri açısından önemli düzeyde farklılık olup olmadığını ortaya koymak için bağımsız gruplar t testi ve ANOVA ile analize tabi tutulmuştur. Cinsiyet gibi iki değişken içeren maddeler için t-testi, yaş, kıdem gibi ikiden fazla değişken içeren maddeler için ve grup içi, gruplar arası farklılığın olup olmadığını ortaya koyma amacıyla ANOVA testi kullanılmıştır. Farklılığın olmaması durumunda ANOVA testinin yeterli olacağı düşünülmektedir. Gruplar arası farkın olması durumunda ise Scheffe testi kullanılacaktır. Büyüköztürk (2004), iki ilişkisiz değişken arasında anlamlı fark olup olmadığını anlayabilmek amacıyla t –testinin kullanılmasının uygun olacağı, iki ya da daha çok ilişkisiz değişken arasında anlamlı fark olup olmadığını tespit etmek amacıyla tek yönlü varyans, ANOVA analizi yapılmasının yerinde olacağı vurgulanmıştır. Bulguların yorumunda değerlerin 0.05 düzeyinde ($p < 0.05$) anlamlı olup geçerliliğin yüksek olmasına bakılmıştır ve araştırmadan sağlıklı, gerçekçi sonuçlar elde etme hedeflenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde öğretmenlere uygulanan anketlerin spss programında analiz ve çözümlenmesi sonucu elde edilen bilgi ve bulgular yorumlanıp değerlendirilmeler yapılmaktadır. Uygulanan ölçekte, kişisel bilgileri içeren demografik ölçek ve öğretmenlik meslek etiği ile ilgili olan, öğretmenlerin etik dışı öğretmen davranışlarına ilişkin görüşleri ölçekleri kullanılmıştır.

4.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kişisel (Demografik) Bilgilerine İlişkin Bulgular

Aşağıda araştırmaya katılan öğretmenlere ilişkin demografik verilere yer verilmiştir.

Tablo 3. Demografik Bulgular (Cinsiyet-Yaş-Medeni Durum-Eğitim Durumu-Mesleki Kıdem Bilgileri)

		Frekans	Oran (%)
Cinsiyetiniz	☐ Kadın	104	48,4
	☐ Erkek	111	51,6
Yaşınız	☐ 20 ve altı	-	-
	☐ 21-30	59	27,0
	☐ 31-40	69	32,1
	☐ 41-50	57	26,5
	☐ 51 ve üzeri	31	14,4
Medeni Durumunuz	☐ Evli	151	70,2
	☐ Bekar	64	29,8
Eğitim Durumunuz	☐ Ön Lisans	1	0,5
	☐ Lisans	193	89,8
	☐ Yüksek Lisans	21	9,8
	☐ Doktora	-	-
Mesleki Kıdeminiz	☐ 1 yıl ve altı	6	2,8
	☐ 2-10 yıl	64	29,8
	☐ 11-20 yıl	61	28,4
	☐ 21-30 yıl	56	26,0
	☐ 31 yıl ve üstü	28	13,0
TOPLAM		215	% 100

Tablo 3'e göre katılımcıların en yüksek yüzdelerine bakıldığında %51,6'sı erkek, %32,1'i 31-40 yaş aralığında, %89,8'i Lisans mezunu ve %29,8'i 2-10 yıl arasında kıdeme sahip oldukları görülmektedir.

Demografik özelliklerden cinsiyet oranına bakıldığında 104 (%48,4) kadın ve 111 (%51,6) erkek katılımcının olduğu sayı ve oranlarıyla görülmektedir. Cinsiyet yüzdelerinin çalışmanın güvenilirliği açısından dengeli ve uygun olduğu görülmektedir.

Demografik özelliklerden yaş aralığına bakıldığında 21 ile 30 arası 58 (%27,0) katılımcının, 31 ile 40 arası 69 (%32,1) katılımcının, 41 ile 50 arası 57 (%26,5) katılımcının, 51 ve üstü 31 (%14,4) katılımcının olduğu sayı ve oranlarıyla görülmektedir. Tablodan da anlaşılacağı üzere gönüllü katılımcıların en fazlasını orta yaştaki öğretmenler ve en azını ise üst yaş öğretmenler oluşturmaktadır. Orta yaş grubu öğretmenlerin yapılan araştırmanın örnekleminde daha fazla yüzdeyi oluşturduğu anlaşılmaktadır. Yaş aralığı ve yüzdelerinin çalışmanın güvenilirliği açısından dengeli ve uygun olduğu görülmektedir.

Demografik özelliklerden medeni durum oranına bakıldığında 151 (%70,2) evli ve 64 (%29,8) bekar katılımcının olduğu sayı ve oranlarıyla görülmektedir. Medeni durum yüzdelerinin çalışmanın güvenilirliği açısından dengeli ve uygun olduğu görülmektedir. Tablodan da anlaşılacağı üzere evli katılımcıların oranı oldukça fazladır. Bunun önemli nedenlerinden birisi ise araştırmanın yapıldığı bölgede çoğunlukla kıdemli, yaş ortalaması yüksek öğretmenlerin görev yapmalarıdır.

Demografik özelliklerden eğitim durumu sayı ve oranına bakıldığında 1 (0,5) ön lisans, 193 (%89,8) lisans, 21 (9,8) yüksek lisans eğitim düzeyine sahip katılımcının olduğu sayı ve oranlarıyla görülmektedir. Eğitim durumu yüzdelerinin çalışmanın güvenilirliği açısından dengeli ve uygun olduğu görülmekle birlikte ön lisans mezunu katılımcıların oranının çok düşük olduğu görülmektedir. Bunun nedeni ise ön lisans mezunu öğretmenin eğitim camiasında çok nadir olmasıdır. En yüksek oranı Türkiye'nin genelinde olduğu gibi araştırmanın yapıldığı bölgede de lisans mezunu öğretmenlerin oluşturduğu görülmektedir ve bu çalışmanın lisans düzeyi öğretmenlerin düşüncelerine yoğunlaştığı görülmektedir. İstenilen düzeyde yüksek lisans mezunu katılımcı olmakla birlikte daha fazla yüksek lisans mezunu öğretmenlerin eğitim camiasında olması, eğitim öğretim ortamında etik davranışlara

daha geniş bir yelpazeden bakılabilmesine ve etik bilincinin artırılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Demografik özelliklerden mesleki kıdem aralığına bakıldığında 1 yıl ve altı 6 (%2,8) katılımcının, 2 ile 10 yıl arası 64 (%29,8) katılımcının, 11 ile 20 yıl arası 61 (%28,4) katılımcının, 21 ile 30 yıl arası 56 (%26,0) katılımcının, 31 yıl ve üstü 28 (%13,0) katılımcının olduğu sayı ve oranlarıyla görülmektedir. Tablodan da anlaşılacağı üzere gönüllü katılımcıların en fazlasını 64 kişi ile 2 ile 10 yıl arası kıdeme sahip öğretmenler ve en azını ise 6 kişi ile 1 yıl ve altı kıdeme sahip öğretmenler oluşturmaktadır. Mesleki kıdem dağılımına bakıldığında dengeli bir dağılımın olduğu görülmektedir. 1 yıl ve altı kıdeme sahip öğretmenlerin katılım yüzdesi olarak düşük olmasının en önemli nedeni ise araştırmanın merkezi ve yaşam standartları yüksek bir ilçede yapılması ve bu bölgenin çok fazla kıdemli öğretmenlerce tercih edilmesidir. Yaş aralığı ve yüzdelerinin çalışmanın güvenilirliği açısından dengeli ve uygun olduğu görülmektedir.

4.2. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleği İle İlgili Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Algulamaları İle İlgili Bulgular

Bu bölümde, öğretmenlerin öğretmenlik mesleği ile ilgili öğrencilerle ilişkilerde, görevle ilgili sorumluluklarda, meslektaşlarla ilişkilerde etik olmayan davranışlara ilişkin görüş bulgularına yer verilmiştir.

4.2.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleği İle İlgili Öğrencilerle İlişkilerde Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Görüşleri İle İlgili Bulgular

Tablo 4.a. Öğrencilerle İlişkilerde Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Bulgular

	Tamamıyla Etik	Kısmen Etik	Kararsızım	Kısmen Etik dışı	Tamamıyla Etik dışı	Aritmetik Ortalama
1. Not karşılığında maddi çıkar sağlamak	0 %0	0 %0	0 %0	4 %1,9	211 %98,1	4,9814
2. Derslerine girilmeyen öğrencilerle gereğinden fazla (duygusal ilgi düzeyinde) samimi olmak	0 %0	0 %0	3 %1,4	12 %5,6	200 %93	4,9163
3. Bireysel işler için öğrencileri kullanmak	4 %1,9	5 %2,3	9 %4,2	46 %21,4	151 %70,2	4,5581
4. Derslerine girilen öğrencilerle gereğinden fazla (duygusal ilgi düzeyinde) samimi olmak	0 %0	1 %0,5	3 %1,4	14 %6,5	197 %91,6	4,8930
5. Akraba veya tanıdık öğrencilere ayrıcalıklı muamele etmek	1 %0,5	8 %3,7	5 %2,3	23 %10,7	178 %82,8	4,7163
6. Derslerine girilmeyen akraba veya tanıdık öğrencilerin ders geçmelerinde meslektaşlarından kolaylık sağlamalarını istemek	1 %0,5	9 %4,2	7 %3,3	32 %14,9	166 %77,2	4,6419
7. Okul takımında oynayan, sosyal faaliyetlere katılan öğrencilere ayrıcalıklı muamele yapmak	5 %2,3	11 %5,1	24 %11,2	51 %23,7	124 %57,7	4,2930
8. Okul dışındaki hareketlerini tasvip etmediği herhangi bir öğrenciyi sınıf ortamında deşifre etmek	0 %0	2 %0,9	8 %3,7	18 %8,4	187 %87	4,8140
9. Öğrencilerin bazı burs ve diğer kaynaklardan ya da avantajlardan yararlanmalarını ırk, din, cinsiyet, engellilik, ulusal köken ya da medeni durumu yüzünden engellemek	0 %0	1 %0,5	2 %0,9	14 %6,5	198 %92,1	4,9023
10. Öğrencilere fiziksel ceza vermek	0 %0	8 %3,7	7 %3,3	26 %12,1	174 %80,9	4,7023
11. Öğrencilerin önünde sigara içmek	2 %0,9	18 %8,4	12 %5,6	45 %20,9	138 %64,2	4,3907
12. Öğrencilere hakaret etmek	0 %0	7 %3,3	12 %5,6	36 %16,7	160 %74,4	4,6233

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan 215 öğretmene öğretmenlik mesleği ile ilgili öğrencilerle ilişkilerde etik olmayan davranışlara ilişkin görüşleri sorulduğunda bütün katılımcıların soruların hepsine cevap verdikleri görülmektedir. Bu bölümde toplamda 12 soru olduğu ve soruların düzeylerinin de istenilen düzeyde yüksek oldukları görülmektedir ve yapılan araştırmayı güvenilir, geçerli kılacağı anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin öğretmenlik mesleği ile ilgili öğrencilerle ilişkilerde etik olmayan davranış ifadelerine yönelik ortalamalarına baktığımızda en yüksek “Not

karşılığında maddi çıkar sağlama” ifadesi $\bar{x} = 4,9814$ aritmetik ortalamayla ve %98,1 oranında tamamıyla etik dışı görülmüştür. ‘Derslerine girilmeyen öğrencilerle gereğinden fazla (duygusal ilgi düzeyinde) samimi olmak’ ifadesini $\bar{x} = 4,9163$ aritmetik ortalamayla tamamıyla etik dışı görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. ‘Okul takımında oynayan, sosyal faaliyetlere katılan öğrencilere ayrıcalıklı muamele yapmak’ ifadesinin $\bar{x} = 4,2930$ aritmetik ortalamayla en düşük orana sahip olduğu, böyle bir davranışın diğer davranışlar arasında en az düzeyde etik dışı olduğu görülmüştür.

Katılımcılara, 1. maddede, öğrencilerle ilişkilerde not karşılığında maddi çıkar sağlamanın ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup kısmen etik dışı olduğunu belirten 4 (%1,9) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 211 (% 98,1) kişi olmuştur. Bu soruya verilen cevabın çok yüksek düzeyde etik dışı olduğunun belirtilmesi öğretmenlerin etik anlayışlarının olumlu yönde olduğu ve etik anlayış düzeylerinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Katılımcılara, 2 maddede, öğrencilerle ilişkilerde derslerine girilmeyen öğrencilerle gereğinden fazla (duygusal ilgi düzeyinde) samimi olmanın ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmıştır. Kararsız olduğunu belirten 3 (%1,4) kısmen etik dışı olduğunu belirten 12 (%5,6) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 200 (% 93,0) kişi olmuştur. Bu maddenin etik olduğunu savunan hiç katılımcı olmamıştır. Bu soruya verilen cevabın çok yüksek düzeyde etik dışı olduğunun belirtilmesi öğretmenlerin etik anlayışlarının olumlu yönde olduğu ve etik anlayış düzeylerinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Katılımcılara, 3. maddede, öğrencilerle ilişkilerde bireysel işler için öğrencileri kullanmanın ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmıştır. Tamamıyla etik olduğunu belirten 4 (%1,9), kısmen etik olduğunu savunan 5 (2,3) kişi, kararsız olduğunu belirten 9 (%4,2) kısmen etik dışı olduğunu belirten 46 (%21,4) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 151 (% 70,2) kişi olmuştur. Bu maddenin etik olduğunu savunan az katılımcı olmuştur. Bu soruya verilen cevabın çok yüksek düzeyde etik dışı olduğunun belirtilmesi ile birlikte cevapların bütün seçeneklere yayıldığı görülmektedir. Öğretmenlerin çoğu bu durumun etik dışı olduğunu savunmakla birlikte, bu kendi kurallarını ihlal edebildikleri uygulamalarda görülebilmektedir.

Katılımcılara, 4. maddede, öğrencilerle ilişkilerde derslerine girilen öğrencilerle gereğinden fazla (duygusal ilgi düzeyinde) samimi olmanın ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup kısmen etik olduğunu belirten 1 (%0,5) kişi, kararsız olduğunu belirten 3 (%1,4) kısmen etik dışı olduğunu belirten 14 (%6,5) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 197 (% 91,6) kişi olmuştur. Bu maddenin kısmen etik olduğunu savunan 1 kişi olmakla birlikte tamamen etik olduğunu savunan hiç katılımcı olmamıştır. Bu soruya verilen cevabın çok yüksek düzeyde etik dışı olduğunun belirtilmesi öğretmenlerin etik anlayışlarının olumlu yönde olduğu ve etik anlayış düzeylerinin yüksek olduğunu hatta iyi bir ahlak düzeyine sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Tabiki burada asıl önemli olan verilen cevapların yaşantıya dökülebilmesidir.

Katılımcılara, 5. maddede, öğrencilerle ilişkilerde, akraba veya tanıdık öğrencilere ayrıcalıklı muamele etmenin ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup tamamıyla etik olduğunu belirten 1 (%0,5) kişi, kısmen etik olduğunu belirten 8 (%3,7) kişi, kararsız olduğunu belirten 5 (%2,3) kısmen etik dışı olduğunu belirten 23 (% 10,7) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 178 (% 82,8) kişi olmuştur. Bu maddenin tamamıyla etik olduğunu savunan 1 kişi olmakla birlikte tüm seçeneklere cevaplar dağılmıştır. Bu soruya verilen cevabın çok yüksek düzeyde etik dışı olduğunun belirtilmesi öğretmenlerin etik anlayışlarının olumlu yönde olduğu ve etik anlayış düzeylerinin yüksek olduğunu hatta iyi bir ahlak düzeyine sahip olduklarını ortaya koymaktadır.

Katılımcılara 6. maddede, öğrencilerle ilişkilerde, derslerine girilmeyen akraba veya tanıdık öğrencilerin ders geçmelerinde meslektaşlarından kolaylık sağlamalarını istemelerinin ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup, tamamıyla etik olduğunu belirten 1 (%0,5) kişi, kısmen etik olduğunu belirten 9 (%4,2) kişi, kararsız olduğunu belirten 7 (%3,3) kısmen etik dışı olduğunu belirten 32 (%14,9) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 166 (% 77,2) kişi olmuştur. Bu maddenin tamamıyla etik olduğunu savunan 1 kişi olmakla birlikte tüm seçeneklere cevaplar dağılmıştır. Bu soruya verilen cevabın tamamen etik dışı olduğunda yoğunlaşması öğretmenlerin etik anlayışlarının olumlu yönde olduğu ve etik anlayış düzeylerinin yüksek olduğunu hatta iyi bir ahlak düzeyine sahip olduklarını ortaya koymaktadır. Tanıdık birine ayrıcalıklı muamele yapmanın etik dışı olduğu görüşünde cevapların ağırlık kazanmasının eğitim ortamı için olumlu bir durum olduğu belirtilebilir.

Katılımcılara 7. maddede, öğrencilerle ilişkilerde, okul takımında oynayan, sosyal faaliyetlere katılan öğrencilere ayrıcalıklı muamele yapmanın ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup $\bar{x}=4,2930$ aritmetik ortalamayla en düşük orana sahip olduğu görülmüştür. Sorulara verilen cevaplarda tamamıyla etik olduğunu belirten 5 (%2,3) kişi, kısmen etik olduğunu belirten 11 (%5,1) kişi, kararsız olduğunu belirten 24 (%11,2) kısmen etik dışı olduğunu belirten 51 (%23,7) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 124 (% 57,7) kişi olmuştur. Bu maddenin tamamıyla etik olduğunu savunan 5 kişi olmakla birlikte tüm seçeneklere cevaplar dağılmıştır. Bu soruya verilen cevabın tamamen etik dışı olduğunda 124 kişi ile yoğunlaşması öğretmenlerin etik anlayışlarının olumlu yönde olduğu ve etik anlayış düzeylerinin yüksek olduğunu hatta iyi bir ahlak düzeyine sahip olduklarını ortaya koymaktadır.

Katılımcılara 8. maddede, öğrencilerle ilişkilerde, okul dışındaki hareketlerini tasvip etmediği herhangi bir öğrenciyi sınıf ortamında deşifre etmenin ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup, kısmen etik olduğunu belirten 2 (%0,9) kişi, kararsız olduğunu belirten 8 (%3,7) kısmen etik dışı olduğunu belirten 18 (%8,4) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 187 (% 87,0) kişi olmuştur. Bu maddenin tamamıyla etik olduğunu savunan hiç kimse olmamakla birlikte kısmen etik olduğunu savunan 2 kişi olmakla birlikte tüm seçeneklere cevaplar dağılmıştır. Bu soruya verilen cevabın tamamen etik dışı olduğunda 187 kişi ile yoğunlaşması öğretmenlerin etik anlayışlarının olumlu yönde olduğu ve etik anlayış düzeylerinin yüksek olduğunu hatta iyi bir ahlak düzeyine sahip olduklarını ortaya koymaktadır. 187 katılımcının cevabı önemli düzeyde yüksek bir cevaptır.

Katılımcılara 9. maddede, öğrencilerle ilişkilerde, öğrencilerin bazı burs ve diğer kaynaklardan ya da avantajlardan yararlanmalarını ırk, din, cinsiyet, engellilik, ulusal köken ya da medeni durumu yüzünden engellemenin ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup, kısmen etik olduğunu belirten 1 (%0,5) kişi, kararsız olduğunu belirten 2 (%0,9) kısmen etik dışı olduğunu belirten 14 (%6,5) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 198 (% 92,1) kişi olmuştur. Bu maddenin tamamıyla etik olduğunu savunan kimse olmamakla birlikte diğer tüm seçeneklere cevaplar dağılmıştır. Kısmen etik olduğunu savunan 1 kişinin olması önemli bir olumsuzluk değildir. 198 kişinin bu maddeyi tamamen etik dışı kabul etmesi eğitim camiası için olumlu ve olması gereken bir durumdur. Öğretmenlerin bu konudaki hassasiyetini ortaya koymaktadır.

Katılımcılara, 10. maddede, öğrencilere ilişkilerde öğrencilere fiziksel ceza vermenin ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup, kısmen etik olduğunu belirten 8 (%3,7) kişi, kararsız olduğunu belirten 7 (%3,3) kısmen etik dışı olduğunu belirten 26 (%12,1) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 174 (% 80,9) kişi olmuştur. Bu maddenin tamamıyla etik olduğunu savunan hiç kimse olmamakla birlikte kısmen etik olduğunu savunan 8 kişi olmakla birlikte tüm seçeneklere cevaplar dağılmıştır. Bu soruya verilen cevabın tamamen etik dışı olduğunda 174 kişi ile yoğunlaşması öğretmenlerin etik anlayışlarının olumlu yönde olduğu ve etik anlayış düzeylerinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Öğretmenlerin bir kısmının gerektiğinde eğer başka bir çare bulunamıyorsa şiddete başvurulabileceğini savunduğu görülmektedir fakat bu oran çok da yüksek değildir.

Katılımcılara, 11. maddede, öğrencilerle ilişkilerde, öğrencilerin önünde sigara içmenin ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup, tamamıyla etik olduğunu belirten 2 (%0,9) kişi, kısmen etik olduğunu belirten 18 (%8,4) kişi, kararsız olduğunu belirten 12 (%5,6) kısmen etik dışı olduğunu belirten 45 (%20,9) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 138 (% 64,2) kişi olmuştur. Bu maddenin tamamıyla etik olduğunu savunan 2 kişi olmamakla birlikte diğer tüm seçeneklere cevaplar dağılmıştır. Ağırlığın tamamen etik dışında toplanmasıyla birlikte tüm seçeneklerde belirli düzeyde cevaplar mevcuttur. Bu sorunun diğer sorulara oranla biraz daha fazla etik yanının olduğu görüşleri kendini hissettirmektedir.

Katılımcılara, 12. maddede, öğrencilere ilişkilerde, öğrencilere hakaret etmenin ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup, kısmen etik olduğunu belirten 7 (%3,3) kişi, kararsız olduğunu belirten 12 (%5,6) kısmen etik dışı olduğunu belirten 36 (%16,7) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 160 (% 74,4) kişi olmuştur. Bu maddenin tamamıyla etik olduğunu savunan hiç kimsenin olmaması iyi bir durum olmakla birlikte kısmen etik olduğunu savunan 7 kişi olmuştur ve diğer tüm seçeneklere cevaplar dağılmıştır. Bu soruya verilen cevabın tamamen etik dışı olduğunda, 160 kişi ile yoğunlaşması öğretmenlerin etik anlayışlarının olumlu yönde olduğu ve etik anlayış düzeylerinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bazı öğretmenlerin böyle bir durumun etikliği konusunda tereddütleri olduğu görülmektedir.

4.2.2. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Görevle İlgili Sorumluluklarda Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Bulgular

Tablo 4.b. Görevle İlgili Sorumlulukta Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Bulgular

	Tamamıyla Etik	Kısmen Etik	Kararsızım	Kısmen Etik Dışı	Tamamıyla Etik Dışı	Aritmetik Ortalama
13. Çalışma saatleri içerisinde kişisel işlerle ilgilenmek	0 %0	7 %3,3	5 %2,3	35 %16,3	168 %78,1	4,6930
14. İşe gelmemek için gerçeğe aykırı mazeret bildiriminde bulunmak	0 %0	2 %0,9	4 %1,9	10 %4,7	199 %92,6	4,8884
15. Okulun fiziksel kaynaklarını (malzeme, araç-gereç vb.) kişisel işleri için kullanmak.	0 %0	1 %0,5	4 %1,9	10 %4,7	200 %93	4,9023
16. Geçerli mazeret dışında iş saatlerini ihlal etmek(Derse geç girme, öğle tatilini uzatma, geç gelme, erken ayrılma)	0 %0	0 %0	2 %0,9	13 %6	200 %93	4,9209
17. Kayıtlar üzerinde değişiklik yapmak ve meslektaşlarını buna yöneltmek	0 %0	3 %1,4	3 %1,4	14 %6,5	195 %90,7	4,8651
18. Öğrencisine ait gizli tutulması gereken bilgileri-sırları (maddi durum, özel bir hastalık vb.) diğer öğrenciler önünde açıklamak	0 %0	0 %0	1 %0,5	8 %3,7	206 %95,8	4,9535
19. Okul için toplanan parayı kişisel işler için kullanmak	0 %0	1 %0,5	1 %0,5	3 %1,4	210 %97,7	4,9628
20. Spor parasıyla spor malzemesi haricindeki eksiklikleri gidermek	13 %6	5 %2,3	2 %0,9	27 %12,6	168 %78,1	4,5442
21.Okul malzemelerinin öğrenciler dışındaki kişilerce kullanılmasına izin vermek	2 %0,9	1 %0,5	2 %0,9	29 %13,5	181 %84,2	4,7953
22. Ders dışı egzersizleri düzenli yapmamak	0 %0	1 %0,5	11 %5,1	38 %17,7	165 %76,7	4,7070
23. Derslerde konu anlatmak yerine öğrencileri serbest bırakmak	1 %0,5	2 %0,9	7 %3,3	23 %10,7	182 %87,7	4,7814
24. Yıllık ve günlük planlarda belirtilen konuların öğrencilerine aktarılmasında, olanak olduğu halde öğrencilerin konuyu daha iyi anlamalarını sağlayacak materyalleri fazla iş yükü getirir diye kullanmaktan kaçınmak	4 %1,9	5 %2,3	5 %2,3	54 %25,1	147 %68,4	4,5581
25. Sınıfta argo terim kullanmaktan çekinmemek	2 %0,9	5 %2,3	5 %2,3	18 %8,4	185 %86	4,7628
26. İçinde yaşadığı toplumun kültürel değerleriyle alay edencesine beyanlarda bulunmak	0 %0	0 %0	4 %1,9	9 %4,2	202 %94	4,9209
27. Öğrencinin dersi geçmesi karşılığında velisinden bireysel ya da kurumsal çıkar sağlayıcı herhangi bir şey talep etmek	0 %0	0 %0	0 %0	11 %5,1	204 %94,9	4,9488
28. Okul veya kendi adına velilere herhangi bir şey satma girişiminde bulunmak	0 %0	0 %0	1 %0,5	11 %5,1	203 %94,4	4,9302
29.Okul parasıyla alınan malzemeleri ucuza mal etmek amacıyla faturalandırmamak	6 %2,8	7 %3,3	1 %0,5	17 %7,9	184 %85,6	4,7023

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, öğretmenlerin görevle ilgili sorumluluklarda etik olmayan davranışlara ilişkin ifadelere yönelik cevaplarının ortalamalarına bakıldığında, en yüksek $\bar{x} = 4,9628$ aritmetik ortalamayla ve %97,7 oranla ‘Okul için toplanan parayı kişisel işler için kullanmak’ ifadesini tamamıyla etik dışı kabul edilmiştir. Ardından, $\bar{x} = 4,9488$ aritmetik ortalamayla “Öğrencinin dersi geçmesi karşılığında velisinden bireysel ya da kurumsal çıkar sağlayıcı herhangi bir şey talep etmek” ifadesinin tamamıyla etik dışı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. ‘Spor parasıyla spor malzemesi haricindeki eksiklikleri gidermek’ ifadesinin $\bar{x} = 4,5442$ aritmetik ortalamayla en düşük orana sahip olduğu görülmektedir.

Katılımcılara, 13. maddede, görevle ilgili sorumluluklarda, çalışma saatleri içerisinde kişisel işlerle ilgilenmenin ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup, kısmen etik olduğunu belirten 7 (%3,3) kişi, kararsız olduğunu belirten 5 (%2,3) kısmen etik dışı olduğunu belirten 35 (%16,3) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 168 (% 78,1) kişi olmuştur. Bu maddenin tamamıyla etik olduğunu savunan hiç kimsenin olmaması iyi bir durum olmakla birlikte kısmen etik olduğunu savunan 7 kişi olmuştur ve diğer tüm seçeneklere cevaplar dağılmıştır. Bu soruya verilen cevabın tamamen etik dışı olduğunu savunan 168 kişinin olması etik anlayışı konusunda öğretmenlerin iyi bir durumda olduğunu fakat hala bu konuda bazı öğretmenlerimizin etik seminerlerine tabi tutulması yerinde olacaktır.

Katılımcılara, 14. maddede, görevle ilgili sorumluluklarda, işe gelmemek için gerçeğe aykırı mazeret bildiriminde bulunmanın ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup, kısmen etik olduğunu belirten 2 (%0,9) kişi, kararsız olduğunu belirten 4 (%1,9) kısmen etik dışı olduğunu belirten 10 (%4,7) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 199 (% 92,6) kişi olmuştur. Bu maddenin tamamıyla etik olduğunu savunan hiç kimse yoktur ve bu iyi bir durumdur. Bu soruya verilen cevabın tamamen etik dışı olduğunu savunan 199 kişinin olması etik anlayışı konusunda öğretmenlerin iyi bir durumda olduğunu gözler önüne koymakta ve de öğretmenlerin etik anlayışlarının olumlu yönde olduğunu, etik anlayış düzeylerinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu soru etik dışı olması konusunda oldukça güçlü bir soru olarak ortaya çıkmaktadır.

Katılımcılara, 15. maddede, görevle ilgili sorumluluklarda, okulun fiziksel kaynaklarını (malzeme, araç-gereç vb.) kişisel işleri için kullanmanın ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup, kısmen etik olduğunu belirten 1 (%0,5) kişi,

kararsız olduğunu belirten 4 (%1,9) kısmen etik dışı olduğunu belirten 10 (%4,7) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 200 (% 93,0) kişi olmuştur. Bu maddenin tamamıyla etik olduğunu savunan hiç kimse yoktur. Öğretmenler mümkün olduğunca okulun kaynaklarını kendi imkânları için kullanmaktantın kaçınmaktadırlar. Bu soruya verilen cevabın tamamen etik dışı olduğunu savunan 200 kişinin olması etik anlayışı konusunda öğretmenlerin iyi bir durumda olduğunu gözler önüne koymakta ve de öğretmenlerin etik anlayışlarının olumlu yönde olduğunu, etik anlayış düzeylerinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sorunun ne kadar yüksek düzeyde etik dışı bir madde olduğunu kendini tabloda açıkça göstermektedir.

Katılımcılara, 16. maddede, görevle ilgili sorumluluklarda, geçerli mazeret dışında iş saatlerini ihlal etmenin ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup, kararsız olduğunu belirten 2 (%0,9) kısmen etik dışı olduğunu belirten 13 (%6,0) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 200 (% 93,0) kişi olmuştur. Bu maddenin tamamıyla etik olduğunu savunan hiç kimse yoktur. Öğretmenler mümkün olduğunca mesai saatlerini ihlal etmediklerini ve böyle bir durumun tamamen etik dışı olduğunu savunmakla birlikte anket uygulamaları esnasında verilen cevaplara tezat davranıldığı ve bazı öğretmenlerin mesai saatlerini ihlal ettikleri görülmüştür. Bu soruya verilen cevabın tamamen etik dışı olduğunu savunan 200 kişinin olması etik anlayışı konusunda öğretmenlerin iyi bir durumda olduğunu gözler önüne koymakta ve de öğretmenlerin etik anlayışlarının olumlu yönde olduğunu, etik anlayış düzeylerinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Fakat burada asıl önemli olan verilen cevaplarla öğretmen uygulamaların paralellik gösterebilmesidir.

Katılımcılara, 17. maddede, görevle ilgili sorumluluklarda, kayıtlar üzerinde değişiklik yapmak ve meslektaşlarını buna yöneltmenin ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup, kısmen etik olduğunu belirten 3 (%1,4) kişi, kararsız olduğunu belirten 3 (%1,4) kısmen etik dışı olduğunu belirten 14 (%6,5) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 195 (% 90,7) kişi olmuştur. Bu maddenin tamamıyla etik olduğunu belirten hiç katılımcı yoktur. Kısmen etik olduğunu savunan 3 kişinin olması önemli bir yüzdeyi teşkil etmemektedir. 195 kişilik tamamen etik dışı görüşü öğretmenlerin resmi kayıtlar konusunda ne kadar hassas oldukları tablodan kolaylıkla anlaşılmaktadır.

Katılımcılara, 18. maddede, görevle ilgili sorumluluklarda, öğrencisine ait gizli tutulması gereken bilgileri-sırları diğer öğrenciler önünde açıklamanın ne düzeyde etik

ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup, kararsız olduğunu belirten 1 (%0,5) kısmen etik dışı olduğunu belirten 8 (%3,7) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 206 (% 95,8) kişi olmuştur. Bu maddenin tamamıyla etik olduğunu savunan hiç kimse yoktur. Öğretmenler öğrencilerin özel bilgilerini asla başkaları önünde deşifre etmeme taraftarıdır ve böyle bir durumun tamamen etik dışı olduğunu savunmaktadırlar. Tablodan da anlaşılacağı üzere öğrencilerin özel bilgileri öğretmenler için büyük önem arz etmektedirler. Verilen cevap yüzdesinin 206 öğretmen ile tamamen etik dışında toplanması eğitim ortamı için takdire şayen bir durumdur.

Katılımcılara, 19. maddede, görevle ilgili sorumluluklarda, okul için toplanan parayı kişisel işler için kullanmanın ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup, kısmen etik olduğunu belirten 1 (%0,5) kişi, kararsız olduğunu belirten 1 (%0,5) kısmen etik dışı olduğunu belirten 3 (%1,4) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 210 (% 97,7) kişi olmuştur. Bu maddenin tamamıyla etik olduğunu savunan hiç kimse yoktur. Öğretmenler okulun kaynaklarının kendileri için kullanmaktan hassasiyetle uzak durmaktadırlar. Bu soruya verilen cevabın tamamen etik dışı olduğunu savunan 210 kişinin olması öğretmenlerin bu madde konusunda titizliklerini gözler önüne koymaktadır. Bu sorunun ne kadar yüksek düzeyde etik dışı bir madde olduğunu kendini taploda açıkça göstermektedir.

Katılımcılara, 20. maddede, görevle ilgili sorumluluklarda, spor parasıyla spor malzemesi haricindeki eksiklikleri gidermenin $\bar{x} = 4,5442$ aritmetik ortalamayla en düşük orana sahip olduğu görülmektedir. Seçeneklere verilen cevaplarda, tamamıyla etik olduğunu belirten 13 (%6,0) kişi, kısmen etik olduğunu belirten 5 (%2,3) kişi, kararsız olduğunu belirten 2 (%0,9) kısmen etik dışı olduğunu belirten 27 (%12,6) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 168 (% 78,1) kişi olmuştur. Burada toplanan paranın okul için herhangi bir bölümde kullanılabileceği çoğu öğretmen tarafından etik olarak kabul edilebilmekle beraber tamamen etik dışı olduğunu savunanların oranı da % 78,1 ile oldukça fazladır. Bu maddenin etik olduğunu savunan öğretmenlerimiz ihtiyacın hangi bölüm için toplandığından çok ihtiyacın aciliyetine vurgu yapmaktadırlar. Bazı durumlarda kurumun menfaati gözetilerek herhangi bir kişiye zarar vermeyecekse eğer etik kuralların aciliyete göre esneklikler gösterebileceği bu maddede verilen cevapların çeşitliliği ile kendini göstermektedir..

Katılımcılara, 21. maddede, görevle ilgili sorumluluklarda, okul malzemelerinin öğrenciler dışındaki kişilerce kullanılmasına izin vermenin ne

düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup, tamamıyla etik olduğunu belirten 2 (%0,9) kişi, kısmen etik olduğunu belirten 1 (%0,5) kişi, kararsız olduğunu belirten 2 (%0,9) kısmen etik dışı olduğunu belirten 29 (%13,5) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 181 (% 84,2) kişi olmuştur. Bu maddede tamamıyla etik ve kısmen etik cevap yüzdeleri çok düşük olmakla birlikte tüm seviyede cevaplar mevcuttur. Fakat ağırlığın tamamen etik dışı görüşünde yoğunlaşması olumlu bir durum olup tabloda kendini göstermektedir.

Katılımcılara, 22. maddede, görevle ilgili sorumluluklarda, ders dışı egzersizleri düzenli yapmamanın ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup, kısmen etik olduğunu belirten 1 (%0,5) kişi, kararsız olduğunu belirten 11 (%5,1) kısmen etik dışı olduğunu belirten 38 (%17,7) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 165 (% 76,7) kişi olmuştur. Bu maddenin tamamıyla etik olduğunu savunan hiç kimse yoktur. Öğretmenler mümkün olduğunca derdışı egzersizlerini vaktinde ve düzenli yapmaya özen göstermektedirler. Etik dışı olduğu konusunda fikir birliği olmakla birlikte etik dışı anlayış seviyesinde farklılıklar mevcuttur. Yine de verilen cevabların 165 kişi ile tamamen etik dışı olduğunda yoğunlaşması etik anlayışı konusunda öğretmenlerin iyi bir durumda olduğunu gözler önüne koymakta ve de öğretmenlerin etik anlayışlarının olumlu yönde olduğunu, etik anlayış düzeylerinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Katılımcılara, 23. maddede, görevle ilgili sorumluluklarda, derslerde konu anlatmak yerine öğrencileri serbest bırakmanın ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup, tamamen etik olduğunu belirten 1 (% 0,5) kişi, kısmen etik olduğunu belirten 2 (%0,9) kişi, kararsız olduğunu belirten 7 (%3,3) kısmen etik dışı olduğunu belirten 23 (%10,7) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 182 (% 84,7) kişi olmuştur. Cevaplar tüm seviyeye dağılmakla birlikte etik dışı ortalaması %95,4 ile oldukça yüksektir. Öğretmenler derslerde öğrencileri serbest bırakmanın etik dışı olduğu kanaatindedirler. Yani, öğretmenler mümkün olduğunca görevlerini yerine getirmeleri gerektiği konusunda hem fikirdirler.

Katılımcılara, 24. maddede, görevle ilgili sorumluluklarda, yıllık veya günlük planlarda belirtilen konuların öğrencilerine aktarılmasında, olanak olduğu halde öğrencilerin konuyu daha iyi anlamalarını sağlayacak materyalleri fazla iş yükü getirir diye kullanmaktan kaçınmanın ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup, tamamıyla etik olduğunu belirten 4 (%1,9) kişi, kısmen etik olduğunu belirten 5

(%2,3) kişi, kararsız olduğunu belirten 5 (%2,3) kısmen etik dışı olduğunu belirten 54, (%25,1) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 147 (% 68,4 kişi olmuştur. Maddeye verilen katılımcı cevapları her düzeyde kendisini göstermektedir. Cevap yoğunluğunun % 68,4 ile tamamen etik dışında toplanmasına rağmen her düzeyde cevapların çeşitlenmesi katılımcı yarısından az fakat birçok öğretmenlerin kendilerini ek materyal kullanma gibi bir zorunluluk içinde hissetmediklerini göstermektedir. Diğer maddelere kıyasla, birkaç madde ile birlikte, çeşitliliğin fazlaca oldu bir maddedir.

Katılımcılara, 25. maddede, görevle ilgili sorumluluklarda, sınıfta argo terim kullanmaktan çekinmemenin ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup, tamamıyla etik 2 (%0,9) kişi, kısmen etik olduğunu belirten 5 (%2,3) kişi, kararsız olduğunu belirten 5 (%2,3) kısmen etik dışı olduğunu belirten 18 (%8,4) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 185 (% 86,0) kişi olmuştur. Cevap yoğunluğunun % 86,0 ile tamamen etik dışında toplanmasına rağmen her düzeyde cevapların oldu görülmektedir. Çok az öğretmen sınıfta argo terim kullanmanın bir masurun olmayıp etik olduğunu savunduğu tablodan anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin örnek alınan kişiler olduğu ve öğrencilerin de arkadaşları önünde azarlanma konusunda ne kadar hassas oldukları düşünüldüğünde, sınıfta argo terimlerin kullanılmasının etik dışı olduğu ve kaçınılması gereken bir durum olduğu kesindir.

Katılımcılara, 26. maddede, görevle ilgili sorumluluklarda, içinde yaşadığı toplumun kültürel değerleriyle alay edercesine beyanlarda bulunmanın ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup, kararsız olduğunu belirten 4 (%1,9) kısmen etik dışı olduğunu belirten 9 (%4,2) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 202 (% 94,0) kişi olmuştur. Bu maddenin tamamıyla etik olduğunu yada kısmen etik olduğunu savunan hiç kimse yoktur. Öğretmenler içinde buldukları toplumun kültürel değerleri konusunda çok hassas oldukları ve bu konuda öğrencilere iyi birer örnek oldukları tablodan rahatlıkla anlaşılmaktadır. Kültürüne sahip çıkan öğretmenler şüphesiz ki kültürüne sahip çıkan nesiller yetiştireceklerdir. Bu sorunun ne kadar yüksek düzeyde etik dışı bir madde olduğunu kendini tabloda açıkça göstermektedir.

Katılımcılara, 27. maddede, görevle ilgili sorumluluklarda, öğrencinin dersi geçmesi karşılığında velisinden bireysel ya da kurumsal çıkar sağlayıcı herhangi bir şey talep etmenin ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup, kısmen etik dışı olduğunu belirten 11 (%5,1) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 204 (% 94,9) kişi olmuştur. Bu maddenin tamamıyla etik olduğunu yada kısmen etik olduğunu savunan hiç kimse yoktur. Öğretmenler içinde buldukları toplumun kültürel değerleri konusunda çok hassas oldukları ve bu konuda öğrencilere iyi birer örnek oldukları tablodan rahatlıkla anlaşılmaktadır. Kültürüne sahip çıkan öğretmenler şüphesiz ki kültürüne sahip çıkan nesiller yetiştireceklerdir. Bu sorunun ne kadar yüksek düzeyde etik dışı bir madde olduğunu kendini tabloda açıkça göstermektedir.

94,9) kişi olmuştur. Bu maddenin tamamıyla etik olduğunu ya da kısmen etik olduğunu ya da kararsız olunduğunu savunan hiç kimse yoktur. Öğretmenler mümkün olduğunca öğrencilerin menfaati konusunda başkalarından kişisel taleplerde bulunmamaktadırlar. Öğrencileri eğitime ve geliştirme konusunda görevlerinin gereği ne ise menfaat gözetmeksizin yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Bu soruya verilen bütün cevapların etik dışı olduğunu savunması, etik anlayışı konusunda öğretmenlerin iyi bir durumda olduğunu gözler önüne koymakta ve de öğretmenlerin etik anlayışlarının olumlu yönde olduğunu, etik anlayış düzeylerinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sorunun ne kadar yüksek düzeyde etik dışı bir madde olduğunu tabloda açıkça görölmektedir.

Katılımcılara, 28. maddede, görevle ilgili sorumluluklarda, okul veya kendi adına velilere herhangi bir şey satma girişiminde bulunmanın ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup, tamamıyla etik olduğunu belirten 1 (%0,5) kişi, kısmen etik dışı olduğunu belirten 11 (%5,1) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 203 (% 94,4) kişi olmuştur. Bu maddenin tamamıyla etik olduğunu savunan bir kişi olmakla birlikte önemli bir yüzdeye sahip değildir. Geri kalan bütün katılımcılar bu maddenin etik dışı olduğu kanısındalar. Buradan da anlaşılacağı üzere öğretmenler öğrencileri maddi gelir olarak görmemektedirler sadece onları iyi nesiller olma yönünde eğitmeye çalışmaktadırlar.

Katılımcılara, 29. maddede, görevle ilgili sorumluluklarda, okul parasıyla alınan malzemeleri ucuza mal etmek amacıyla faturalandırmamanın ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup, tamamıyla etik olduğunu belirten 6 (%2,8) kişi, kısmen etik olduğunu belirten 7 (%3,3) kişi, kararsız olduğunu belirten 1 (%0,5) kısmen etik dışı olduğunu belirten 17 (%7,9) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 184 (% 85,6) kişi olmuştur. Tablodan da anlaşılacağı üzere cevaplar % 93,5 ile etik dışında yoğunlaşmakla birlikte okulun menfaatlerini göz önünde bulundurup etik dışı davranışları meşrulaştırma eğiliminde olan öğretmenlerin de olabileceği görölmektedir.

4.2.3.Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Meslektaşlarla İlişkilerde Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Bulgular

Tablo 4.c. Öğretmenlerin Meslektaşlarla İlişkilerde Etik Olmayan Davranışlara İlişkin Bulgular

	Tamamıyla Etik	Kısmen Etik	Kararsızım	Kısmen Etik dışı	Tamamıyla Etik dışı	Aritmetik Ortalama
Meslektaşlarla ilişkilerde						
30. Kendi yaptığı bir hatayı meslektaşlarına yüklemeye çalışmak	0 %0	0 %0	0 %0	5 %2,3	210 %97,7	4,9767
31. Herhangi bir meslektaşı hakkında sınıfta olumsuz açıklamalarda bulunmak	0 %0	1 %0,5	1 %0,5	12 %5,6	201 %93,5	4,9209
32. Meslektaşları ile ilgili gizli bilgi-belgeleri yasal veya mesleki amaçlarca gerekli olmadığı halde açıklamak	0 %0	0 %0	2 %0,9	6 %2,8	207 %96,3	4,9535
33. Meslektaşlarının mesleki kararlarını etkilemek için zorlayıcı araçlar kullanmak	0 %0	1 %0,5	2 %0,9	9 %4,2	203 %94,4	4,9256
34. Meslektaşlarına karşı konuşmalarında devamlı suretle üstünlük sağlamaya çalışmak	0 %0	2 %0,9	10 %4,7	15 %7	188 %87,4	4,8093
35. Herhangi bir meslektaşı hakkında başka bir meslektaşına olumsuz yargı-açıklamalarda bulunmak	0 %0	1 %0,5	9 %4,2	18 %8,4	187 %87	4,8186
36. Meslektaşının başarısını kendisine mal etmek	0 %0	0 %0	0 %0	15 %7	200 %93	4,9302
37. Okul yönetimine meslektaşı hakkında devamlı olarak olumsuz görüşlerde bulunmak	0 %0	0 %0	1 %0	7 %3,3	207 %96,3	4,9535

Öğretmenlerin meslektaşlarla ilişkilerde etik olmayan davranışlara ilişkin ifadelerine yönelik cevaplarının ortalamalarına bakıldığında, en yüksek $\bar{x} = 4,9767$ aritmetik ortalamayla “Herhangi bir meslektaşı hakkında sınıfta olumsuz açıklamalarda bulunmak” ifadesini tamamıyla etik dışı olduğu görülmüştür. Ardından $\bar{x} = 4,9535$ aritmetik ortalamayla “Okul yönetimine meslektaşı hakkında devamlı olarak olumsuz görüşlerde bulunmak” ifadesini tamamıyla etik dışı buldukları sonucuna ulaşılmıştır. ‘Meslektaşlarına karşı konuşmalarında devamlı suretle üstünlük sağlamaya çalışmak’ ifadesi $\bar{x} = 4,5442$ aritmetik ortalamayla en düşük ortalamaya sahiptir.

Katılımcılara, 30. maddede, meslektaşlarla ilişkilerde, kendi yaptığı bir hatayı meslektaşlarına yüklemeye çalışmanın ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup, kısmen etik dışı olduğunu belirten 5 (%2,3) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 210 (% 97,7) kişi olmuştur. Bu maddenin tamamıyla etik olduğunu ya da kısmen etik olduğunu ya da kararsız olduğunu savunan hiç kimse yoktur. Bu tabloda öğretmenlerin dürüst ve yalandan kaçınan kişiler oldukları görülmektedir. Bu

soruya verilen bütün cevapların etik dışı olduğunu savunması, etik anlayışı konusunda öğretmenlerin iyi bir durumda olduğunu gözler önüne koymakta ve de öğretmenlerin etik anlayışlarının olumlu yönde olduğunu, etik anlayış düzeylerinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sorunun ne kadar yüksek düzeyde etik dışı bir madde olduğunu tabloda açıkça görülmektedir.

Katılımcılara, 31.maddede, meslektaşlarla ilişkilerde, herhangi bir meslektaşı hakkında sınıfta olumsuz açıklamalarda bulunmanın ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup, kısmen etik olduğunu belirten 1 (%0,5) kişi, kararsız olduğunu belirten 1 (%0,5) kişi, kısmen etik dışı olduğunu belirten 12 (%5,6) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 201 (% 93,5) kişi olmuştur. Meslektaşlar hakkında olumsuz açıklamalarda bulunmanın etik dışı olduğu neredeyse bütün öğretmenlerce kabul görmüş durumdadır. Tabloda verilen cevapların % 99,1 ile etik dışı olduğu vurgulanmıştır.

Katılımcılara, 32. maddede, meslektaşlarla ilişkilerde, meslektaşları ile ilgili gizli bilgi-belgeleri yasal veya mesleki amaçlarca gerekli olmadığı halde açıklamanın ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup, kararsız olduğunu belirten 2 (%0,9) kişi, kısmen etik dışı olduğunu belirten 6 (%2,8) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 207 (% 96,3) kişi olmuştur. Bu maddenin tamamıyla etik olduğunu yada kısmen etik olduğunu savunan hiç kimse yoktur. Öğretmenler mümkün olduğunca meslektaşlarının gizli bilgilerini deşifre etmeme eğilimindedirler ve böyle bir durumun etik dışı olduğu konusunda hem fikirler. Hiçbir katılımcı gizli bilgilerin ortaya çıkarılmasını etik olarak kabul etmemektedir.

Katılımcılara, 33. maddede, meslektaşlarla ilişkilerde, meslektaşlarının mesleki kararlarını etkilemek için zorlayıcı araçlar kullanmanın ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup, kısmen etik olduğunu belirten 1 (%0,5) kişi, kararsız olduğunu belirten 2 (%0,9) kişi, kısmen etik dışı olduğunu belirten 9 (%4,2) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 203 (% 94,4) kişi olmuştur. Maddeye verilen cevapların % 94,4 ile tamamen etik dışında yoğunlaştığı tabloda açıkça görülmektedir. Öğretmenler meslektaşlarının kararlarını etkilemede zorlayıcı etmenler kullanmanın etik dışı olduğu kanısındadırlar. Böyle bir durumun etik olduğunu savunan katılımcı oranı ancak % 1,4 dür.

Katılımcılara, 34. maddede, meslektaşlarla ilişkilerde ‘Meslektaşlarına karşı konuşmalarında devamlı suretle üstünlük sağlamaya çalışmak’ ifadesi $\bar{x} = 4,5442$ aritmetik ortalamayla en düşük ortalamaya sahiptir. Bu ifadenin diğerlerine göre daha az etik dışı olduğu görülmüştür. Seçeneklere verilen cevaplarda, kısmen etik olduğunu belirten 2 (%0,9) kişi, kararsız olduğunu belirten 10 (%4,7) kişi, kısmen etik dışı olduğunu belirten 15 (%7,0) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 188 (% 87,4) kişi olmuştur. Verilen cevaplarda çeşitlilik olmakla birlikte % 94,4 ile böyle bir durumun etik dışı olduğu görüşü vurgulanmıştır. Öğretmenlerin büyük çoğunluğu, karşı tarafla iletişimlerinde üstünlük sağlamaya çalışmanın ya da bencilce davranmanın etik dışı olduğu görüşündedirler.

Katılımcılara, 35. maddede, meslektaşlarla ilişkilerde, herhangi bir meslektaşı hakkında başka bir meslektaşına olumsuz yargı-açıklamalarda bulunmanın ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup, kısmen etik olduğunu belirten 1 (%0,5) kişi, kararsız olduğunu belirten 9 (%4,2) kişi, kısmen etik dışı olduğunu belirten 18 (%8,4) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 187 (% 87,0) kişi olmuştur. Bu maddenin tamamıyla etik olduğunu savunan hiç kimse yoktur. Katılımcılardan sadece bir tanesi böyle bir durumun etik olabileceğini savunurken dokuz tanesi kararsız ve geri kalan katılımcılar böyle bir durumun etik dışı olduğu kanısındadırlar. Karşı tarafı olumsuz bir şekilde yargılamanın pek de etik bir durum olmadığı tablodan anlaşılmaktadır.

Katılımcılara, 36. maddede, meslektaşlarla ilişkilerde, meslektaşının başarısını kendisine mal etmenin ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup, kısmen etik dışı olduğunu belirten 15 (%7,0) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten 200 (% 93,0) kişi olmuştur. Bu maddenin tamamıyla etik olduğunu ya da kısmen etik olduğunu ya da kararsız olduğunu savunan hiç kimse yoktur. Tablodan, öğretmenlerin adil, karşı tarafın hakkına riayet eden kişiler olduğu anlaşılmaktadır. Bu soruya verilen bütün cevapların etik dışı olduğunun savunulması, öğretmenlerin etik anlayış düzeylerinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sorunun ne kadar yüksek düzeyde etik dışı bir madde olduğunu tabloda açıkça görülmektedir.

Katılımcılara, 37. maddede, meslektaşlarla ilişkilerde, okul yönetimine meslektaşı hakkında devamlı olarak olumsuz görüşlerde bulunmanın ne düzeyde etik ya da etik dışı olduğu sorgulanmış olup, kısmen etik olduğunu belirten 1 (%0,5) kişi, kısmen etik dışı olduğunu belirten 7 (%3,3) kişi, tamamıyla etik dışı olduğunu belirten

207 (% 96,3) kişi olmuştur. Soruya verilen cevabın % 99,5 ile etik dışı olması öğretmenlerin meslektaşları aleyhine değil lehine davrandıklarını göstermektedir. Meslektaşlarla ilişkilerde herhangi bir olumsuzluğun doğrudan okul idaresine bildirilmesinin hem eğitim ortamının kalitesini düşüreceği, hem de meslektaşlarla ilişkilerin kalitesini düşüreceği şüphesiz ki bir gerçektir. Bu maddenin tamamıyla etik olduğunu ya da kararsız olduğunu savunan hiç kimse yoktur. Bu soruya verilen bütün cevapların, bir cevap dışında, etik dışı olduğunun savunulması, etik anlayışı konusunda öğretmenlerin iyi bir durumda olduğunu gözler önüne koymakta, öğretmenlerin etik anlayışlarının olumlu yönde olduğunu, etik anlayış düzeylerinin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sorunun ne kadar yüksek düzeyde etik dışı bir madde olduğu tabloda açıkça görülmektedir.

4.3. Araştırmaya Katılan ğretmenlerin ğretmenlik Mesleği İle İlgili Etik Dışı Davranışlara İlişkin Algılamalarının Kişisel zelliklerine Göre Karşılaştırılması

ğretmenlerinin ğretmenlik mesleği ile ilgili etik olmayan davranışlara ilişkin algılamaları öğrencilerle ilişkiler, görevle ilgili sorumluluklar ve meslektaşlarla ilişkiler bağlamında cinsiyet, kıdem, medeni durum ve mezun olunan okul türü değişkenlerine bakılarak yapılmıştır. Aşağıda yer alan tablolarda, üç boyuttan oluşan le dair ortalama değerleri yer almaktadır.

4.3.1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleği İle İlgili Etik Dışı Davranışlara İlişkin Algulamalarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması-Bağımsız Örneklem t Testi

Tablo 5.a. Etik Dışı Davranışlara İlişkin Algulamaların Cinsiyete Göre Karşılaştırılması-Bağımsız Örneklem t Testi

CİNSİYET	Levene Varyans Eşitliliği Testi				Ortalama Eşitlik t-testi					
	F	Anlamlılık	t	df	2 Yönlü Anlamlılık	Ortalama Farkı	Standart Hata Payı	95% Farklılıklar Arası İç Güvenilirlik Ortalaması		
								En Düşük	En Yüksek	
Öİ	Varyansların eşit olduğu varsayımı	,011	,916	,139	213	,889	,00623	,04471	-	,09437
	ORT Varyansların eşit olmadığı varsayımı			,139	208,748	,890	,00623	,04483	-	,09460
Gİ	Varyansların eşit olduğu varsayımı	,108	,743	,088	213	,930	,00321	,03658	-	,07532
	ORT Varyansların eşit olmadığı varsayımı			,087	198,396	,931	,00321	,03683	-	,07584
Mİ	Varyansların eşit olduğu varsayımı	,398	,529	,536	213	,593	,01632	,03046	-	,07636
	ORT Varyansların eşit olmadığı varsayımı			,532	199,926	,595	,01632	,03065	-	,07676

Yukarıdaki tablo 5.a incelendiğinde Öğrencilerle ilişkilerde Etik Görüşler ifadelerinin varyansların eşit olup olmamağına bakıldığında, Levene testinin sig değeri 0,05'ten büyük olduğu için varyansların eşit olduğu kabul edilir. Equal variances assumed sig. değerine bakıldığında sig. değeri 0,05'ten büyük olduğu için ortalamalar arasında anlamlı fark olmadığı söylenebilir. Yani p-değeri>0,05 olduğundan, %95 güven düzeyinde Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Öğrencilerle

İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin sorulara kadın ve erkek öğretmenlerin verdiği cevapların ortalaması arasında istatistiksel olarak bir fark yoktur.

Tablo 5.a'da varyansların eşit olup olmamağına bakıldığında, Levene testinin sig değeri 0,05'ten büyük olduğu için varyansların eşit olduğu kabul edilir. Equal variances assumed sig. değerine bakıldığında sig. değeri 0,05'ten büyük olduğu için ortalamalar arasında anlamlı fark olmadığı söylenebilir. *Görev İle İlgili Sorumluluklarda* Etik Görüşler ifadelerinin ortalamasına ilişkin bağımsız örneklem t-testi sonucunda p-değeri=0,930 çıkmıştır. Dolayısıyla p-değeri>0,05 olduğundan , %95 güven düzeyinde Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Görev İle İlgili Sorumluluklarda Etik Görüşlerine İlişkin sorulara kadın ve erkek öğretmenlerin verdiği cevapların ortalaması arasında istatistiksel olarak bir fark yoktur. Her iki cinsiyetin de görevle ilgili sorumluluklar bağlamında etik davranma eğiliminde oldukları fakat cinsiyetler arası karşılaştırmada bayanların erkeklere oranla biraz daha etik davranışlar sergileme eğiliminde oldukları görülmektedir.

Tablo 5.a'da varyansların eşit olup olmamağına bakıldığında, Levene testinin sig değeri 0,05'ten büyük olduğu için varyansların eşit olduğu kabul edilir. Equal variances assumed sig. değerine bakıldığında sig. değeri 0,05'ten büyük olduğu için ortalamalar arasında anlamlı fark olmadığı söylenebilir. *Meslektaşlarla İlişkilerde* Etik Görüşler ifadelerinin ortalamasına ilişkin yapılan bağımsız örneklem t-testi sonucunda p-değeri=0,593 çıkmıştır. Yani p-değeri>0,05 olduğundan, %95 güven düzeyinde Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Meslektaşlarla İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin sorulara kadın ve erkek öğretmenlerin verdiği cevapların ortalaması arasında istatistiksel olarak bir fark yoktur, her iki cinsiyetin de meslektaşlarla ilişkiler bağlamında etik davranma eğiliminde oldukları fakat cinsiyetler arası karşılaştırmada bayanların erkeklere oranla biraz daha etik davranışlar sergileme eğiliminde oldukları görülmektedir.

Genel olarak yorumlanacak olursa, cinsiyete göre yani ister erkek, ister kadın olsun öğretmenlerin etik dışı davranışlar konusunda ortak fikirlere ve değerlere sahip olması önemli ve olumlu bir sonuçtur.

Tablo 5.b. Cinsiyete Göre Grup İstatistiği

	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	Ortalamanın Standart Hatası
OrtÖğrenci	Kadın	104	4,9195	,24443	,02397
	Erkek	111	4,9032	,20133	,01911
	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	Ortalamanın Standart Hatası
OrtGörevle	Kadın	104	4,8156	,29555	,02898
	Erkek	111	4,8124	,23947	,02273
	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	Ortalamanın Standart Hatası
OrtMEslektaş	Kadın	104	4,9195	,24443	,02397
	Erkek	111	4,9032	,20133	,01911

Yukarıdaki tablo kadın erkek sayılarını ve bunların ilgili boyuta ilişkin ortalamalarını vermektedir. Öğretmenlerin, cinsiyete göre öğrencilerle ilişkilerde etik dışı öğretmen davranışlarına ilişkin görüşlerine ilişkin anket sonuçlarında aritmetik ortalama kadınlar için $\bar{x} = 4,9195$ erkekler için ise $\bar{x} = 4,9032$ olarak bulunmuştur.

Öğretmenlerin, cinsiyete göre görevle ilgili etik dışı öğretmen davranışlarına ilişkin görüşlerine ilişkin anket sonuçlarında aritmetik ortalama kadınlar için $\bar{x} = 4,8156$ erkekler için ise $\bar{x} = 4,8124$ olarak bulunmuştur.

Öğretmenlerin, cinsiyete göre meslektaşlarla ilişkilerde etik dışı öğretmen davranışlarına ilişkin görüşlerine ilişkin anket sonuçlarında aritmetik ortalama kadınlar için $\bar{x} = 4,9195$ erkekler için ise $\bar{x} = 4,9032$ olarak bulunmuştur.

4.3.2. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleği İle İlgili Etik Dışı Davranışlara İlişkin Algılamalarının Yaşa Göre Karşılaştırılması

Tablo 6.a. Etik Dışı Davranışlara İlişkin Algılamaların Yaşa Göre Karşılaştırılması-ANOVA Testi

Öğrencilerle	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık
Gruplar Arası	,113	3	,038	,378	,769
Grup içi	20,960	211	,099		
Toplam	21,072	214			
OrtGörevle	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık
Gruplar Arası	,292	3	,097	1,368	,253
Grup İçi	15,013	211	,071		
Toplam	15,306	214			
OrtMEslektaş	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık
Gruplar Arası	,153	3	,051	1,028	,381
Grup İçi	10,474	211	,050		
Toplam	10,627	214			

Yukarıdaki Tablo 6.a’da öğretmenlerin, yaşa göre öğrencilerle ilişkilerde etik dışı öğretmen davranışlarına ilişkin görüşlerine ilişkin anket sonuçlarında grublar arası ya da grup içi önemli bir farkın olmadığı görülmektedir. Levene testinin sig değeri 0,05’ten büyük olduğu için varyansların eşit olduğu kabul edilir. Sig. değeri (,769) 0,05’ten büyük olduğu için ortalamalar arasında önemli bir fark olmadığı söylenebilir

Öğretmenlerin, yaşa göre görevle ilgili sorumluluklarda etik dışı öğretmen davranışlarına ilişkin görüşlerine ilişkin anket sonuçlarında Sig. Değeri (,253) 0,05’ten büyük olduğu için grublar arası ya da grup içi önemli bir farkın olmadığı görülmektedir.

Öğretmenlerin, yaşa göre meslektaşlarla ilişkiler boyutunda anket sonuçlarında sig. Değeri (,381) 0,05’ten büyük olduğu için grublar arası ya da grup içi önemli bir farkın olmadığı görülmektedir.

Tablo 6.b. Yaşa Göre Grup İstatistiği

	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata Payı	95% Farklılıklar Arası		En Düşük	En Yüksek	
					İç Ortalaması	Güvenilirlik			
				Alt		Üst			
Öğrencilerle									
21 ile 30 arası	58	4,7162	,29782	,03911	4,6379	4,7945	3,69	5,00	
31 ile 40 arası	69	4,7057	,33839	,04074	4,6244	4,7870	3,69	5,00	
41 ile 50 arası	57	4,7031	,30921	,04096	4,6211	4,7851	3,31	5,00	
51 ve üstü	31	4,7717	,30349	,05451	4,6604	4,8830	3,85	5,00	
Total	215	4,7174	,31380	,02140	4,6752	4,7595	3,31	5,00	
Görevle									
21 ile 30 arası	58	4,8083	,20952	,02751	4,7532	4,8634	3,88	5,00	
31 ile 40 arası	69	4,8440	,21325	,02567	4,7928	4,8952	3,65	5,00	
41 ile 50 arası	57	4,8287	,31800	,04212	4,7443	4,9131	2,71	5,00	
51 ve üstü	31	4,7306	,35385	,06355	4,6008	4,8603	3,41	5,00	
Total	215	4,8140	,26743	,01824	4,7780	4,8499	2,71	5,00	
Meslektaş									
21 ile 30 arası	58	4,8987	,18055	,02371	4,8512	4,9462	4,00	5,00	
31 ile 40 arası	69	4,9312	,18383	,02213	4,8870	4,9753	3,75	5,00	
41 ile 50 arası	57	4,8772	,32260	,04273	4,7916	4,9628	2,75	5,00	
51 ve üstü	31	4,9516	,12779	,02295	4,9047	4,9985	4,38	5,00	
Total	215	4,9110	,22284	,01520	4,8811	4,9410	2,75	5,00	

Yukarıdaki tabloda öğretmenlerin, yaşa göre öğrencilerle ilişkilerde etik dışı öğretmen davranışlarına ilişkin görüşlerine ilişkin anket sonuçlarında aritmetik ortalama 21 ile 30 yaş arası i için $\bar{x} = 4,7162$, 31 ile 40 arası için ise $\bar{x} = 4,7057$, 41 ile 50 yaş arası i için $\bar{x} = 4,7031$, 51 yaş ve üstü için ise $\bar{x} = 4,7174$ olarak hesaplanmıştır. Görevle ilgili sorumluluklar aritmetik ortalaması 21 ile 30 yaş arası için $\bar{x} = 4,8083$, 31 ile 40 arası için ise $\bar{x} = 4,8440$, 41 ile 50 yaş arası i için $\bar{x} = 4,8287$, 51 yaş ve üstü için ise $\bar{x} = 4,7306$ olarak hesaplanmıştır. Meslektaşlarla ilişkiler bağlamında aritmetik

ortalama 21 ile 30 yaş arası i için $\bar{x} = 4,8987$, 31 ile 40 arası için ise $\bar{x} = 4,9312$, 41 ile 50 yaş arası i için $\bar{x} = 4,8772$, 51 yaş ve üstü için ise $\bar{x} = 4,9516$ olarak hesaplanmıştır.

Bu bağlamda katılımcıların yaş farklılıklarına göre görevle ilgili sorumluluklar boyutuna ilişkin ortalamaları arasında önemli bir fark yoktur, her yaş gurubunun öğrencilerle ilişkiler bağlamında etik davranma eğiliminde oldukları fakat 31 ile 40 yaş arası katılımcı ortalamalarının en yüksek olduğu görülmektedir. Her yaş gurubunun öğrencilerle ilişkiler bağlamında etik davranma eğiliminde oldukları fakat 51 yaş ve üstü katılımcı ortalamalarının en yüksek olduğu görülmektedir

4.3.3. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleği İle İlgili Etik Dışı Davranışlara İlişkin Algılamalarının Medeni Duruma Göre Karşılaştırılması- Bağımsız Örneklem t Testi

Tablo 7.a. Etik Dışı Davranışlara İlişkin Algılamaların Medeni Duruma Göre Karşılaştırılması- Bağımsız Örneklem t Testi

MEDENİ DURUM	Levene Varyans Eşitliliği Testi				Ortalama Eşitlik t-testi								
	F	Anlamlılık	t	df	2 Yönlü Anlamlılık	Ortalama Farkı	Standar t Hata Farkı	95% Farklılıklar Arası İç Güvenilirlik Ortalaması					
									Alt	Üst			
Öİ	Varyansların Eşit Olduğu Varsayımı				,508	,477	,900	213	,369	,04391	,04878	-,05224	,14006
	ORT	Varyansların Eşit Olmadığı Varsayımı						,882	113,444	,380	,04391	,04981	-,05476
Gİ		Varyansların Eşit Olduğu Varsayımı				2,036	,155	,445	213	,657	,01777	,03996	-,06100
	ORT	Varyansların Eşit Olmadığı Varsayımı						,404	97,421	,687	,01777	,04403	-,06961
MİORT		Varyansların Eşit Olduğu Varsayımı				,897	,345	,372	213	,710	,01239	,03331	-,05326
		Varyansların Eşit Olmadığı Varsayımı						,368	115,842	,714	,01239	,03368	-,05432

Yukarıdaki tablo 7.a'da varyansların eşit olup olmamaına bakıldığında, Levene testinin sig değeri 0,05'ten büyük olduğu için varyansların eşit olduğu kabul edilir. Equal variances assumed sig. değerine bakıldığında sig. değeri 0,05'ten büyük olduğu için ortalamalar arasında anlamlı fark olmadığı söylenebilir. Bağımsız örneklem t-testi sonucunda p-değeri=0,369 çıkmıştır. P-değeri>0,05 olduğundan ve %95 güven düzeyinde Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre Öğrencilerle İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin sorulara evli ve bekâr öğretmenlerin verdiği cevapların ortalaması arasında istatistiksel olarak bir fark yoktur. Fakat evli katılımcıların bekarlara oranla biraz daha etik davranışlar sergileme eğiliminde oldukları görülmektedir.

Tablo 7.a'da varyansların eşit olup olmamaına bakıldığında, Levene testinin sig değeri 0,05'ten büyük olduğu için varyansların eşit olduğu kabul edilir. Equal variances assumed sig. değerine bakıldığında sig. değeri 0,05'ten büyük olduğu için ortalamalar arasında anlamlı fark olmadığı söylenebilir. Bağımsız örneklem t-testi sonucunda p-değeri=0,657 çıkmıştır. P-değeri>0,05 olduğundan %95 güven düzeyinde Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre *Görev İle İlgili Sorumluluklarda* Etik Görüşlerine İlişkin sorulara evli ve bekâr öğretmenlerin verdiği cevapların ortalaması arasında istatistiksel olarak bir fark yoktur. Fakat evli katılımcıların bekarlara oranla biraz daha etik davranışlar sergileme eğiliminde oldukları görülmektedir.

Tablo 7.a'da varyansların eşit olup olmamaına bakıldığında, Levene testinin sig değeri 0,05'ten büyük olduğu için varyansların eşit olduğu kabul edilir. Equal variances assumed sig. değerine bakıldığında sig. değeri 0,05'ten büyük olduğu için ortalamalar arasında anlamlı fark olmadığı söylenebilir. Bağımsız örneklem t-testi sonucunda p-değeri=0,710 çıkmıştır. P-değeri>0,05'dir ve %95 güven düzeyinde öğretmenlerin medeni durumlarına göre meslektaşlarla ile ilişkilerde etik görüşlerine ilişkin sorulara evli ve bekâr öğretmenlerin verdiği cevapların ortalaması arasında istatistiksel olarak bir fark yoktur.

Genel olarak yorumlanacak olursa, medeni duruma göre, ister evli, ister bekâr olsun öğretmenlerin etik dışı davranışlar konusunda ortak fikirlere ve değerlere sahip olmasının önemli ve olumlu bir sonuç olduğu görülmektedir.

Tablo 7.b. Medeni Duruma Göre Grup İstatistiği

	Medeni durum	N	Ortalama	Standart Sapma	Ortalamanın Standart Hatası
OrtÖğrenci	evli	151	4,7326	,30354	,02470
	bekar	64	4,6815	,33652	,04207
	Medeni durum	N	Ortalama	Standart Sapma	Ortalamanın Standart Hatası
OrtGörevle	evli	151	4,8192	,24623	,02004
	bekar	64	4,8015	,31364	,03920
	Medeni durum	N	Ortalama	Standart Sapma	Ortalamanın Standart Hatası
OrtMEslektaş	evli	151	4,9147	,22144	,01802
	bekar	64	4,9023	,22764	,02845

Yukarıdaki tabloda öğretmenlerin, medeni duruma göre öğrencilerle ilişkiler boyutunda etik dışı davranışlarla ilgili görüşlere ilişkin anket sonuçlarında aritmetik ortalama 151 evli katılımcı için $\bar{x} = 4,7326$ ve 64 bekar katılımcı için ise $\bar{x} = 4,6815$ olarak bulunmuştur. Görevle İlgili sorumluluklarda aritmetik ortalama 151 evli katılımcı için $\bar{x} = 4,8192$ 64 bekar katılımcı için ise $\bar{x} = 4,8015$ olarak bulunmuştur. Meslektaşlarla İlişkilerde aritmetik ortalama 151 evli katılımcı için $\bar{x} = 4,9147$, 64 bekar katılımcı için ise $\bar{x} = 4,9023$ olarak bulunmuştur.

4.3.4. Etik Dışı Davranışlara İlişkin Alguların Mezun Olunan Okul Türüne Göre Karşılaştırılması- ANOVA Testi

Tablo 8.a. Etik Dışı Davranışlara İlişkin Algulamaların Mezun Olunan Okul Türüne Göre Karşılaştırılması- ANOVA Testi

Öİ/	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık
MEZUNİYET					
Gruplar Arası	,912	2	,456	4,404	,013
Grup İçi	21,954	212	,104		
Toplam	22,866	214			
GI/					
MEZUNİYET					
Gruplar Arası	,285	2	,142	2,008	,137
Grup İçi	15,021	212	,071		
Toplam	15,306	214			
Mİ/					
MEZUNİYET					
Gruplar Arası	,005	2	,002	,049	,952
Grup İçi	10,622	212	,050		
Toplam	10,627	214			

Yukarıdaki Tablo 8.a’da Levene testinin sig değeri 0,05’ten büyük olduğu için varyansların eşit olduğu kabul edilir. Sig. değeri 0,05’ten büyük olduğu için ortalamalar arasında önemli bir fark olmadığı söylenebilir. Levene test istatistiği sonucunda ($F = 3,982$; $P > 0,05$ olmasından dolayı) gruplar arası varyansların homojen olduğu görülmüştür. %95 güven düzeyinde öğretmenlerin, mezun olunan okul türüne göre öğrencilerle ilişkiler boyutunda etik dışı davranışlarla ilgili görüşlere ilişkin anket sonuçlarında gruplar arası ya da grup içi önemli bir farkın olmadığı görülmektedir

Tablo 8.a’da Levene testinin sig değeri 0,05’ten büyük olduğu için varyansların eşit olduğu kabul edilir. Sig. değeri 0,05’ten büyük olduğu için ortalamalar arasında önemli bir fark olmadığı söylenebilir. Levene test istatistiği sonucunda ($F = 2,008$; $P > 0,05$ olmasından dolayı) gruplar arası varyansların homojen olduğu görülmüştür. ANOVA testi sonucunda p-değeri=0,137 çıkmıştır yani öğretmenlerin Mezun Oldukları Okul Türüne Göre Görev İle İlgili Sorumluluklarda Etik Görüşlerine İlişkin sorulara mezuniyet seviyesi farklı olan öğretmenlerin verdiği cevapların ortalaması arasında istatistiksel olarak bir fark yoktur.

Tablo 8.a’ya bakıldığında *Meslektaşlarla İlişkilerde* Etik Görüşler ifadelerinin ortalamasına ilişkin ANOVA testi sonucunda p-değeri=0,952

çıkmıştır. Öğretmenlerin Mezun Oldukları Okul Türüne Göre Meslektaşlarla İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin sorulara mezuniyet seviyesi farklı olan öğretmenlerin verdiği cevapların ortalaması arasında istatistiksel olarak bir fark yoktur. Levene test istatistiği sonucunda gruplar arası varyansların homojen olduğu görülmüştür.

Genel olarak yorumlanacak olursa Mezun Oldukları Okul Türüne göre mezuniyet seviyesi farklı olan öğretmenlerin etik dışı davranışlar konusunda ortak fikirlere ve değerlere sahip olması önemli ve olumlu bir sonuçtur.

Tablo 8.b. Mezun Olunan Okul Türüne Göre Grup İstatistik Tablosu

	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	95% Farklılıklar Arası Güvenilirlik Ortalaması		En Az	En Yüksek
					Alt Sınır	Üst Sınır		
Öğrencilerle								
ön lisans	1	3,8462	3,85	3,85
lisans	193	4,7210	,31272	,02251	4,6766	4,7654	3,31	5,00
yüksek lisans	21	4,7253	,27689	,06042	4,5992	4,8513	4,00	5,00
Toplam	215	4,7174	,31380	,02140	4,6752	4,7595	3,31	5,00
Görevle								
ön lisans	1	4,2941	4,29	4,29
lisans	193	4,8190	,27142	,01954	4,7804	4,8575	2,71	5,00
yüksek lisans	21	4,7927	,20932	,04568	4,6974	4,8880	4,00	5,00
Toplam	215	4,8140	,26743	,01824	4,7780	4,8499	2,71	5,00
Meslektaşlarla								
ön lisans	1	4,8750	4,88	4,88
lisans	193	4,9126	,22327	,01607	4,8809	4,9443	2,75	5,00
yüksek lisans	21	4,8988	,22919	,05001	4,7945	5,0031	4,00	5,00
Toplam	215	4,9110	,22284	,01520	4,8811	4,9410	2,75	5,00

Yukarıdaki tabloda öğretmenlerin, mezun olunan okul türüne göre öğrencilerle ilişkiler boyutunda etik dışı davranışlarla ilgili görüşlere ilişkin anket sonuçlarında aritmetik ortalama (önlisans mezun sayısının bir olması analiz sonucu için bir olumsuzluktur) 1 ön lisans mezunu için $\bar{x} = 3,8462$, 193 lisans mezunu için $\bar{x} = 4,7210$, 21 yüksek lisans mezunu katılımcı için ise $\bar{x} = 4,7253$ olarak hesaplanmıştır. Görevle ilgili sorumluluklar boyutunda aritmetik ortalama 1 ön lisans mezunu için $\bar{x} = 4,2941$, 193 lisans mezunu için $\bar{x} = 4,8190$, 21 yüksek lisans mezunu katılımcı için

ise $\bar{x} = 4,7927$ olarak hesaplanmıştır. Meslektaşlarla ilişkiler boyutunda aritmetik ortalama 1 ön lisans mezunu için $\bar{x} = 4,8750$, 193 lisans mezunu için $\bar{x} = 4,9126$, 21 yüksek lisans mezunu katılımcı için ise $\bar{x} = 4,8988$ olarak hesaplanmıştır. Bu bağlamda katılımcıların mezun olunan okul türüne göre öğrencilerle ilişkiler boyutuna ilişkin ortalamaları arasında önemli bir fark yoktur. Fakat etik dışı davranışlara riayet etme konusunda en hassas grubu yüksek lisans mezunu öğretmenlerin oluşturduğu görülmektedir.

4.3.5. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleği İle İlgili Etik Dışı Davranışlara İlişkin Algulamalarının Kıdeme Göre Karşılaştırılması- ANOVA Testi

Tablo 9.a. Etik Dışı Davranışlara İlişkin Algulamalarının Kıdeme Göre Karşılaştırılması- ANOVA Testi

Öİ/ KIDEM	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık
Gruplar Arası	,511	4	,128	1,200	,312
Grup İçi	22,356	210	,106		
Total	22,866	214			
Gİ/ KIDEM	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık
Gruplar Arası	,195	4	,049	,677	,609
Grup İçi	15,111	210	,072		
Toplam	15,306	214			
Mİ/ KIDEM	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık
Gruplar Arası	,232	4	,058	1,174	,323
Grup İçi	10,395	210	,049		
Toplam	10,627	214			

Tablo 9.a'ya bakıldığında anova testinin ön şartı olan ve varyansların homojenliğini ölçen Levene Testi sonuçlarına bakılışında sigma değerinin 0,05'ten büyük hesaplanması varyansların homojen olduğunu anlamına gelmektedir. ANOVA testi sonucunda p-değeri=0,312 bulunmuştur. Bu bağlamda katılımcı öğretmenlerin öğrencilerle ilişkiler boyutunda mesleki kıdemlerine göre puan ortalamaları arasında fark olup olmadığını test etmek için yapılan tek yönlü varyans analizinin varsayımı olan varyansların homojenliği Levene testi ile test edilmiş olup, Levene testinin sig değeri 0,05'ten büyük olduğu için varyansların eşit olduğu kabul edilmiştir. Sig. değeri 0,05'ten büyük olduğu için ortalamalar arasında önemli bir fark olmadığı söylenebilir.

Levene test istatistiği sonucunda ($F = 1,208$; $P > 0,05$ olmasından dolayı) gruplar arası varyansların homojen olduğu görülmüştür.

Tablo 9.a'ya bakıldığında *Görev İle İlgili Sorumluluklarda* Etik Görüşler ifadelerinin ortalamasına ilişkin ANOVA testi sonucunda p-değeri=0,609 çıkmıştır. Yani p-değeri>0,05 olduğundan görüşler arası önemli bir farklılık yoktur, %95 güven düzeyinde Öğretmenlerin Kıdeme Göre *Görev İle İlgili Sorumluluklarda Etik Görüşlerine İlişkin sorulara kıdem süresi farklı olan öğretmenlerin verdiği cevapların ortalaması arasında istatistiksel olarak bir fark yoktur.*

Tablo 9.a'ya bakıldığında *Meslektaşlarla İlişkilerde* Etik Görüşler ifadelerinin ortalamasına ilişkin ANOVA testi sonucunda p-değeri=0,323 çıkmıştır. Yani p-değeri>0,05 olduğundan görüşler arası önemli bir farklılık yoktur, %95 güven düzeyinde Öğretmenlerin Kıdeme Göre *Meslektaşlarla İlişkilerde Etik Görüşlerine İlişkin sorulara kıdem süresi farklı olan öğretmenlerin verdiği cevapların ortalaması arasında istatistiksel olarak bir fark yoktur.*

Genel olarak yorumlanacak olursa, Kıdeme göre farklı kıdem süresi olan öğretmenlerin etik dışı davranışlar konusunda ortak fikirlere ve değerlere sahip olması önemli ve olumlu bir sonuçtur.

Tablo 9.b. Kıdeme Göre Grup İstatistik Tablosu

	N	Ortalama	Standart Sapma	Standart Hata	95% Arası	Farklılıklar İç Güvenilirlik Ortalaması	En Az	En Fazla
					Alt Sınır	Üst Sınır		
OrtÖğrenci								
1 yıl ve altı	6	4,8462	,11917	,04865	4,7211	4,9712	4,69	5,00
2 ile 10 yıl arası	64	4,7091	,30446	,03806	4,6331	4,7852	3,69	5,00
11 ile 20 yıl arası	61	4,7100	,32252	,04130	4,6274	4,7926	3,69	5,00
21 ile 30 yıl arası	56	4,6731	,34751	,04644	4,5800	4,7661	3,31	5,00
31 yıl ve üstü	28	4,8132	,25848	,04885	4,7130	4,9134	3,85	5,00
Total	215	4,7174	,31380	,02140	4,6752	4,7595	3,31	5,00
OrtGörevle								
1 yıl ve altı	6	4,8922	,10132	,04136	4,7858	4,9985	4,76	5,00
2 ile 10 yıl arası	64	4,8180	,20691	,02586	4,7663	4,8697	3,88	5,00
11 ile 20 yıl arası	61	4,8312	,22153	,02836	4,7745	4,8880	3,65	5,00
21 ile 30 yıl arası	56	4,8172	,33552	,04484	4,7274	4,9071	2,71	5,00
31 yıl ve üstü	28	4,7437	,34568	,06533	4,6097	4,8777	3,41	5,00
Total	215	4,8140	,26743	,01824	4,7780	4,8499	2,71	5,00
OrtMEslektuş								
1 yıl ve altı	6	4,9167	,20412	,08333	4,7025	5,1309	4,50	5,00
2 ile 10 yıl arası	64	4,9121	,16768	,02096	4,8702	4,9540	4,00	5,00
11 ile 20 yıl arası	61	4,9262	,19145	,02451	4,8772	4,9753	3,75	5,00
21 ile 30 yıl arası	56	4,8638	,33224	,04440	4,7749	4,9528	2,75	5,00
31 yıl ve üstü	28	4,9688	,07316	,01383	4,9404	4,9971	4,75	5,00
Total	215	4,9110	,22284	,01520	4,8811	4,9410	2,75	5,00

Yukarıdaki tablo öğretmenlerin kıdemlerine göre öğrencilerle ilişkiler boyutuna ilişkin ortalamalarını vermektedir. Tabloda öğretmenlerin, kıdeme göre öğrencilerle ilişkilerde etik dışı davranışlarla ilgili görüşlerine ilişkin anket sonuçlarında aritmetik ortalama 6 kişi ile 1 yıl ve altı kıdem için $\bar{x} = 4,8462$, 64 kişi ile

2-10 yıl arası kıdem için $\bar{x} = 4,7091$, 61 kişi ile 11-20 yıl arası kıdem için $\bar{x} = 4,7100$, 56 kişi ile 21-30 yıl arası kıdem için $\bar{x} = 4,6731$, 28 kişi ile 31 yıl ve üstü kıdem için $\bar{x} = 4,8132$ olarak hesaplanmıştır. Bu bağlamda katılımcıların mesleki kıdemlerine göre öğrencilerle ilişkiler boyutuna ilişkin ortalamaları arasında önemli bir fark yoktur. Fakat etik dışı davranışlara riayet etme konusunda en hassas grubu 1 yıl ve altı kıdeme sahip öğretmenlerin oluşturduğu tabloda görülmektedir. Görevle ilgili sorumluluklar boyutuna anket sonuçlarında aritmetik ortalama 6 kişi ile 1 yıl ve altı kıdem için $\bar{x} = 4,8922$, 64 kişi ile 2-10 yıl arası kıdem için $\bar{x} = 4,8180$, 61 kişi ile 11-20 yıl arası kıdem için $\bar{x} = 4,8312$, 56 kişi ile 21-30 yıl arası kıdem için $\bar{x} = 4,8172$, 28 kişi ile 31 yıl ve üstü kıdem için $\bar{x} = 4,7437$ olarak hesaplanmıştır. Meslektaşlarla ilişkiler boyutuna ilişkin aritmetik ortalama 6 kişi ile 1 yıl ve altı kıdem için $\bar{x} = 4,9167$, 64 kişi ile 2-10 yıl arası kıdem için $\bar{x} = 4,9121$, 61 kişi ile 11-20 yıl arası kıdem için $\bar{x} = 4,9262$, 56 kişi ile 21-30 yıl arası kıdem için $\bar{x} = 4,8638$, 28 kişi ile 31 yıl ve üstü kıdem için $\bar{x} = 4,91$ olarak hesaplanmıştır. Tablodan da anlaşılacağı üzere, kıdem bağlamında katılımcıların çoğunluğunun genç öğretmenlerden oluştuğu görülmektedir.

BÖLÜM V

5.1. Tartışma, Sonuçlar ve Öneriler

Bu bölümde, yapılan doküman taraması ve uygulanan anketler neticesinde elde edilen bilgiler ve bulgular göz önünde tutularak sonuca gidilecektir. Ayrıca konuyla ilgili tartışmaya da yer verildikten sonra faydalı olacağına inanılan önerilerde bulunulacaktır.

Öğretmenlerin etik dışı davranışlarına ilişkin görüşlerinde çoğunlukla etik dışı davranışların etik dışı olduğu vurgulanmış fakat bazı maddelere tersi yönde yanıtlar da verilmiş olup bunun birçok nedeninin olabileceği düşünülmektedir. Farklı araştırmacılar bu tür yanıtların öğretmenlerce geçerli nedenlere bağlı olarak verilmiş olabileceğini belirtse de, etik dışı davranışın haklı bir nedeni olmamalıdır, etik kişiselleştirilip etik dışı davranışın etikleştirilmeye çalışılması ne kadar doğru bir tutumdur tartışmaya açık bir konu gibi görünmektedir. Araştırmanın yapıldığı ortam ve kişisel özellikler farklılık göstermiş olsaydı araştırma sonuçlarında değişiklik de olabileceğini savunmak, bu görüşe karşıt görüşler olabilmekle birlikte, doğru bir çıkarım olacaktır.

Etik davranışlar neye göre etik olmalıdır ve öncelik doğru olanı mı yapmaktır? Yoksa yarar sağlayan şeyi mi yapmaktır? Araştırmacılara göre bu tür sorgulamalara farklı yaklaşımlarla yeni tartışma ortamları oluşturulabilmektedir. Etik çok boyutlu bir kavram olmasından dolayı üzerinde tartışılacak çok fazla tarafının olduğu görünmektedir. Burada önemli olan etik çerçevede yenilikçi yaklaşımlarla, hem faydacılığı hem de etik olanı sağlayan davranışlar üzerinde yoğunlaşmaktır. Etik anlayışının ortaya çıkışı araştırıldığında ne amaçla ortaya çıktığı kesin bilinmeyebilir fakat etik kavramının tarih boyunca eğitim ortamında kullanılıp, eğitimin gelişimine katkı bilinmektedir. Günümüzde etiğin eğitim ortamında etkili bir şekilde uygulanabilmesi için, milli etik kavramlarını mı ortaya koymak gerek yoksa dünya genelinde yapılmış araştırmaların ülkemizde uygulanabilirliği üzerinde mi durulmalıdır? Bu konuda farklı görüşler olabilir fakat her ikisi de göz önünde bulundurularak ülkemiz kültürüne uygun güncel etik kavramlar üzerine yoğunlaşmanın faydalı olacağına inanılmaktadır. Bir diğer tartışma noktası ise etik mi topluma uyarlanmalı yoksa toplum mu etiğe uyarlanmalı? Söz konusu toplumdaki kişilerin

huzuru ise etik değil, toplumun öncelikli olması konusunda daha fazla görüş birliğinin olması yerinde olacaktır.

Yapılan araştırma ve ölçek uygulamaları neticesinde, araştırmadan aşağıdaki gibi sonuçları ortaya koymak mümkündür;

Hayatın her anında ve her alanında neyin doğru neyin yanlış olduğunu belirleyen etik değerler mevcuttur. Öğretmenlerin öğretmenlik mesleğinde etik olmayan davranışlara ilişkin görüşlerinin irdelendiği bu araştırmanın sonuçlarında eğitim öğretim ortamına faydalı olabileceğine inanılan sonuçlar sunulmuştur. Elde edilen sonuçların gelecekte yapılacak çalışmalara da katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Etikle ilgili yasal düzenlemelerin eksikliği, etik dışı davranışlar sergileyen meslektaşların fazla yaptırım görmemesi, eğitim sistemine ilişkin üst düzeyde yapılan düzenlemelerin etik konularını fazla kapsamaması gibi nedenlerden dolayı etik konularda sıkıntılar ortaya çıkmaktadır ve toplumun etik anlayışının bozulmasına neden olmaktadır. Etik dışı davranış bir öğretmen sorunu olmaktan çıkıp toplumsal bir sorun haline gelebilmektedir. Asıl üzerinde derinlemesine araştırma yapılması gereken konu öğretmenlerin etiğin bu denli farkında olmasına rağmen zaman zaman etik dışı davranışları neden sergiledikleri ya da kişilerin yanlış olduğu davranışı bile bile niye eyleme dönüştürdüğüdür. Eyleme dönüştürmemek için ne gibi tedbirlerin alınması gerektiğidir. Şakar'a (2010) göre öğretmenlerin etik kavramının bilgisine sahip olmadıkları, etiği ahlak kavramı olarak ifade ettikleri ve iki kavram arasındaki farkı ifade edemedikleri sonucuna varılmıştır. Bunun temel nedenlerinden biri öğretmen adaylarına eğitim fakültelerinde verilen hizmet öncesi eğitimde "öğretmenlik meslek etiği" ve "eğitim-öğretim etiği" konularında yeterli kuramsal bilgi ve uygulamalı eğitimin verilememesidir. Öğretmen adayları öğrencilerine rol model olacaklardır, öğretmen ne düzeyde ilklere dikkat ederse öğrencileri de o düzeyde etik davranışlar sergileyecek demektir. Dolayısıyla bu kişilere etik eğitiminin ve uygulamalarının verilmesi, üzerinde kesinlikle durulması gereken bir konudur.

Etik kavramının insanlığın varoluşundan bu yana teorik ya da uygulamalı olarak bir şekilde var olduğunu göz önünde bulundurulursa, sonsuza dek de var olacağı gerçeği ortaya çıkmaktadır. Etiksiz bir inasanoğlu insansız bir etiğin varlığından bahsetmek pek de mümkün değildir. İnsanın sadece toplum içinde değil, tek başına

iken de uyması gereken etik kurallar vardır. Yıllarca her bilim dalında ve günlük hayatta bir şekilde insanlığın işleyişine iliştirilmiş etik anlayışı, üzerinde daha detaylıca çalışılıp bir uzmanlık alanı haline getirilirse topluma daha faydalı olacağı yapılan araştırmalar neticesinde kendini göstermektedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğunu Duran (2014)'ın çalışmasında da olduğu gibi lisans mezunları oluşturmaktadır. Öğretmenler kıdem ve cinsiyet açısından ele alındığında, dengeli bir katılımcı grubunun olduğunu söylemek mümkündür. Katılımcılar her tür orta öğretim okullarında görev yapmakla birlikte, çoğunlukla ilçe merkezinde bulunan okullarda görev yapmaktadırlar. Öğretmenlerin demografik farklılığının etik dışı davranış bilincinin fazla çeşitlenmesine neden olduğu söylenemez. Anket sorularına verilen cevaplar, istisnalar olmakla birlikte, büyük oranda benzerlikler göstermektedir. Yakın çevre okullarında ve aynı kültür içinde eğitim öğretim faaliyetlerinde görev yapmanın da böyle bir benzerliğe katkı sağladığı düşünülebilir. Araştırma sorularına verilen cevapların cinsiyetler bağlamında önemli bir farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır. Çelebi ve Akbağ (2012)'in çalışmalarında da olduğu üzere öğretmenlerin cinsiyetine göre verdikleri cevaplar arası anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Duran (2014)'ın tez çalışmasında olduğu gibi öğretmenlerin etik dışı davranışları algılama düzeylerinin, ölçeğin tüm boyutlarında ve ölçeğin toplamına ilişkin olarak kıdeme göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği ortaya konmuştur.

Araştırma kapsamında etik dışı olarak kabul edilen davranışların uygulama yönünü araştıran araştırmalarla, katılımcıların etik dışı davranışları bildikleri halde ne derecede uyduklarını belirlemeye yönelik çalışmalar yapılması araştırmayı daha etkili kılacaktır. Erdem (2013)'in de belirttiği üzere öğretmenlere verilen hizmet içi eğitimlerde “öğretmenlik meslek etiği” ile ilgili eğitimlere de yer verilmesi, öğretmenlerin etik davranma konusunda daha duyarlı ve bilinçli olmaları açısından önemlidir. Çünkü bazen inanılan ile uygulamaya dökülen davranış arasında farklılıklar görülebilmektedir. Katılımcıların anket sorularına verdikleri cevaplar büyük oranda benzerlik göstermektedir.

Şengül (2013)'ün de çalışmasında belirttiği gibi öğretmenlerin büyük çoğunluğu etik dışı öğretmen davranışlarını etik dışı olarak algılamaktadırlar, büyük bir çoğunluğun öğretmenlik mesleğiyle ilgili etik olmayan davranışları tasvip etmedikleri ortaya çıkmıştır. Fakat çok nadir de olsa, bazı seçeneklere verilen

cevapların kısmen etik dışı hatta etik dışı olmadığını düşünen katılımcılar olmuştur. Örneğin öğrenciler önünde sigara içmek katılımcıların birçoğu tarafından etik dışı bir davranış olarak görülmemektedir. Bazı maddelere ise neredeyse katılımcıların tamamı tamamen etik dışı olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin öğrenciye duygusal düzeyde ilgi duymak seçeneği, istisnalar olmakla birlikte, tamamen etik dışı bulunan bir seçenektir.

Benzer konuda Gözütok (2000) tarafından yapılan “Öğretmenlerin Etik Davranışları” konulu tez çalışmasında, Milli Eğitim Bakanlığı’nda görev yapmakta ya da yapmış olan, öğretmenler ve “Okula ait paranın kişisel amaçlar için kullanma kullanılması” ifadesini, en etik dışı davranışlardan biri olarak ortaya konmuştur. Pelit ve Güçer (2006) tarafından etik ile ilgili geçmiş yıllarda yapılan araştırmalara bakıldığında “Derslerine girilen öğrencilere karşı duygusal düzeyde ilgi duymak” ifadesi en fazla etik dışı davranışlardan biri olarak ortaya konmuştur. Bazı etik dışı davranışlar öğretmenler tarafından tasvip edilmese de uygulamada, farklı nedenlerden dolayı, inanışların tersi davranışlar sergilenmesi söz konusu olabilmektedir. Öğretmenlerin görevle ilgili sorumlulukları başlığı altında bulunan “Çalışma saatlerinde kişisel işlerle ilgilenmek” ve “yıllık ve/veya günlük planlarda belirtilen konuların öğrencilere aktarılmasında, olanak olduğu halde öğrencilerin konuyu daha iyi algılamalarını sağlayacak materyalleri (tepegöz, projeksiyon vb.) fazla iş yükü getirir diye kullanmaktan kaçınmak” ifadelerinin en düşük ortalamaya sahip ifadelerden biri olduğu görülmüştür. Araştırma neticesinde öğretmenlerin etik dışı öğretmen davranışlarının farkında oldukları, etik davranışları önemsediklerini gösteren bu çalışma bulguları, birçok araştırma sonucu ile de benzerlik sergilemektedir (Eldaş ve Çokan, 2006; Özbek, 2003; Sakin, 2007; Manolova, 2011; Pelit ve Güçer, 2006).

Anket sorularının çoğuna tamamen etik dışı olduğu yönünde cevaplar verilmekle birlikte kısmen etik dışı ve kararsızım seçeneklerinin de sayısı az değildir. Kısmen etik ve tamamen etik seçeneklerine verilen cevaplar çok azdır ve bu seçeneklere yanıt verilirken, kişilerce farklı yaklaşımlar göz önünde bulundurulmuş olabilir. Örneğin spor parasını okulun farklı giderleri için harcamak tamamen etik bir davranıştır diyenlerin olduğu görülmüştür. Öğrenciler önünde sigara içmek etik bir durumdur çünkü evde aileleri de sigara içiyor gibi düşünceler de kendini göstermektedir. Bireysel işler için öğrencileri kullanmak, öğrenciler önünde sigara

içmek, akraba veya tanıdık öğrencilere ayrıcalıklı muamele etmek, okul takımında oynayan, sosyal faaliyetlere katılan öğrencilere ayrıcalıklı muamele yapmak, çalışma saatleri içerisinde kişisel işlerle ilgilenmek, yıllık ve/veya günlük planlarda belirtilen konuların öğrencilerine aktarılmasında, olanak olduğu halde öğrencilerin konuyu daha iyi anlamalarını sağlayacak materyalleri (tepegöz, projeksiyon vb.) fazla iş yükü getirir diye kullanmaktan kaçınmak, okul parasıyla alınan malzemeleri ucuza mal etmek amacıyla faturalandırmamak gibi anket sorularına, zaman zaman kısmen etik cevabının verildiği görülmektedir. Bununla birlikte derslerine girilmeyen öğrencilerle gereğinden fazla (duygusal ilgi düzeyinde) samimi olmak, not karşılığında maddi çıkar sağlamak, öğrencisine ait gizli tutulması gereken bilgileri-sırları (maddi durum, özel bir hastalık vb.) diğer öğrenciler önünde açıklamak, okul için toplanan parayı kişisel işler için kullanmak, okul veya kendi adına velilere herhangi bir şey satma girişiminde bulunmak, kendi yaptığı bir hatayı meslektaşlarına yüklemeye çalışmak, meslektaşının başarısını kendisine mal etmek, okul yönetimine meslektaşı hakkında devamlı olarak olumsuz görüşlerde bulunmak gibi anket sorularına, istisnalar olmalı birlikte, tamamen etik dışıdır cevaplarının verildiği görülmüştür.

Etik davranışlar üzerinde tartışılırken, etiğin tarihten ve toplumun özelliklerinden ayrı tutulması yanlış bir yaklaşım olacaktır. Etik değerler toplumun belirli değerlerinden etkilenerek ortaya çıkmıştır, dolayısıyla toplumu etikten, etiği toplumdan ayrı düşünmek mümkün gözükmemektedir. Araştırmada öğretmenlerin etik dışı davranışlara verdikleri cevaplar onların kültür ve içinde buldukları durumlarından etkilenmiştir. Şuan etik dışı kabul edilen bir davranış zamanla etiğe dönüşebilmektedir. Dolayısıyla öğretmenlerin kendi alanları ile ilgili ortaya çıkan yenilikleri takip edip, yeniliklerden haberdar olmaları derslerde yapılan etkinliklerin çeşitlendirilmesine, verimli derslerin işlenmesine, meslekle ilgili güncel etik ilkelerin farkındalığına katkı sağlayacaktır (Sünter, 2017). Örneğin geçmiş yıllarda takım elbise ve kravatsız okula gelmek meslek kurallarına aykırı, etik dışı bir davranış olmasına rağmen günümüzde tamamıyla etik bir davranıştır. Öğretmen bu tür güncel değişiklikleri takip edebilmelidir.

Bazı davranışların etik boyutuna da kurallarla yön verilebilmektedir. Örneğin öğrenciler önünde sigara içmek geçmiş yıllarda okul yönetimi ve çoğu öğretmen tarafından normal karşılanırken artık bu davranışın, okul içinde sigara içmek yasaktır düzenlemesi ile disiplin kurallarıyla etik dışı olduğu vurgulanmıştır. Etik kuralları

toplumun bütün üyeleri için iyi olanı hedefler fakat bazen bir üye için iyi olan bir durum başka bir üye için olumsuz gözükülebilmektedir. Sigara içen kişiye kısıtlamalar getirilmesi bu kişi için olumsuz bir durum olarak gözükse de sigara içmeyen kişi için olumlu bir durumdur.

Bazen etik dışı davranışlar toplumun ya da grubun çoğunluğu tarafından etik olarak kabul edilirse toplumda ya da toplumu yöneten kişiler bağlamında önemli sıkıntılar ortaya çıkabilmektedir. Örneğin okullarda derse geç girmek bütün öğretmenler tarafından etik bir davranış olarak algılanmaya başlanırsa, bir süre sonra bütün öğretmenler derse geç girmeye başlayacaklardır ve burada hem okul yönetimi hem de öğrenciler ve nöbetçi öğretmen sıkıntılar yaşayacaktır. Dolayısıyla etik dışı davranışların çoğunluk tarafından etiğe dönüştürülmesine müsaade edilmemelidir. Bu yapılırken ceza, örnek olay, karşılıklı tartışmalar gibi farklı yöntemler uygulanabilir. Örneğin sürekli derse geç giren bir öğretmene, kendi çocuğunun dersine de geç girilmesi durumunda ne yapacağı hatırlatılarak ya da geç derse girilerek alınan tam ücretin manevi boyutuna değinilerek kişinin etik dışı davranıştan uzaklaşması hususunda tedbirler alınabilir. Etik kuralları, toplum etik anlayışını nasıl anlamlandırırorsa o yönde etik ya da etik dışılığa bürünmektedirler. Zamanla, toplum tarafından etik dışı bir kural etiğe, etik bir kural da etik dışılığa dönüşebilmektedir. Önemli olan bir kuralın anlamı dışında kullanılmasına müsaade etmemektir.

Bazı durumlarda etik dışı davranışı önleme adına etik dışı davranışa yönelebilmektedir. Bununla birlikte bu davranış acıdan ağzı yanmış birisinin acısını, acıyla geçirmeye çalışmak gibidir. Etik dışı davranışı etikleştirme çabasında olmaktır ki bu da büyük bir tehlikedir. Öğretmenler tarafından, öğrencilerin olumsuz davranışlarını önleme adına, sergilenen olumsuz davranışlar, öğrenci davranışlarının daha da kötüye gideceği anlamına gelmektedir.

Bazen öğretmenlik mesleğinin olumsuz şartlarından dolayı, maddi yetersizlikler, disiplin sorunları yaşama gibi, öğretmenler etik dışı fakat en az bağlamda etik dışı olan davranışlarda bulunabiliyorlar. Öğretmenin maddi çıkar karşılığı ders vermesi pek etik bir davranış olarak görülme de, mesai saatleri dışında ders verme ve farklı eğitim öğretim faaliyetlerine katılma hakkı olmalıdır. Öğretmen kendi görev ve sorumluluklarını aksatmayıp, en iyi şekilde yerine getiriyorsa, mesai saati dışında özel ders vermesi yadırganacak bir durum mudur? Bu davranışın etik olup olmaması konusunda kanunun belirleyici olması davranışın zamanla etik anlayışında

değişmelere uğrayabileceği anlamına gelmektedir. Geçmiş bazı yıllarda öğretmenlere özel ders verme hakkı tanınıp etik hale getirilirken, bazı zamanlarda da özel ders verme yasağı getirilip etik dışılığa itilmiştir. Günümüzde birçok öğretmen bu davranışın kısmen etik dışı olduğunu savunsa da, özel dersler vermektedirler. Bazı davranışlar, özellikle de yasalarla belirlenmiş bazı etik davranışlar yer ve zamana göre tekrar gözden geçirilip güncellenmeli ve davranışın hiçbir kimseye zararı değil faydası olduğuna inanılmışsa etik olarak algılanmalıdır. Dershane ya da etüt merkezinin olmadığı bir ilçede, üniversiteye (YKS) hazırlanan bir öğrenciye özel ders verilmesi hem öğretmen için hem de öğrenci için olumlu bir durumdur ve bu davranış etik olarak kabullenilmelidir.

Etik davranış algılarının yaş ve kıdeme göre küçük değişiklik göstermesi gayet olağan bir durumdur. Şengül'ün (2013) de tez araştırmasında belirttiği gibi dikkat çekici bir düzeyde farklılığa raslanmamıştır. Duran (2014)'in tez çalışmasında olduğu gibi öğretmenlerin etik dışı davranışları algılama düzeylerinin, ölçeğin tüm boyutlarında ve ölçeğin toplamına ilişkin olarak yaşa göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Bazı durumlarda daha kıdemli ya da emekliliği yaklaşmış öğretmenler bazı davranışları etik dışı görürken göreve yeni başlayan öğretmenler tarafından bu davranışlar sıradan davranışlar olarak algılanabilmektedir. Öğretmenin karşısında ceketini düğmelememek, öğretmen gelince ayağa kalkmamak, öğretmen konuşurken söz almadan konuşmak gibi birçok durum kıdemce fazla çalışmış öğretmenler tarafından etik dışı olarak görülebilmekte iken göreve yeni başlayan öğretmenler özellikle lisede görev yapan yeni öğretmenler öğrencileri arkadaşları gibi görüp butür davranışların olabilecek sıradan davranışlar olduğunu algılamaktadırlar. Etik anlayışı irdelenirken öğretmenlerin kıdem yıllarının de irdelenmesinde değişen eğitim sistemini de gözler önüne koyacaktır.

Son olarak denilebilir ki etik kurallarına tam anlamıyla dikkat eden bir toplumda hiçbir zorlayıcı kurala, kanuna gerek yoktur. Çünkü etik ilkelere uymak tüm suçlardan uzak durmak, başkalarının hatta kişinin kendi haklarına hassasiyetle saygı göstermek, aynı zamanda toplumun bütün değer ve ilklerine uyma anlamına gelmektedir.

Araştırma sonucunda öğretmenlere ve eğitim öğretim hayatına faydalı olabileceğine inanılan çıkarım ve önerilerde bulunulmuştur. Bu ve benzeri çalışmaların önerilerine günümüz eğitim öğretim hayatında ihtiyaç duyulmakta olduğu

düşünülmektedir. Önerileri aşağıdaki gibi uygulayıcılara ve yöneticilere öneriler başlığı altında yapmak yerinde olacaktır.

5.1.1 Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

“Öğrenciler önünde sigara içmek” gibi anket sorularına verilen farklı cevaplardan hareketle, Erdem (2013)’in de belirttiği üzere, bazı öğretmenlik meslek etiği ilkelerinin neler olduğu tam olarak bilinmediği ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla etik ilkelerin belirlenip bunların öğretmenler tarafından kavranıp içselleştirilmesini sağlayıcı adımlar atılmalıdır ve meslek etiği konularında öğretmenlere eğitimler verilmesi öğretmenlerin karşılaştıkları etik ikilemlerle başetmede katkı sağlayıcı olacaktır.

Şakar’a (2010) göre öğretmenlerin yeterli etik kavramı bilgisine sahip olmadıkları, etiği ahlak kavramı ile karıştırabildikleri gerçeğinden hareketle aday öğretmenlik eğitiminde, ilgili araştırmalar bölümünde elde edilen bulgular neticesinde birçok AB ülkesinde olduğu gibi, etik eğitime özellikle de öğretmenlik meslek etiği eğitimine yer verilmelidir.

Çok düşük düzeyde katılımcının “not karşılığında maddi çıkar sağlama” ya da “mesai saatleri dışında özel ders verme” seçeneklerine etiktir cevabını vermelerinden hareketle, etik değerleri ihlal etme bazen maddi durumlardan kaynaklanabilmektedir. Bu yüzden öğretmenlerin maddi gelirlerinin birçok ülkede olduğu gibi iyi durumda olması gerekmektedir.

Öğretmenlerin etik ilkeleri uygularken, cinsiyet, yaş, maddi durum, kıdem gibi kişilik özellikleri küçük değişkenliklere neden olabileceğinden etik kavramının herkes için eşit düzeyde geçerli olduğuna dikkat edilmelidir.

Etik eğitime sadece derslerde değil ders dışı etkinliklerde de yer verilmesi uygun olacaktır.

Bazen öğretmen görevinin gerektirdiği sorumlulukların tam olarak farkında olmayabilir. Az da olsa bazı öğretmenler tarafından etik kabul edilen davranışlar bazıları tarafından etik dışı olarak kabul edilebilmektedir. Bu yüzden öğretmenlerin meslekleri ve bırıanşları konusunda eksik bilgileri giderilmelidir. Böylelikle öğretmen davranışlarında etik ilkelere daha fazla dikkat edebilecektir.

Kurumda etik kurallara uyma anlamında önce kurumun etik değerleri belirlenip kurum içinde bulunan bütün bireylerle paylaşılmasının etik konusunda belirsizliklerin ortadan kalkmasına katkı sağlayacağı düşünölmektedir.

5.1.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Alanya ilçesinde ortaöğretim öğretmenlerine yönelik olarak yapılan bu çalışmanın aynı öğretmen grubuna ilerleyen zamlarda tekrar uygulanması zamanla etik kavramı algılarında değişmeler olup olmadığını ortaya koyacaktır.

Öğretmenlerle etik eğitimi verilmeden ve verildikten sonra bu tür bir çalışmanın yapılması etik eğitiminin öğretmen etik algılarını ne düzeyde değişebildiğini ortaya koyacaktır.

Karataş, Kahyaoğlu, Kahya 'nın (2018) da belirttiği üzere, etikle ilgili çalışmaların merkez okullarla birlikte il genelindeki bütün okullarda da yapılması faydalı bir yaklaşım olacaktır. Farklı yer ve zamanlarda yapılan araştırmaların sonuçlarının farklılık gösterebildiği göz önünde bulundurulduğunda, küçük bir alanda yapılan bu çalışmanın daha geniş, kapsamlı ve farklı zamanlarda da yapılması etik kavramının araştırılması konusunda katkı sağlayıcı olacağı düşünölmektedir.

Öğretmenleri etik dışı davranmaya zorlayan etmenlerin irdelenmesini konu alan çalışmalara ihtiyaç vardır. Bu çalışmalar ışığında istenmedik davranışları düzeltme özendirilmelidir.

Bu çalışmanın öğretmenlerle birlikte öğrencilerle de yapılması çalışmayı daha güçlü kılacaktır.

Etik konusunda araştırmalar yapılırken coğfafi koşullar, kişisel özellikler yer ve zaman unsurlarına da dikkat etmek gerekmektedir.

Toplum hızla değiştiği için etik konulu araştırmalar sık sık tekrarlanmalı ve değişen toplumla birlikte etik ilkeler de güncellenmelidir.

Toplumların gelişiminde toplumsal kurallara dikkat etmenin büyük önemi vardır bu yüzden yerel bir alanda yapılmış bu tür çalışmaların çeşitlendirilip ulusal etik değerleri günlük hayatın vazgeçilmezi haline getirmenin önemli olduğu düşünölmektedir.

KAYNAKÇA

- Akarsu, B. (1984). *Felsefe terimleri sözlüğü*. (3. Baskı). Ankara: Savaş Yayınları.
- Aksoy, N. (1999). *Classroom management and student discipline in elementary schools of Ankara (Turkey)*. Cincinnati: University of Cincinnati Publication. <http://www.limumi.com/dissertations/fullcit/9960863>. adresinden 15.05.2017 tarihinde erişilmiştir.
- Arslan, A. (1996). *Felsefeye giriş*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Assudani, R. H., Chinta, R., Manolis, C., & Burns, D. J. (2011). The Effect of Pedagogy on students. Perceptions of the importance of ethics and social responsibility in business firms. *Ethics & Behavior*, 21(2), 103–111. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10508422.2017.551467> adresinden 15.10.2017 tarihinde erişilmiştir.
- Atayman, V. (2005). *Etik*. İstanbul: Don Kişot Yayınları.
- Australian Government (2005). National framework for values education in Australian schools. http://valueseducation.edu.au/verve/_resources/Framework_PDF_version_for_the_web. adresinden 10.11.2016 tarihinde indirilmiştir.
- Aydın, İ. (2002) *Yönetmel mesleki ve örgütsel etik*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Aydın, İ. P.(2002), *Yönetmel mesleki ve örgütsel etik*. (3.Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Aydın, İ.(1998). *Yönetmel, mesleki ve örgütsel etik*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Aydın, İ. (2003). *Eğitim ve öğretimde etik*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Aydın, İ. (2006). *Eğitim ve öğretimde etik*. Ankara: Pegem-A Yayıncılık.
- Aydın, İ. (2006). *Eğitim ve öğretimde etik*. (2.Baskı). Ankara: Pegem a Yayıncılık.
- Aydın, İ. (2012). *Eğitim ve öğretimde etik*. (3. Baskı) Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Aydın, İ. (2012). *Yönetmel, mesleki ve örgütsel etik*. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 5.Baskı
- Aydoğan, İ. (2011). Öğretmenlerin mesleki etik ilkelere uyma düzeylerinin öğrenciler tarafından algılanması. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 21(2), 87-96.
- Barnard, C. (1994). *The functions of executive*. Cambridge: Harward University Press.
- Barrett, D. E., Casey, J. E., Visser, R. D., Headley, K. N. (2012). How do teachers make judgments about ethical and unethical behaviors? Toward the development of a code of conduct for teachers. *Teaching and Teacher Education*. <http://dx.doi.org/10.1016/j.tate> adresinden 15.10.2017 tarihinde erişilmiştir.

- Bouteneff, M. C. (2006). *Ethical dimensions of work-related issues faced by public school principals and resources to help them resolve these issue*. Doctoral Dissertation, Columbia University, Columbia.
- Bozkurt Bostancı, A. ve Yolcu, H. (2011). İlköğretim okulları yöneticilerinin öğretmen performansını değerlendirmede etik ilkelere uyma düzeyleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 8 (1), 922-94.
- Büyüköztürk, Ş. (2004). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*, (4. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, (6.Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Celeb, C. (2005). *Meslek olarak öğretmenlik*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Cevizci, A. (2002). *Etiğe giriş*. (1. Baskı). İstanbul: Engin Yayıncılık.
- Cevizci, A. (2008). *Etiğe giriş* (2. Baskı). İstanbul: Paradigma Yayıncılık,
- Çelebi, N., Akbağ, M. (2012). Genel liselerde çalışan öğretmenlerin etik davranışlarını belirlemeye yönelik bir araştırma. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2012, 4(2), 425-441.
- Çelikten, M. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.40(125).
- Çetin, M. (2004). Okul yöneticilerinin etik davranışlarının öğretmenlerin iş doyumuna etkisi. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(20), 21-38.
- Çınkır, Ş. (2004). Okulda etkili öğretmen-öğrenci ilişkisinin yönetimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 161.<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/161/cinkir.htm>_adresinden 15.10.2017 tarihinde erişilmiştir.
- Doğan, A. E. (2008). *İlköğretim müfettişlerinin mesleki etik ilkeleri ve bu ilkelere uyma düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Döven, D. C. (2009). *İlköğretim müfettişlerinin uymaları beklenen mesleki etik ilkelerin iş tatmin düzeyleri bağlamında çok boyutlu incelenmesi (İstanbul İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Duran, K. (2014) *Okul Öncesi Öğretmenlerinin mesleki etik davranışları algılama düzeylerinin ve etik ikilemeleri çözümlemelerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara
- Dutağacı İ., E. (2007). *İlköğretim müfettişlerinin rol ve davranış boyutu kapsamındaki mesleki etik ilkelere uyma düzeyleri konusundaki ilköğretim müfettişlerinin ve öğretmenlerinin algıları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dusek, T. (2010). Analysis of European medical schools' teaching programs. *Croat Medical Journal*, 3(1).
- Eldaş, Ç. (2006). *Sınıf öğretmenlerinin öğretim etiğine yönelik algılarının sınıf içerisinde karşılaştıkları sorunlu davranışları gidermeye yönelik kullandıkları stratejilere yansımaları (Balıkesir İl Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Ekici, K. M. (2012). *Meslek etiği* (1. Baskı) Ankara: Savaş Yayınları.
- Erdem, R.E (2013) Öğretmenlik meslek etiğinin irdelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(15).
- Ergin, Y. (2014). *İlköğretim sınıf öğretmenlerinin öğretmenlik mesleğiyle ilgili etik olmayan davranışlara ilişkin algıları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Ergüç, N. (2002). *İlköğretim müfredat laboratuvar okulu müdürlerinin mesleki etik ilkelere ilişkin davranışları (Ankara İli Örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Forsyth, D. R. (1980). A taxonomy of ethical ideologies. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39(1), 175–184. doi:10.1037/0022-3514.39.1.175 adresinden 15.09.2017 tarihinde erişilmiştir.
- Forsyth, D.R, O'Boyle, E., McDaniel, M. (2008). East Meets West: A Meta-Analytic investigation of cultural variations in idealism and relativism. *Journal of Business Ethics*, 83(4), 813–833. <http://dx.doi.org/10.1007/s10551-008-9667-6> adresinden 10.10.2017 tarihinde erişilmiştir.
- Frankna, W. (2007). *Etik*. (Çev. A. Aydın). Ankara: İmge Kitabevi
- Garaudy, R.(1965). *Sosyalizm ve ahlak*. (Çev. S. Hilav). İstanbul: Süreç Yayınları.
- George, D. , Richard, T. (1999). *Business ethics*. New Jersey: Prentice Hall Inc.

- Gözütok, D. (1999). Öğretmenlerin etik davranışları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 32(1-2), 83-99.
- Gözütok, D. (2000). *Öğretmenlerin etik davranışları*. The Third International Conference On Teacher Education Almost 2000: Crises And Challenge In Teacher Education'da İngilizce olarak sunulmuştur. İsrail.
- Gülcan, M. G., Kılınç, A. Ç., Çepni, O. (2012). İlköğretim okulu müdürlerinin etik liderlik davranışları gösterme düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 10(1), 123-142.
- Gündüz, H. B. (2003) *Bir meslek olarak öğretmenlik*. Öğretmenlik mesleğine giriş. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Güven, M. ve diğerleri (2004). KOBİ yöneticilerinin iş ahlakı ve sosyal sorumluluk algılaması: K.Maraş KOBİ'lerinde Bir Araştırma. *I.Kobiler ve Verimlilik Kongre Kitabı* (s. 799-809). İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları.
- Halıcı, A. (2000). *İşletme işlevleri açısından iş etiği ve İMKB de işlem gören işletmelere yönelik bir uygulama*. Yayımlanmış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Haug, J. C. (2011). The impact of sex, college, major, and student classification on students' perception of ethics. *Mustang Journal of Business & Ethics*, 9, 92-105. http://mustangjournals.com/MJBE/v2_MJBE_2011.pdf#page=92 adresinden 15.12.2016 tarihinde erişilmiştir.
- Hayri, Y. (2010). *İlköğretim okulu yöneticilerinin liderlik yönelimleri ve mesleki etik alguları arasındaki ilişkiler: ilköğretim öğretmenleri örneğinde ilişkisel bir çalışma*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hitt, WD. (1990). *Ethics and leadership: Putting theory into practise*. Columbus: Battelle Press.
- Hodgetts, R. M., Luthans, F. (2003). *International management, culture, strategy and behavior*. New York: McGraw Hill press.
- İlgaz, S. , Bilgili, T. (2006). Eğitim ve öğretimde etik. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (14), 199-210.
- JIE (Josephson Institute of Ethics). (2016). *Making ethical decision* http://www.sjohnson.com/acad/ethics/making_ethical_decisions.pdf adresinden 02.10.2016 tarihinde erişilmiştir.

- Joseph P. B., (1993). Moral choices, moral conflicts; Teachers' self perception. *Journal of Moral Education*, 22, (3-10).
- Jung, I. (2009). Ethical judgments and behaviors: Applying a multidimensional ethics scale to measuring ICT ethics of college students. *Computers & Education*, 53(3), 940–949. <http://dx.doi.org/10.1016/j.compedu.2017.05.0117> adresinden 11.10.2017 tarihinde erişilmiştir.
- Kahraman, N. (2003). *İlköğretim müfettişlerinin mesleki etik ilkeleri ve bu etik ilkelere uyma düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Karasar, N (1994), *Bilimsel araştırma yöntemi kavramlar, ilkeleri teknikler*. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- Karataş, A. (2013). İlköğretim öğretmen adayları için meslek etiğinin önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 3(2).
- Karataş, S. , Arslan M. (2018). *Öğretmenlik meslek etiğine ilişkin öğretmen görüşlerinin belirlenmesi*. 27. Uluslararası Eğitim Bilimleri Kongresi, Antalya, Türkiye.
- Karataş S., Kahyaoğlu R.B., Kahya S. (2018). Teachers' opinions on unethical conducts of education administrators. *European Journal of Education Studies*, 4, 48-65.
- Küçükkaraduman, E. (2006). *İlköğretim okul müdürlerinin etik davranışlarının incelenmesi*. (Ankara İli, Mamak İlçesi Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kepenek, Ö. (2008). *Öğretmenlerin mesleki etik ilkelerinin örgütsel vatandaşlık davranışına etkisi (Kocaeli İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Kılıç Doğan, E., Önen, Ö. (2009). Öğretmen adaylarının duygusal zekâ düzeyleri ve etik muhakeme yetenekleri. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 123–163.
- Kılıç, E., Önen, Ö. (2009). Teacher candidates' emotional intelligence levels and ethical reasoning abilities. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1). <http://metu.academia.edu/OzgurOnen/Papers/301084/> adresinden 17.02.2018 tarihinde erişilmiştir.
- Kıranlı, S., İlğan, A. (2007). Eğitim örgütlerinde karar verme sürecinde etik. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 14, 150-162.
- Ki, E., Gonzenbach, J., Choi, W., Lee, J., (2012). Determinants of ethical practices of public relations practitioners in Korea. *Asian Journal of Communication*, 22(2)

140–159. doi:10.1080/01292986.2017.642398 . <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01292986.2011.642398> adresinden 15.10.2017 tarihinde erişilmiştir.

Koç, K. (2010). Etik boyutlarıyla öğretmenlik. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 35, (373): 13–20.

Köknel, Ö. (1996). *Bireysel ve toplumsal şiddet*. İstanbul : Altın Kitapları Yayıncılık.

Kulaksızoğlu, A. (1991). *Ortaöğretimde niteliğin artırılması için öğretmen geliştirilmesi konusunda bir model teorisi*. Özel Kültür Okulları Eğitim–Araştırma Geliştirme Merkezi, Eğitimde Arayışlar 1. Sempozyumu, Eğitimde Nitelik Geliştirme Sempozyumunda sunulmuştur, Ankara.

Kulaksızoğlu, A. (1995). Öğretmenlik mesleğinin ahlâk ilkeleri konusunda bir deneme. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7, 185–188.

Kurtulan, I. (2007). *Özel eğitim öğretmenlerinin mesleki etik değerler açısından kendilerini değerlendirmeleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kuusisto, E., Kirsi T., Rissanen, I. (2012). Finnish teachers' ethical sensitivity. *Education Research International*, 2012(351879), 1-10. doi:10.1155/2017/351879 <http://www.hindawi.com/journals/edu/2017/351879/cta/> adresinden 15.10.2017 tarihinde erişilmiştir.

Lau, K. ve diğerleri. (2012). College students' perception of ethics. *Journal of Academic and Business Ethics*, 5,1–13. <http://www.springerlink.com/content/k8463x68v3p2048g/> adresinden 15.10.2017 tarihinde erişilmiştir.

Lau, L., Haug K. (2011). The impact of sex, college, major, and student classification on students' perception of ethics. *Mustang Journal of Business & Ethics*, 92, 105. http://mustangjournals.com/MJBE/v2_MJBE_2017.pdf#page=92. adresinden 15.10.2017 tarihinde erişilmiştir.

Manolova, O. (2011). *Mesleki etik ilkelere ilişkin Türkiye Ve Moldova'daki ilköğretim okulu öğretmenlerinin görüşleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Mayhew, B., Murphy, P. (2009). The impact of ethics education on reporting behavior. *Journal of Business Ethics*, 86(3), 397–416. doi:10.1007/s10551-008-9854-5 <http://www.springerlink.com/content/r6302l607v788871/> adresinden 15.10.2017 tarihinde erişilmiştir.

MEGEB (2016). *Etik kavramlar ve etik ilkeleri*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı. http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/%C4%B0nsan%20Hakl

ar% C4%B1,% 20Hasta% 20Haklar% C4%B1% 20Ve% 20Etik.pdf. adresinden 12.11.2016 tarihinde indirilmiştir.

Michael, L. G., Melançon, E. M., Kleine, K. L. . (2010). Using critical literacy to explore genetics and its ethical, legal, and social issues with in-service secondary teachers. *CBE-Life Sciences Education*, 9(4), 422–430. doi:10.1187/cbe.09-09-0065 <http://www.lifescied.org/content/9/4/422.short?rss=1> adresinden 15.10.2017 tarihinde erişilmiştir.

Morey, N., Luthans, CF. (1985). *Refining the displacement of culture and the use of scenes and themes in organizational studies*. Massachusetts: Harward University Press.

NEA (2011). NEA Handbook. *Washington: National Education Association*. http://www.nea.org/assets/docs/2011_NEA_Handbook_nea-org.pdf adresinden 15.10.2017 tarihinde erişilmiştir.

Obuz, Ü. (2009). *Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü öğrencilerinin. öğretmenlik mesleğiyle ilgili etik olmayan davranışlara ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.

Owens, RG., Steinhoff, CR. (1989). Towards a theory of organizational culture. *Journall of Organizational Administration*. <http://www.springerlink.com/content> adresinden 10.11.2016 tarihinde indirilmiştir.

Örenel, S. (2005). *Öğretmenlerin mesleki etik ilkeleri kapsamındaki davranışlarının ilköğretim ve orta öğretim öğrencilerinin algılarıyla değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Özbek, O. (2003). *Beden eğitimi öğretmenlerinin mesleki etik ilkeleri ve bu ilkelere uyma düzeyleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Özkalp E., Kirel Ç. (2005). *Örgütsel davranış*. Eskişehir: Etam Matbaa.

Özlem, D. (2010). *Etik Ahlak felsefesi*. İstanbul: Say Yayınları.

Özlem, D. (2004). *Etik-Ahlak felsefesi*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.

Pelit, E., Güçer, E.(2006), Akademisyenlerin meslek etiği konusundaki algılamaları üzerine bir araştırma. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(13), 119-149.

- Pelit, E., Güçer, E. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğiyle ilgili etik olmayan davranışlara ve öğretmenleri etik dışı davranışa yönelten faktörlere ilişkin algılamaları. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 95-119.
- Resnik D. (1991) How possibly explanations in biology. *Acta Biotheoretica*, 39,141-149.
- Robson, R., & Huckfeldt, V. (2012). Ethical and practical similarities between pedagogical . and clinical research. *Journal Of Microbiology & Biology Education*, 13(1). doi:10.1128/jmbe.v13i1.360 adresinden 15.10.2017 tarinde erişilmiştir.
- Rosenko, M. (1998). *Etiğin temelleri*. Moskova: LANİ Yayınları.
- Ross, M. E. (2005). *Teacher education: Approaches for handling daily ethical dilemmas in the classroom*. Yayınlanmış Doktora Tezi. Seattle University, USA.
- Sabancı, A. , Yücel, E. (2014). Öğretmenlerin görüşlerine göre denetmenlerin etik dışı davranma düzeyleri. *e-International Journal of Educational Research*. 5 (2), 1-19.
- Sakin, A. (2007). *Okul öncesi öğretmenlerinin mesleki etik davranışlar hakkındaki görüşleri ile ahlaki yargı düzeyleri ve öğretmenlik tutumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sazonov, V. (2001). *Uzmanın meslek etiği*. Yüksek Lisans Tezi, Kurgan Sosyo-Ekonomi Enstitüsü, Kurgan.
- Scales, R. F. (2002). *Ethics of teaching: beliefs and behaviors of community*. Unpublished Master's Thesis, University of North Texas, Texas.
- Selimoğlu, O. (2008). *Meslek lisesi öğretmenlerinin bakış açısı ile okul yöneticisinin etik ilkelere uyma düzeyi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sharp, F.C. (1898). An objective study of some moral judgements. *American Journal of Psychology* 9(2), 198-234. <http://www.jstor.org/stable/1411759> adresinden 15.10.2017 tarinde erişilmiştir.
- Singer, P.(v2006). *A companion to ethics*. Massachusetts: Blackwell Publishing Ltd.
- SPSS Inc. (2007). *SPSS for windows version: 15 Vista HOTFIX*. Chicago: SPSS Inc.
- Stepin, V. (2000). *Yeni felsefe ansiklopedisi*. Moskova: Rus Bilim Akademisi Felsefe Enstitüsü. Ulusal Bilim Fonu Elektronik Yayını.

- Sünter, E. (2017). Ortaöğretimde okutulan seçmeli din eğitimi dersleri öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri: Bir durum çalışması. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (2), 902-913.
- Şakar, M. C. (2010). *İlköğretim sınıf öğretmenlerinin etik görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Şengül, B. (2013) *Öğretmenlerin etik davranışlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Ted, B. (2008). Ethics in elearning. *İbiz2008 Workshop for Net Business Ethics*. <http://www.gsim.aoyama.ac.jp/ORC/iBiz2008/papers/Brown.pdf> adresinden 15.10.2017 tarihinde erişilmiştir.
- Temiz, Y. (2001). *Öğretmenlik eğitim aydınlanma*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Tepe, H (2000). *Bir felsefe dalı olarak etik*. Ankara: Cantekin Matbaacılık.
- Terzi, A. R. (2002). Sınıf yönetimi açısından etkili öğretmen davranışları. *Milli Eğitim Dergisi*, 155 – 156, 162-169.
- Topsoy, S. (2014). *Orta öğretim kurumundaki öğrenci ve öğretmenlerin eğitim yönetimi hakkındaki etik algıları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Türk Hava Kurumu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Turgut, N. (2010). *Devlet ilköğretim okullarında görev yapan yönetici ve öğretmenlerin mesleki etik sorununa karşı meslek örgütlerinin yaklaşımı (Nitel Bir Araştırma)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- TÜSİAD, (2005), *Devlette etikten etik devlete: Kamu yönetiminde etik*. İstanbul: TÜSİAD Yayınları.
- TÜSİAD (2009). *Dünya’da ve Türkiye’de iş etiği ve etik yönetimi*. İstanbul: TÜSİAD Yayınları.
- Uğurlu, C. T. (2010). Öğretmenlerin eğitimi. Müfettişlerinin etik davranışlarına ilişkin görüşleri. *E-İnternational Journal Of Educational Research*. 1(2), 66-78.
- Ural, T. (2003). *İletme ve pazarlama etiği*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Vargas, R.A.C. (2001). *The moral profession: A study of moral development and professional ethics of faculty*. Unpublished Doctoral Dissertation, The University of Texas at Austin, Austin.

- Weiss, J.W. (1998). *Business ethics, A stakeholder and issues management approach*. USA: The Dryden Press.
- Williams, B. (1985). *Ethics and the limits of philosophy*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Wuensch, K. L., Jenkins, K. W., Poteat, M. G. (2002). Misanthropy, idealism and attitudes towards animals. *Anthrozoos: A Multidisciplinary Journal of The Interactions of People & Animals*, 15(2), 139–149. <http://dx.doi.org/10.2752/08927930278699262> adresinden 15.10.2017 tarihinde erişilmiştir.
- Yalın, H. İ., Özdemir, S. (2003). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Yeaman, A. (2004). The origins of educational technology's. Professional ethics: Part one. *TechTrends Journal*. Volume 48, Number 6. <http://www.springerlink.com/content/k713762915882x13/> adresinden 15.10.2016 tarihinde indirilmiştir.
- Yiğittir, S. (2009). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 4 Ve 5. Sınıf Değerlerinin Kazanılma Düzeyi*. Yayımlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

T.C.
ANTALYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 98057890-605.01-E.18613381

06.11.2017

Konu: Anket Uygulaması

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi :20/09/2017 tarih ve 32663 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Mehmet ARSLAN'ın "Meslek Etiği ve Öğretmenlik Meslek Etiğine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi" adlı araştırmasını, İlimiz Alanya İlçesinde bulunan Ortaöğretim kurumlarında uygulama isteği ile ilgili 20/09/2017 tarih ve 32663 sayılı yazısı İl Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma Değerlendirme ve İnceleme komisyonumuz tarafından, 23/10/2017 tarihinde incelenerek "Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinlerine Yönelik İzin ve Uygulama Genelgesi" gereğince uygun görülmüş olup, Müdürlüğümüzün 24/10/2017 tarihli ve 17512238 sayılı onayı ve uygulanacak veri toplama araçları onaylanarak ekte gönderilmiştir.

Müdürlüğümüz ve Üniversiteniz arasında yapılan "Eğitim İşbirliği Protokolü"nün 5. Maddesinin "d" bendinde yer alan "Yapılan Çalışmaların Sonuçları Taraflarca Paylaşılır" hükmü gereğince; araştırmanın bitiminde, sonuç raporunun iki örneğinin CD ortamında (başvuru sahibinin ekte örneği bulunan dilekçe ile) Müdürlüğümüz Ar-Gc bürosuna gönderilmesi hususunda;

Gereğini arz ederim.

Erhan BAYDUR
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

EKLER:

- 1- Onay ve ekleri (3 sayfa)
- 2-Dilekçe Örneği(1 sayfa)

GÜVENLİ ELEKTRONİK İMZALI
ASLI İLE AYNI DİR

07 Kasım 2017

Murat YUKSEL

Mehmet

Antalya İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Soğuksu Mah. Hamidiye Cad. MERKEZ/ANTALYA
E-posta: projeler07@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Mehmet KARAKAŞ Md. Yrd.
Tel: (0 242) 238 60 00
Faks: (0 242) 238 61 11

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 0ce9-80e5-3607-a340-d467 kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
ANTALYA VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 98057890-20-E.17512238
Konu : Anket Uygulaması

24.10.2017

İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE
ANTALYA

Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması ve Ekonomisi Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Mehmet ARSLAN'ın “Meslek Etiği ve Öğretmenlik Meslek Etiğine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi” adlı araştırmasını, İlimiz Alanya İlçesinde bulunan Ortaöğretim kurumlarında uygulama isteği ile ilgili 20/09/2017 tarih ve 32663 sayılı yazısı, İl Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma Değerlendirme ve İnceleme komisyonumuz tarafından, 23/10/2017 tarihinde incelenerek “Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinlerine Yönelik İzin ve Uygulama Genelgesi” esaslarına uygun olduğu tespit edilmiştir.

Komisyonumuzca, “Meslek Etiği ve Öğretmenlik Meslek Etiğine İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi” isimli araştırmasını, İlimiz Alanya İlçesinde bulunan Ortaöğretim kurumlarında görevli öğretmenlere , Okul Müdürlüklerinin bilgisi, takibi ve sorumluluğunda, bahse konu Genelge ve çalışma takvimi doğrultusunda, eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmaksızın yapılması,

Söz konusu araştırmanın bitimine müteakip; sonuç raporunun iki örneğinin CD ortamında Müdürlüğümüz Ar-Ge bürosuna gönderilmesi kaydıyla uygulanması, Komisyonca uygun görülmüştür.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde, Valilik Makamının 23/02/2015 tarih ve 5347 sayılı yetki devrine göre olurlarınıza arz ederim.

Mehmet KARAKAŞ
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

OLUR
24.10.2017

Yüksel ARSLAN
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Antalya İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Soğuksu Mah. Hamidiye Cad. MERKEZ/ANTALYA
E-posta: projeler07@meh.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Mehmet KARAKAŞ Md. Yrd.
Tel: (0 242) 238 60 00
Faks: (0 242) 238 61 11

Bu evnik güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden b665-0a34-3e9c-b6dd-9b54 kodu ile teyit edilebilir.

MESLEK ETİĞİ VE ÖĞRETMENLİK MESLEK ETİĞİNE İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİN BELİRLENMESİ

ORIJINALLIK RAPORU

% 13	% 12	% 5	%
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	library.cu.edu.tr İnternet Kaynağı	% 2
2	katalog.hacettepe.edu.tr İnternet Kaynağı	% 1
3	dergipark.ulakbim.gov.tr İnternet Kaynağı	% 1
4	belbil.com İnternet Kaynağı	<% 1
5	VURAL, Hüccet and YILMAZ, Sevgi. "Ortaokul Öğrencilerinin Çevre ve Doğa ile İlgili Konularda Bilgi ve Davranış Düzeylerinin Belirlenmesi; Erzurum İli Örneği", İĞDIR ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ, . 2016. Yayın	<% 1
6	www.researchgate.net İnternet Kaynağı	<% 1

Doç.Dr. Süleyman KARATAŞ
Öğretim Üyesi

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Mehmet ARSLAN

Doğum Yeri : ANTALYA

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : İngiliz Dili ve Edebiyatı

Yüksek Lisans Öğrenimi : Eğitim Yönetimi ve Denetimi

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce, Almanca

Bilimsel Faaliyetleri : Çeşitli Kongrelerde Bildiri Sunumları

İş Deneyimi

Stajlar : Çeşitli MEB okulları, TÖMER Dil Kursu

Projeler : AB Erasmus projesi, Okul Sivil Savunma Tedbir Planı Hazırlama, Türkiye ve AB Ülkeleri Öğretmen Yetiştirme Sistemlerinin Karşılaştırılması, Türkiye ve Bazı Avrupa Birliği Ülkeleri Yönetici Yetiştirme ve Atama Modellerinin Karşılaştırılması

Tezler : Yetişkinlere Yabancı Dil Öğretimi

Çalıştığı Kurumlar : İlgın Atatürk İ.Ö.O, Hadim Merkez O.O, Seydişehir Atatürk İ.Ö.O, TÖMER Dil Kursu, Aksu PınarlıO.O, Manavgat İmam Hatip Lisesi, Alanya A. Fevzi Alaettinoğlu Anadolu Lisesi, Çeşitli Turizm Kuruluşları

İletişim

E-Posta Adresi : mmtlion@hotmail.com

Tarih : 13.06.2018

BİLDİRİM SAYFASI

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Tezim sadece Akdeniz Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin bir yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

13/06/2018
Mehmet ARSLAN